PROVINCIE :: UTRECHT

Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken 2021 en bijbehorend milieueffectrapport (planMER)

Nota van beantwoording

Publicatiedatum	5 oktober 2021
Status	Definitief (vastgesteld door GS op 5 oktober 2021)
Referentienummer	149402740-3044

Inhoudsopgave

1. Doel en opzet nota van beantwoording ... 3
   Doel en status van deze nota ... 3
   Ontvangen adviezen en overige reacties opmerkingen ... 3
   Leeswijzer ... 4
   Overzicht indieners zienswijzen op nummer ... 5
   Overzicht indieners zienswijzen op naam ... 6
2. Algemeen ... 7
   Omgevingsvisie en -verordening ... 12
   Cyclisch proces ... 13
3. Wonen ... 17
   Het kwantitatieve woningbouwprogramma ... 17
   Kwalitatieve afspraken wonen ... 21
4. Werken ... 27
   Kwantitatieve opgave ... 27
   Kwalitatieve afspraken ... 29
5. Analyse en doorkijk per (sub)regio ... 32
   U16 ... 32
      U16 West ... 33
      U16 Oost ... 42
      U16 midden ... 43
   Regio Amersfoort ... 44
   Regio Foodvalley ... 47
   Overzicht van locaties ... 47
   Resultaten PlanMER ... 48
6. Vervolg ... 49
   Doorkijk volgende programma's ... 49
7. Milieueffectrapport (planMER) ... 51
8. Voorgestelde wijzigingen in het provinciaal Programma Wonen en werken 2021 en het PlanMER ... 64

1. Doel en opzet nota van beantwoording

Doel en status van deze nota

Deze Nota van beantwoording gaat over de zienswijzen die zijn ingediend op het Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken 2021 en op het Milieueffectrapport bij het provinciaal Programma Wonen en werken.

Provinciaal Programma wonen en werken
Het Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken 2021 is op 25 mei jl. vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Utrecht. Dit Ontwerp programma is, samen met het Milieueffectrapport (PlanMER) gedurende de periode 1 juni t/m 12 juli ter inzage gelegd, fysiek op het provinciehuis en digitaal op de website www.provincie-utrecht.nl/terinzage.

Terinzagelegging
Tijdens de periode van terinzagelegging zijn 36 zienswijzen binnen gekomen en opgenomen in deze Nota van Beantwoording. Daarnaast zijn er 2 zienswijzen buiten de periode van terinzagelegging binnengekomen en om deze reden niet in behandeling genomen. De lijst met indieners is aan het einde van deze inleiding opgenomen. De zienswijzen komen van diverse partijen, zoals gemeenten, belangenorganisaties en inwoners.

Proces van vaststelling
De Nota van beantwoording is op 5 oktober 2021 door GS vastgesteld. De wijzigingen die uit deze Nota van beantwoording voortvloeien, zijn verwerkt in het provinciaal Programma Wonen en werken 2021 dat ook door GS op 5 oktober 2021 is vastgesteld.

Ontvangen adviezen en overige reacties opmerkingen

Naast zienswijzen hebben GS ook op andere wijze adviezen en opmerkingen ontvangen.

Behandeling Statenbrief Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken 2021
In de commissie Omgevingsvisie op 16 juni jl. is de Statenbrief besproken. De commissie constateerde onder meer dat dit een eerste begin is en dat er nog een beperkt aantal nieuwe uitbreidingslocaties in het ontwerp Provinciaal Programma Wonen en werken zijn opgenomen. De commissie zag voor de periode ná vaststelling van het programma een aantal uitdagingen, o.a. het concreet in beeld krijgen van genoeg nieuwe uitbreidingslocaties voor het realisatiedeel in het volgende programma en voldoende ruimte voor bedrijventerreinen in de regio Amersfoort. Ook werd het belang van de ambitie om 50% van de nieuwe woningen in het betaalbare segment te realiseren benadrukt. Ten slotte werd aandacht gevraagd voor een goede evaluatie van het doorlopen proces. Deze punten leiden niet direct tot aanpassing van dit eerste programma, maar vormen nadrukkelijk wel input voor de evaluatie en het vervolgproces.

Advies Commissie m.e.r
De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het Milieueffectrapport. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. De Commissie heeft over het definitieve Milieueffectrapport een advies uitgebracht. Als bevoegd gezag hebben Gedeputeerde Staten van Utrecht het definitieve advies ontvangen. Eerder heeft de Commissie een advies uitgebracht over de reikwijdte en het detailniveau van het planMER.
De Commissie heeft in haar toetsingsadvies van 21 september 2021 onder meer aangegeven dat het MER goed leesbaar is en goede tips bevat voor het beperken van milieueffecten bij vervolgbesluiten. Tegelijk is de commissie van mening dat op een aantal punten essentiele informatie ontbreekt.
In het memo ‘reactie op toestingsadvies MER Programma Wonen en werken’ is de reactie van GS op het advies verwoord. Op basis van het advies hebben wij het planMER op een aantal punten verduidelijkt en aangevuld, o.a. voor het verhelderen van de referentiesituatie, versterken van de onderbouwing waarom de provincie zelf

niet opnieuw alternatieve locaties heeft onderzocht voor de door de gemeenten ingebrachte locaties, en kwalitatieve beoordeling van mogelijke maatregelen om stikstofdepositie terug te brengen bij locaties met mogelijk significante effecten op Natura 2000 gebieden. Wij gaan het advies van de commissie m.e.r. nadrukkelijk betrekken bij de evaluatie, zodat we het planMER nog effectiever kunnen benutten bij de besluitvorming bij de nieuwe cyclus van regionale programmering.

Leeswijzer

In de Nota van Beantwoording zijn de zienswijzen ingedeeld naar de inhoudelijke onderwerpen waar zij betrekking op hebben. Hiervoor is de indeling van het provinciaal Programma Wonen en werken als basis gebruikt. De inhoudelijke zienswijzen die alleen betrekking hebben op het milieueffectrapport zijn na de inhoudelijke onderwerpen opgenomen.

Voor zover er nog aanleiding was om ambtshalve wijzigingen aan te brengen ten opzichte van het ontwerp, zijn deze vermeld bij het betreffende hoofdstuk.

De zienswijzen zijn opgenomen in tabellen. Hierin zijn de volgende kopjes gebruikt:
Nr. en Indieners: Hier wordt door een nummer en naam aangegeven wie de beschreven zienswijze heeft ingediend. Aan het einde van deze inleiding is een overzicht opgenomen van alle zienswijzen. Daarin zijn vanwege de Wet Bescherming Persoonsgegevens geen namen van particulieren opgenomen.
Samenvatting zienswijze: Hier wordt de zienswijze inhoudelijk samengevat. Als er meerdere personen of instanties over eenzelfde onderwerp een zienswijze hebben ingediend, wordt alleen als daartoe aanleiding bestaat verduidelijkt wie welke argumenten heeft ingebracht.
Reactie en eventuele aanpassing: Hier is de reactie van GS opgenomen en is aangegeven of er op basis van de zienswijze aanleiding is de tekst / kaarten van het provinciaal programma Wonen en werken aan te passen en zo ja, wat de essentie van de wijziging is.

Overzicht indieners zienswijzen op nummer

Nummer	Naam indiener	Eventuele toelichting
001	Particulier	
002	Particulier	
003	--	vervallen
004	Particulier	
005	Particulier	
006	Federatie Bedrijvenkringen regio Amersfoort	
007	Gemeente Wijk bij Duurstede	
008	Bewonerscomité van Zwietenweg Woerden	
009	Utrechtse waterpartners	
010	Particulier	
011	Utrechtse waterpartners	
012	Natuurlijk Zeist-West	
013	Gemente Woerden	
014	Bedrijvenkring ondernemend Veenendaal	
015	Gemeente de Ronde Venen	
016	Gemeente Montfoort	
017	Gemeente Vijfheerenlanden	
018	Neprom	
019	Particulier	
020	Gemeente Oudewater	
021	De kracht van Utrecht	
022	Stichting Milieuzorg Zeist	
023	Gemeente de Bilt	
024	Particulier	
025	Particulier	
026	Particulier	
027	Gemeente Nieuwegein	
028	Utrechtse natuur en milieuorganisaties	
029	VNO NCW Midden	
030	Particulier	
031	Particulier	
032	Particulier	
033	Particulier	
034	Gemeente IJsselstein	
035	Gemeente Lopik	
036	Parel van Baarn	*Ingediend buiten de periode van tervisielegging en om die reden niet in behandeling genomen.*
037	Gemeente Rhenen, Veenendaal en Renswoude	
038	Gemeente Leusden	*Ingediend buiten de periode van tervisielegging en om die reden niet in behandeling genomen.*

Overzicht indieners zienswijzen op naam

Naam indiener zienswijze	Nummer
Bedrijvenkring ondernemend Veenendaal	014
Bewonerscomité van Zwietenweg Woerden	008
De kracht van Utrecht	021
Federatie Bedrijvenkringen regio Amersfoort	006
Gemeente de Bilt	023
Gemeente de Ronde Venen	015
Gemeente IJsselstein	034
Gemeente Leusden (niet in behandeling genomen)	038
Gemeente Lopik	035
Gemeente Montfoort	016
Gemeente Nieuwegein	027
Gemeente Oudewater	020
Gemeente Rhenen, Veenendaal en Renswoude	037
Gemeente Vijfheerenlanden	017
Gemeente Wijk bij Duurstede	007
Gemente Woerden	013
Natuurlijk Zeist-West	012
Neprom	018
Parel van Baarn (niet in behandeling genomen)	036
Stichting Milieuzorg Zeist	022
Utrechtse natuur en milieuorganisaties	028
Utrechtse waterpartners	009
Utrechtse waterpartners	011
VNO NCW Midden	029
Particulier	001
Particulier	002
- vervallen	003
Particulier	004
Particulier	005
Particulier	010
Particulier	019
Particulier	024
Particulier	025
Particulier	026
Particulier	030
Particulier	031
Particulier	032
Particulier	033

2. Algemeen

Algemene reacties

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
007, 013, 015, 017, 020, 027, 034	Gemeente Wijk bij Duurstede, Gemeente Woerden, Gemeente De Ronde Venen, Gemeente Vijfheerenlanden, Gemeente Oudewater, Gemeente Nieuwegein, Gemeente IJsselstein	Indiener complimenteert GS met de recente vaststelling van het eerste Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken. Onder de paraplu van de Provinciale Omgevingsvisie en -Verordening is in samenwerking met de regio's een compleet programma opgesteld, waarmee de uitvoering ter hand kan worden genomen van belangrijke maatschappelijke opgaven. Indiener heeft sinds de herijking van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie in 2016 hiernaar uitgekeken en aangedrongen op duidelijkheid over de programmering om de vitaliteit en leefbaarheid van de gemeente en regio ook op middellange- en lange termijn te kunnen ondersteunen. (007) Dank voor het eerste Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken. Gemeenten en provincie kunnen daardoor starten met het regionaal programmeren nieuwe stijl van woon- en werklocaties. Dit als welkome, meer flexibele werkwijze ter vervanging van het verstedelijkingsprogramma zoals opgenomen in de provinciale structuurvisie. Indiener, andere gemeenten, U10 en provincie zijn hier het afgelopen jaar goed over in gesprek. (013, 015, 020). Indiener is positief over de opgenomen programmering van de woningbouw en werklocaties voor de korte termijn. Ten aanzien van het vervolg deelt ze graag haar visie op de woningbouw en werklocaties langere termijn in Woerden en geeft een doorkijk naar de afspraken die ze in de volgende periode wil maken. (013). Op de programmering zelf heeft indiener geen opmerkingen; ten aanzien van het vervolg geeft zij graag aandachtspunten mee (015) Onderschrijft nadrukkelijk de noodzaak om werk te maken van het stimuleren én zo spoedig mogelijk realiseren van nieuwe woningen en werklocaties. Volgens de Woondeal regio Utrecht zal in de U16 tot 2040 ca. 104.000 woningen moeten worden bijgebouwd om het tekort aan woningen weg te werken. Ook Vijfheerenlanden wil nadrukkelijk haar bijdrage leveren om de gewenste woningbouwontwikkeling en realisatie daadwerkelijk op gang te brengen. Indiener vertrouwt daarbij op een goede samenwerking met de provincie en de andere gemeenten van regio U16. Waardeert en onderschrijft op hoofdlijnen het Ontwerp Provinciaal Programma Wonen en werken en het bijbehorende milieueffectrapport. (017) Indiener is positief over de opgenomen programmering van de woningbouw en werklocaties voor de korte termijn en kan zich vinden in de kwalitatieve en de kwantitatieve afspraken. Woonvisie en woningbouwplanning zijn de basis voor de Oudewaterse afspraken in de regionale woningprogrammering, die volgt uit de nieuwe Omgevingsvisie en Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). (020) Indiener staat positief tegenover een nieuwe systematiek om ruimtelijke opgaven te accommoderen, met meer flexibiliteit en adaptief vermogen dan onder de PRS/PRV. De uitgestoken hand om dit vooral met de regio op te zetten wordt gewaardeerd en is vanuit Nieuwegein aangepakt. Ziet dit eerste provinciaal en regionaal programma als het gezamenlijk leren programmeren en spreekt daarmee de verwachting en hoop uit dat dit komende jaren gezamenlijk versterkt gaat worden. (027) Het provinciaal Programma Wonen en werken is op dit moment nog een sectoraal programma. Indiener hoopt dat het programma mee gaat groeien met de integrale	Wij danken u voor deze reacties, waarbij in verschillende formuleringen steun wordt uitgesproken voor de gezamenlijke aanpak en de nieuwe systematiek met meer flexibiliteit. Wij vertrouwen erop dat met deze werkwijze een bijdrage wordt geleverd aan de versnelling van de woningbouw en realisatie van een aantal bedrijventerreinen. Het programma is gericht op wonen en werken en in die zin inderdaad een sectoraal programma. Zowel bij de afweging rond de uitbreidingslocaties als in de kwalitatieve afspraken hebben wij echter veel dwarsverbanden gelegd met andere opgaven.

		opgaven waar de gemeenten voor aan de lat staan. De beoogde verstedelijkingsopgaven kunnen alleen worden waargemaakt wanneer ook groen en landschap, bereikbaarheid en de energieopgave integraal benaderd worden. (027) Waardeert het commitment van de provincie op de Nieuwegeinse vraagstukken en ziet goede kansen om, met respect voor ieders rol en bevoegdheid, samen te werken aan de programmatische aanpak. (027) Ziet het programma Wonen en werken als een belangrijke stap. Met dit programma dat kwantitatief samen met gemeenten is opgepakt, is een goede aanzet gedaan om inzicht te krijgen in de totale inspanning die geleverd moet worden om de benodigde woningbouw in de provincie Utrecht te realiseren. Sturing op dit programma om de benodigde woningaantallen daadwerkelijk te halen, is daarbij van groot belang. Ziet daarin een groot belang van de regio's. (034)	
009, 011	Utrechtse waterpartners (2x)	Het ontwerp-programma Wonen en werken zou nog wel meer aandacht moeten besteden aan het bodem- en watersysteem en klimaatadaptatie. Deze aspecten vragen om betrokkenheid van de waterpartners. Verzoek om overleg op korte termijn, onder andere over de verdere uitwerking van het programma wonen en werken. Daarnaast wil indiener nadere afspraken maken om te komen tot een gezamenlijke en integrale uitvoering van verschillende provinciale programma's, zoals de programma's wonen en werken en het bodem- en waterprogramma.	Het provinciaal Programma Wonen en werken is een beleidsuitwerkingsprogramma, zoals omschreven in hoofdstuk 6.4 van de Omgevingsvisie Provincie Utrecht. Verdere concretisering vindt plaats door middel van planvorming in gemeenten, waarbij eventuele ondersteuning vanuit andere provinciale programma’s en beleidsthema’s kan plaatsvinden. Bij de concretisering in de gemeentelijke planvorming zijn aspecten op het gebied van bodem, water en klimaat belangrijke aandachtspunten. Hierover zijn ook regels opgenomen in onze Interim Omgevingsverordening. In de regionale programma’s zijn algemene afspraken gemaakt over klimaatadaptatie. Afgesproken is dat verdere uitwerking daarvan plaatsvindt in het kader van het convenant duurzaam bouwen. In het kader van dit programma monitoren we de voortgang van de algemene kwalitatieve afspraken en de uitvoering op programmaniveau. Het bodem- en watersysteem hebben wij betrokken bij onze opvatting over de nieuwe uitbreidingslocaties. De aandachtspunten die wij hierover hebben aangegeven kunt u terugvinden in de regionale programma’s. Ook het planMER bevat aandachtpunten op het gebied van bodem, water en klimaatadaptatie voor de verdere planvorming. De indiener vraagt om overleg over de uitwerking en betrokkenheid van de waterpartners. We zullen samen met u bespreken hoe we deze betrokkenheid het beste vorm kunnen geven.
016	Gemeente Montfoort	Indiener heeft besloten het regionaal Programma Wonen en werken voor kennisgeving aan te nemen en in de brief dit besluit verder toe te lichten.	Omdat deze brief veel elementen bevat die betrekking hebben op de inhoud van het provinciale programma, hebben wij deze brief als zienswijze beschouwd en gaan wij hier in deze Nota van Beantwoording op in.
021	Kracht van Utrecht	Het ontwerpprogramma Wonen en werken mist zowel een regionale CO2-reductiedoelstelling voor de sector mobiliteit als doelstellingen afgeleid van het coalitieakkoord 2019 – 2023 Nieuwe Energie voor Utrecht, onderdeel duurzame mobiliteit. Tenslotte zien wij dat functiemenging mager wordt ingevuld terwijl een focus op nabijheid kansen biedt voor CO2-reductie.	Het Programma Wonen en werken betreft een beleidsuitwerking van de Omgevingsvisie voor wat betreft wonen en werken. In het planMER wordt het programma getoetst aan de hand van de ambities op andere beleidsthema’s, waaronder CO2 neutraliteit. Functiemenging is in de omgevingsvisie meegenomen, en dit heeft onder andere geleid tot de basisprincipes voor verstedelijking die voor ons uitgangspunt zijn voor toekomstige grootschalige verstedelijking.

022	Stichting Milieuzorg Zeist	Belangrijke omissie in het voorliggende Programma Wonen en werken is het ontbreken van de integraliteit. Zoals o.a. ook uit de: 'POVI' naar voren komt, is er een groot aantal opgaven, zoals m.b.t. de klimaat- en ook biodiversiteitscrisis, daarnaast kunnen bepaalde opgaven, zoals die m.b.t. wonen en werken, ook niet los worden gezien van bepaalde andere opgaven, zoals m.b.t. de (transitie naar duurzamere vormen van) mobiliteit, dus in die zin was het goed geweest als meteen ook voor een veel breder en met name ook integraler programma wonen en werken was gekozen.	De Omgevingsvisie is integraal, dit programma is een sectorale concretisering daarvan, echter wel gebaseerd op het volledige omgevingsbeleid van de Omgevingsvisie. Ook worden er de noodzakelijke relaties gelegd met andere beleidsthema's, met name bij de kwalitatieve aspecten. Tenslotte zijn alle nieuw opgenomen (uitleg)locaties in het provinciale programma door ons integraal afgewogen. In de achterliggende regionale programma's zijn voor al die locaties ook de kansrijkheid, randvoorwaarden en aandachtspunten opgenomen (ambtelijke opvatting). **Aanpassing: opmerking toevoegen (H2.1 en tabel 14 in H4.4) dat de 1e ambtelijke opvatting van de provincie over kansrijkheid, randvoorwaarden en aandachtspunten van nieuwe uitleglocaties, is opgenomen in de bijlage bij de regionale programma's.**
028	NMU c.s.	De ruimte in de provincie Utrecht is schaars en de opgaven zijn groot. Er is een flinke woningbouwopgave, voor de energietransitie is ruimte nodig en ook natuur en landschap vragen ruimte voor versterking. Dat maakt dat heel zorgvuldig en efficiënt met de schaarse ruimte omgegaan moet worden. Dat vraagt om zeer zorgvuldig afgewogen keuzes, onder andere ten aanzien van de ontwikkeling van nieuwe woonwijken en bedrijfslocaties. Woningen worden gebouwd voor ten minste 100 jaar, dat maakt dat keuzes van nu dus voor een heel lange tijd effect hebben op onze leefomgeving. Geeft de provincie daarom complimenten dat er zowel in de Omgevingsvisie als het provinciaal Programma Wonen en werken, zo expliciet gekozen wordt om de groei van de woningbouw eerst binnenstedelijk, daarna rond OV knooppunten en pas daarna op locaties elders te accommoderen. Vraagt de provincie om echt alles op alles te zetten om samen met gemeenten én met belangenorganisaties daarin tot de juiste keuzes te komen. Pleit ervoor om de derde stap in de ladder van duurzame verstedelijking, oftewel locaties in het buitengebied en locaties zonder OV-knooppunt in de buurt, niet te faciliteren totdat de betere locaties zijn benut.	We zijn het met indiener eens dat de ruimte in de provincie schaars is en dat er veel ruimtevragers zijn. Woningbouw en ruimte voor bedrijvigheid zijn daar slechts twee van. Met dit programma beogen we deze twee ruimtevragers beter in beeld te krijgen en, in samenwerking met onze partners, beter te kunnen sturen. Daarbij doen wij, en ook de gemeenten, ons uiterste best om de verstedelijking met een zo hoog mogelijke kwaliteit te realiseren. De ladder voor duurzame verstedelijking is een Rijksregel die bij ontwikkeling van plannen altijd in acht moet worden genomen. In onze Omgevingsvisie hanteren we voor verstedelijking basisprincipes, die nieuwe grootschalige woningbouw in hoofdzaak in de nabijheid van bestaande of nieuw knooppunten wil accommoderen. Sommige kernen beschikken echter niet over een knooppunt, terwijl het voor de vitaliteit van die kernen wel noodzakelijk is dat er enige uitbreiding plaatsvindt. Dit gaat meestal over een geringer aantal woningen.
029	VNO – NCW Midden	Als het gaat om de ruimtevraag is het ook van belang om te kijken naar de relatie met ontwikkelingen op het gebied van maatschappelijke thema's zoals infrastructuur, verkeer & vervoer, energieopgaven, circulariteit en klimaatadaptatie die allemaal evenzeer van belang zijn voor de leefbaarheid en de kwaliteit van het ondernemers- en vestigingsklimaat in de Provincie Utrecht. Relevant, gegeven de ruimtelijke discussie, om op het vlak van de energietransitie en de lopende RES-overleggen, het bedrijfsleven goed/beter bij aan te haken.	Dit zijn wij met u eens. Dit hebben we integraal opgepakt in onze Omgevingsvisie en de regionale uitwerkingen zoals Ontwikkelbeeld Regio Amersfoort en verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Dit Programma Wonen en werken betreft een concretisering van de Omgevingsvisie op het gebied van locaties voor wonen en werken.

Relatie wonen en werken

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
006, 029	Federatie bedrijvenkringen regio Amersfoort (FBK), VNO-NCW Midden	Indiener onderschrijft het belang van het inlopen van het tekort aan woningen in de regio Amersfoort. Maakt zich echter zorgen over het gebrek aan structurele aandacht voor het belang van een gezond bedrijfsleven en voldoende arbeidsplaatsen. Immers, de bouw van een fors aantal nieuwe woningen leidt tot groei van het inwonertal van de regio. Dat vraagt om meer arbeidsplaatsen, om de balans tussen wonen en werken in evenwicht te houden. In het ontwerpprogramma ziet zij welhaast een automatisme om	Wij onderschrijven het belang van structurele aandacht voor arbeidsplaatsen en het zorgdragen voor een balans tussen wonen en werken. In de behoefte prognose die we hebben laten uitvoeren (als input voor Omgevingsvisie en provinciaal programma), zit een koppeling tussen de ontwikkeling van de (beroeps)bevolking en werkgelegenheid, en wat dat dan betekent voor de ruimtevraag. Kortom, in de geraamde behoefte aan

		de achterstand op woningbouwgebied in te lopen, maar constateert die ambitie niet voor het faciliteren van de groei van werkgelegenheid. (006) Het is een goede zaak dat de problematiek van wonen en werken in het document met elkaar wordt verbonden. Maar de krapte op de woningmarkt, het realiseren van voldoende werkgelegenheid en het beschikbaar hebben en maken van voldoende ruimte op (specifieke) bedrijventerreinen en de knelpunten die ontstaan bij de realisatie van nieuwe bedrijventerreinen baart de nodige zorgen. (029)	ruimte voor bedrijven/werkgelegenheid zit een koppeling met de bevolkingsontwikkeling. Dit provinciale programma gaat over de programmering van nieuwe en intensivering van bestaande bedrijventerreinen, waar ongeveer 30% van de totale werkgelegenheid zich bevindt. In onze Omgevingsvisie hebben we aangegeven dat we terughoudend zijn met ruimte voor nieuwe bedrijventerreinen. Daarom zetten we waar mogelijk in op mengen van wonen en werken, intensivering en verduurzaming van bestaande terreinen en pleiten we voor selectiviteit bij het aantrekken van nieuwe bedrijven. Op die manier kunnen we de groei in goede banen leiden en alle ruimtevragers die op ons afkomen zo goed mogelijk accommoderen. In het jaarlijks cyclisch proces van regionaal programmeren bestaat ruimte om de ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven bij te stellen, wanneer daar aanleiding toe is op basis van monitoring.

Omvang en inhoud programma

Nr.	**Indieners**	**Samenvatting zienswijze**	**Reactie en eventuele aanpassing**
012, 028	Werkgroep natuurlijk Zeist-West, NMU c.s.	Als de provincie zou uitgaan van een beheerste groei, onder andere voor de groei van het aantal arbeidsplaatsen te beperken, zou een veel minder grootschalig woningbouwprogramma nodig zijn. Een groei met 80.000 arbeidsplaatsen in de regio U16 betekent bijvoorbeeld een extra vraag naar 70.000 woningen. Bij een nulgroei van de bevolking en stijging van de zeespiegel zijn voor Utrecht andere scenario's noodzakelijk voor het behoud van Utrechtse kwaliteiten. De woningbouwprogramma's en bedrijventerreinen tasten ook de duurzaamheid van de provincie aan. De groei leidt tot een grotere druk op schaarse duurzame energie, schoon water en leidt tot een hogere mobiliteit. (012) Het programma lijkt op dit moment vooral een samenvatting of presentatie van wat de diverse regio's aan plannen en ambities hebben. Mist een duidelijke strategie of keuzes van de provincie zélf ten aanzien van wonen en werken. In de Omgevingsvisie wordt het concept van de woonwijk van de toekomst geïntroduceerd. Dit wordt in het provinciaal Programma Wonen en werken nog weinig concreet gemaakt. Wat verwacht je hiervan als provincie, welke woonmilieus wil je graag creëren, voor welke doelgroepen gaat gebouwd worden, hoe zorgt de provincie dat het echt duurzaam wordt op alle aspecten, met welke eisen, afspraken of verplichtingen draagt de provincie gemeenten op hieraan bij te dragen en hoe gaat de provincie borgen dat het goed gaat? Mist de visie en sturing van de provincie zélf. (028)	Dit programma betreft een uitwerking van de visie en het beleid zoals dat is opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie en de regels uit de Interim Verordening. In de Omgevingsvisie zijn de opgaven en ambities ten aanzien van wonen en werken opgenomen. Ook is het beleid met betrekking tot het accommoderen van de verstedelijkingsopgaven vastgelegd. Hiervoor worden onder andere de 'basisprincipes voor verstedelijking gehanteerd. In de Omgevingsvisie is onder andere de ambitie opgenomen dat iedereen die in de provincie wil wonen kan beschikken over passende woonruimte. Gekozen is om de woningbehoefte volledig te faciliteren. Aanvullend wordt overigens opgemerkt dat reeds in het Koersdocument voor de Omgevingsvisie (2018) al was vastgelegd dat de provincie de ruimtevraag voor wonen en werken op een duurzame wijze wil accommoderen. Dit is ook in lijn met het Rijksbeleid. De in dit programma opgenomen locaties zijn ingebracht door gemeenten en, daar waar het gaat om nieuwe uitbreidingslocaties, beoordeeld aan de hand van provinciaal beleid en regels. Dit programma bevat over de kwalitatieve woningbouw alleen algemene afspraken. Verdere uitwerking vindt plaats door de gebieds- en planontwikkeling. Initiatiefnemers en gemeenten staan hiervoor aan de lat. De provincie kan ondersteunen vanuit bijvoorbeeld het uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw. Daarnaast monitoren we de voortgang van de kwalitatieve aspecten en vindt op basis van deze monitoring - in overleg met onze partners – zo nodig aanscherping van de afspraken plaats.

Impact corona

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
028	NMU c.s.	Terecht wordt opgemerkt dat de gevolgen van de coronapandemie nader onderzocht moeten worden. Verwacht mag worden dat het werken veel meer dan voorheen thuis en in verzamelkantoren zal plaatsvinden, waardoor bedrijven veel minder kantoor- of werkruimte nodig hebben dan voorheen. Een nieuw onderzoek naar de mate waarin bestaande kantoren kunnen worden verbouwd naar woningen lijkt op zijn plaats. Maar het effect gaat verder: in nieuwe woningen zal meer dan voorheen behoefte zijn aan werkplekken, en niet alleen aan 'slaapkamers'. Ook de mobiliteit zal mogelijk verminderen en/of meer gespreid worden over de dag, waardoor geplande capaciteitsuitbreidingen van het wegennet achterwege kunnen blijven en mogelijk woningbouw haalbaar wordt op plekken waar dat eerder niet het geval was. Roept op om de effecten van de coronapandemie integraal te onderzoeken en te bezien in hoeverre de effecten daarvan in het provinciaal Programma Wonen en werken om andere keuzes vragen.	De meeste behoefteprognoses voor de toekomst worden ook gebaseerd op voortgaande trends. De adaptieve aanpak die we met dit programma voorstaan, maakt het mogelijk om in te spelen op maatschappelijke veranderingen, ook die als gevolg van de corona-pandemie. De effecten van corona worden ook meegenomen in de monitoring.

Compensatie groen en natuur

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
012	Werkgroep natuurlijk Zeist-West	De uitleglocaties liggen in groene gebieden. Het programma stemt wel concreet in met deze locaties maar maakt niet even concreet hoe het groen wordt gecompenseerd. Dit is in strijd met de Interim Omgevingsverordening. Mutatis mutandis geldt dit ook voor de binnenstedelijke locaties.	In de Interim Omgevingsverordening is geen algemene compensatieplicht voor uitbreidingslocaties opgenomen, laat staan voor binnenstedelijke locaties. Plekken waar zo'n formele compensatieplicht wel aan de orde is, zoals natuur, worden bij uitleg juist ontzien. Wel is in artikel 9.13 van de Interim Omgevingsverordening opgenomen dat natuur en recreatie bij uitleglocaties in evenwichtige mate moeten meegroeien. Bij de gemeentelijke planvorming moet hieraan invulling worden gegeven. De provincie zal hierop toezien.
028	NMU c.s.	Indiener pleit voor weidevogelcompensatie indien er gebouwd gaat worden in of bij weidevogelgebieden. Dat betekent concreet dat elke hectare open grasland die verdwijnt, gecompenseerd dient te worden. Stelt voor om hier de hectares één op één te compenseren voor ten minste 30 jaar, bij voorkeur door aankoop en langdurige beheercontracten in nabijgelegen landbouwpercelen.	Wij nemen kennis van uw opvatting. Het provinciale programma bevat geen uitleglocaties voor wonen of werken die in een weidevogelkerngebied liggen. Afwegingen met betrekking tot de bescherming van weidevogels maken geen deel uit van dit provinciale Programma Wonen en werken. Overigens is in artikel 6.7 van het ontwerp Omgevingsverordening geregeld dat bij nieuwe ontwikkelingen de kwaliteit van het leefgebied van de weidevogels aantoonbaar per saldo minimaal moet worden behouden.

Verdere procedure vaststelling programma

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022	Stichting Milieuzorg Zeist	Indiener vraagt zich of de uitkomsten van de planMER danwel de zienswijzen aanleiding geven het Programma Wonen en werken bij te stellen, dus alsnog bepaalde locaties uit het programma te schrappen, aangezien zij niet bijdragen aan wat dan de 'Utrechtse Kwaliteiten' wordt genoemd, of althans dat onvoldoende is verzekerd. Voor zover indiener dat heeft begrepen, zullen locaties die eenmaal in het: 'Programma wonen en werken' zijn opgenomen, dan ook op de 'Kaart 11: 'Vitale steden en dorpen' als 'Stedelijk gebied' worden aangemerkt. Het zou goed zijn dat voor zover in onvoldoende mate is gewaarborgd dat bepaalde locaties aan bepaalde wettelijke kaders	Artikel 9.13 van de Interim Omgevingsverordening stelt als voorwaarde dat nieuwe bestemmingsplannen voor wonen en bedrijventerreinen moeten passen in het provinciaal Programma Wonen en werken. Op die manier blijft deze programmering niet vrijblijvend. Daarnaast vindt ten aanzien van bestemmingsplannen de gebruikelijke planbeoordeling plaats. Daarbij kijken wij specifiek naar provinciale belangen en regelgeving. Provinciale ambities realiseren we verder ook in samenwerkingsprogramma's met regiopartners, zoals Groen Groeit Mee. Daarvan profiteren ook specifieke bouwlocaties.

		kunnen voldoen, zoals de Wet natuurbescherming (denk aan o.a. de stikstofproblematiek), evenals bepaalde provinciale ambities, zoals m.b.t. het klimaat, evenals "Groen groeit mee', deze locaties vooralsnog niet op te nemen in het Programma Wonen en werken.	Uiteraard dienen plannen voor woningbouw of bedrijventerreinen daarnaast ook altijd te voldoen aan rijksregelgeving zoals de wet natuurbescherming. Pas als een bestemmingsplan door de gemeenteraad is vastgesteld, wordt bij een volgende actualisering van onze verordening de aanduiding stedelijk gebied daarop aangepast. Zienswijzen kunnen aanleiding zijn om het definitieve programma ten opzichte van het ontwerp dat ter inzage heeft gelegen bij te stellen. De wijzigingen voortvloeiend uit de zienswijzen en eventueel anderzijds zijn aangegeven in hoofdstuk 8.

Omgevingsvisie en -verordening

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
014	Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal	Indiener had al grote moeite met de Omgevingsvisie van de provincie Utrecht, omdat daarin volstrekt onvoldoende aandacht wordt gegeven aan de ontwikkeling van de bedrijven en werkgelegenheid en de ruimte die daarvoor nodig is. Vindt die lijn helaas één op één terug in het Programma.	Het Programma Wonen en werken betreft een verdere uitwerking van het beleid zoals opgenomen is in de Omgevingsvisie. In het Kader voor regionale programmering is de speelruimte opgenomen voor de ontwikkeling van wonen en werken. Wij maken de keuze om niet de hele behoefte aan ruimte voor bedrijven te accommoderen door nieuwe bedrijventerreinen. In de behoefte prognose die we hebben laten uitvoeren (als input voor Omgevingsvisie en provinciaal programma), zit een koppeling tussen de ontwikkeling van de (beroeps)bevolking en werkgelegenheid, en wat dat dan betekent voor de ruimtevraag. Kortom, in de geraamde behoefte aan ruimte voor bedrijven/werkgelegenheid zit een koppeling met de bevolkingsontwikkeling.
022	Stichting Milieuzorg Zeist	In haar zienswijze op de: 'POVI' en de: 'Interim-Verordening' zijn destijds door indiener ook een aantal kritische kanttekeningen geplaatst, met name ook t.a.v. de ambitie om als provincie Utrecht sterk te willen groeien, dat terwijl ook inmiddels duidelijk is dat we bij die groei wel duidelijk tegen bepaalde grenzen aanlopen. Maar in het bijzonder geldt dat ook voor het gegeven dat men kennelijk zondermeer de (veronderstelde) woningbehoefte wil accommoderen, terwijl men daarvoor eerder nog een aantal scenario's wilde aanhouden (zie ook de eerdere motie Staten m.b.t. het aanhouden van diverse scenario's t.a.v. bouw aantal woningen). Wat geldt voor het zondermeer accommoderen woningbouw, geldt dat in vergelijkbare zin of wellicht nog sterker voor het inzetten op de groei van de werkgelegenheid, met dus alleen al binnen de Regio Utrecht van 80.000 extra werkplaatsen, hetgeen dus ook weer tot een verdere druk op de woningbehoefte, de mobiliteit/infra, etc. zal leiden.	Het Programma Wonen en werken betreft een verdere uitwerking van het beleid zoals opgenomen is in de Omgevingsvisie. Hierin is onder andere de ambitie opgenomen dat iedereen die in de provincie wil wonen kan beschikken over passende woonruimte. En daarmee is dus gekozen om de woningbehoefte volledig te faciliteren. Door adaptief te programmeren kan in de loop der tijd op basis van onder andere bijgestelde prognoses en maatschappelijke ontwikkelingen bijstelling van de programmering plaatsvinden.

Cyclisch proces

Huidige werkwijze

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
016	Gemeente Montfoort	Indiener geeft aan dat de kleinere gemeenten veel eenpitters en weinig financiële armslag hebben. Indiener ziet dat zij relatief veel tijd spenderen aan meningsvorming, reacties, gesprekken en overleggen over provinciale zaken waaronder het programma. Uren die we hier aan besteden kunnen indieners niet besteden aan het gezamenlijke hoofddoel dat lokaal zichtbaar moet worden; meer woningen en bedrijventerreinen realiseren. Regionale afstemming is zeker van belang, maar graag anders met elkaar vorm geven; simpeler. Zodat met elkaar maximaal kan worden ingezet op het gezamenlijke doel. Indiener gaat (samen met andere gemeenten) graag in gesprek over een andere werkwijze; een bottum-up werkwijze met als startpunt de gemeente(n). De insteek hiervoor is een drietrapsraket: 1. De gemeenten maken/hanteren hun woningbouwprogramma vanuit de lokale onderzochte opgave. Een optelling van deze aantallen levert een regionale en provinciale programmering op. Er worden afspraken gemaakt voor welk type ontwikkelingen géén afstemming nodig is. 2. De gemeente is vervolgens de bestuurslaag die de eerste verantwoordelijkheid draagt voor de kwalitatieve aspecten van het woningbouwprogramma, zoals betaalbaarheid en duurzaamheid. 3. Op basis daarvan komen de gemeenten met locaties. Soms binnen de rode contour, maar ook erbuiten. Er wordt door ons allemaal al decennialang gewerkt aan bouwen binnen de rode contour, die mogelijkheden raken uitgeput of bevatten locaties die lastig te ontwikkelen zijn. Gemeenten houden bij de invulling van locaties rekening met andere belangen zoals provinciale belangen of richtlijnen van het waterschap. De provincie kan die locaties toetsen aan provinciale belangen. Voor gemeenten biedt deze systematiek de mogelijkheid om echt lokaal beleid te voeren en te doen wat een bijdrage levert aan de vitaliteit van onze kernen. Het geeft de provincie de mogelijkheid om de combinatie van alle lokale programma's te vertalen naar provinciaal niveau. Een dergelijke werkwijze getuigt voor respect voor de lokale agenda's en biedt de mogelijkheid om het gesprek aan te gaan waar provinciale belangen in het geding zijn. Een volwassen, respectvolle werkwijze die past in de visie van de Omgevingswet.	Dit provinciale programma bevat de essentie van de regionale programma's die wij samen met de gemeenten hebben opgesteld. Daarmee is het proces weliswaar door ons geïnitieerd, maar de regionale programma's zijn van gemeenten en provincie gezamenlijk. Wij achten die samenwerking, ook tussen gemeenten onderling, juist noodzakelijk voor het maatschappelijke doel: versnellen van de woningbouw, voldoende planvoorraad en voldoende ruimte voor bedrijfsvestiging. Onder andere in het kader van de voorgenomen evaluatie eind 2021 gaan wij graag met u in gesprek over een efficiëntere wijze van totstandkoming. Op voorhand geven wij wel aan dat wij dit proces als een gezamenlijk proces zien, waarbij de onderlinge en vroegtijdige afstemming tussen gemeenten en met de provincie in een ieders belang is. Ook bij (meerdere) kleinere ontwikkelingen (samen) zijn er al snel provinciale belangen in het geding zijn. Bij de huidige opzet van regionale programmering kunnen juist de lokale, regionale en provinciale ambities, wensen en belangen met elkaar worden geconfronteerd. Overigens is het evident dat de gemeenten via hun eigen planvorming een belangrijke verantwoordelijkheid hebben voor de kwalitatieve aspecten. Wij hebben waardering voor de inspanningen van de gemeente ten aanzien van bouwen binnen het bestaande stedelijk gebied. In goed onderling overleg bevat het provinciale programma in uw gemeente 2 locaties buiten het bestaand stedelijk gebied (waarvan Linschoten Zuidoost al in 2013 via de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en – Verordening (PRS/PRV) in ons provinciaal beleid mogelijk was).

Periodieke actualisatie

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
016, 017, 035	Gemeente Montfoort, Gemeente Vijfheerenlanden, Gemeente Lopik	Dat de cyclus jaarlijks doorlopen wordt is niet helemaal consequent doorgevoerd in het stuk. Ziet graag bevestigd dat dit elk jaar gebeurt. (016) Om snelheid te maken in het ontwikkelen van plannen is eerder uitgegaan een jaarlijkse mogelijkheid tot vaststelling van het programma door GS. In de huidige planning lijkt al in het eerste jaar hierin vertraging te ontstaan. Gezien de door alle partijen van groot	In paragraaf 1.2 van het programma wordt het cyclische proces toegelicht. Daarin is benoemd dat wij beogen om deze cyclus periodiek, circa jaarlijks te doorlopen. Om de tijd te nemen voor een goede evaluatie van de eerste cyclus en de resultaten daarvan te betrekken bij de tweede cyclus, alsmede de gemeenteraadsverkiezingen in het voorjaar van 2022, is de actualisatie van de programma's na de zomer van 2022 beoogd.

		belang bevonden woningbouwversnelling niet gewenst. Wanneer de woningbouw-aantallen voor Broekgraaf Noord (max. 800) en Schoonrewoerd (50) in de nu lopende tranche van goedkeuring van het realisatiedeel van het programma wonen door GS wordt meegenomen, ontstaat er hier geen vertraging en kan indiener haar bijdrage aan de versnelling van de woningbouw leveren. (017) Indiener vindt dat onvoldoende concreet gemaakt wordt dat de cyclus periodiek/jaarlijks wordt doorlopen.	Wij achten het van belang dat ook voor kansrijke zogenaamde 'pijplijnplannen' de planontwikkeling doorgaat, zodat de voorraad uitvoeringsgerede plannen continu wordt aangevuld. Daarom hebben we aangegeven dat we in principe 2x per jaar locaties (ambtelijk) op kansrijkheid willen beoordelen. Tot slot merken we bij de cyclus van regionaal programmeren, zorgvuldigheid belangrijk is en dat deze ook tijd vraagt (onder meer het planMER). De opmerkingen van de gemeente Vijfheerenlanden over specifieke locaties komen aan de orde in hoofdstuk 4.1.1 bij gemeente Vijfheerenlanden.
037	Gemeenten Rhenen, Veenendaal, Renswoude	De ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties vergt al gauw 5 (uitleglocaties) tot 10 jaar (inbreidingslocaties). Indieners gaan graag z.s.m. aan de hand van de verstedelijkingsstrategie met ons in gesprek over de ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties. Waarbij indieners al eerder hebben aangegeven met deze nieuwe woningbouwlocaties een bijdrage te willen leveren aan het oplossen van de urgente provinciale en regionale woningvraag	Uiteraard zijn wij bereid met u in overleg te gaan over potentiële woningbouwlocaties. Daarbij is het beleid zoals neergelegd in onze Omgevingsvisie voor ons leidend, waarbij wij de balans zoeken tussen enerzijds het faciliteren van de ruimtelijke opgaven en anderzijds het beschermen van de Utrechtse waarden. Wij werken dit samen met regio, gemeenten en andere partners verder uit in het kader van onder andere de Verstedelijkingsstrategie voor Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. In het kader van de verstedelijkingsstrategie zullen hiervoor eerst keuzes moeten worden gemaakt, die vervolgens bij een volgende actualisatie van de programma's kunnen worden geconcretiseerd.
037	Gemeenten Rhenen, Veenendaal, Renswoude	De groeiprognoses kloppen niet voor de gemeente Veenendaal, Rhenen en Renswoude. Daarnaast is bestuurlijk afgesproken dat de cijfers jaarlijks gemonitord en geactualiseerd worden. Deze afspraak zien indieners graag terug in het stuk. Het jaarlijks monitoren en actualiseren laat onverlet dat mochten er kansen zich voordoen voor woningbouw of bedrijfsvestiging de gemeenten met de provincie verkennend in gesprek kunnen gaan.	De toekomstige woningbehoefte volgt uit de Primos-prognose die jaarlijks door ABF wordt opgesteld. Voor het nu voorliggende programma is gebruik gemaakt van de standaard Primos prognose 2020 (trendraming). Monitoring van het programma en de daarin gemaakte afspraken achten wij inderdaad essentieel. In Hoofdstuk 5 van het provinciaal Programma Wonen en werken gaan we in op de monitoring. Via monitoring van het provinciaal Programma Wonen en werken zijn wij voornemens de voortgang van de opgenomen afspraken na te gaan. De opgave zullen we hierbij betrekken. In het provinciaal Programma Wonen en werken is onder 2.1 aangegeven dat de regionale programma's voor wat betreft binnenstedelijke locaties niet limitatief is: ook andere binnenstedelijke plannen kunnen worden ontwikkeld. Met deze flexibiliteit wordt ook tegemoetgekomen aan uw zienswijze om kansen te benutten.

Betrokkenheid stakeholders

014	Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal	Vertegenwoordigers van indiener hadden zich overigens aangemeld voor één van de informatiebijeenkomsten over het Programma. Indiener vond het teleurstellend dat deze avonden wegens 'gebrek aan belangstelling' geen doorgang vonden. Het Ontwerp Programma Wonen en werken 2021 is bij de voorbereiding in meerdere bijeenkomsten met stakeholders besproken. Indiener heeft daaraan deelgenomen en inbreng geleverd, maar heeft de indruk dat er weinig met deze inbreng gedaan is.	Tijdens de totstandkoming van de regionale programma's zijn op twee momenten (december en april) bijeenkomsten voor stakeholders georganiseerd. Daarin is het verloop van het proces en de inhoud van de regionale programma's toegelicht en konden stakeholders hun inbreng leveren. De regionale programma's betreffen afspraken tussen gemeenten en provincie, waarbij de Provincie Utrecht de door Provinciale Staten meegegeven kaders in acht heeft genomen. Dit kan ertoe leiden dat de inbreng van indiener niet of slechts in beperkte mate is overgenomen. We wegen hierbij uiteenlopende maatschappelijke belangen. Tijdens de terinzagelegging van het programma is er geen informatiebijeenkomst georganiseerd en dus ook niet afgelast. Mogelijk betrof dit een bijeenkomst over de Omgevingsverordening, die gelijktijdig ter inzage heeft gelegen.

			Bij de evaluatie over de totstandkoming van dit eerste regionale en provinciale programma bekijken we hoe we de signalen van stakeholders nog beter kunnen meenemen bij de jaarlijkse aanpassing van de programma's.
018, 029	NEPROM, VNO – NCW Midden	In het programma Wonen en werken staat vermeld dat er voor de provincie in zijn geheel voldoende plannen zijn, dit geldt echter alleen voor de regio U16. Voor de Regio's Foodvalley en Amersfoort is het totaal aan plannen niet onvoldoende. Indiener ziet daarin genoeg reden om spoedig met provincie te willen overleggen welke gebieden nog meer voor woningbouw in aanmerking kunnen komen. Leden van de NEPROM hebben goed zicht op welke locaties wel en niet versneld tot ontwikkeling kunnen worden gebracht. Vraagt nadrukkelijk om daar niet mee te wachten. De plancapaciteit op provincieniveau mag namelijk op papier dan wel voldoende lijken, de praktijk is weerbarstig. Onder meer bij complexe binnenstedelijke gebiedsontwikkelingen waar nog goed functionerende bedrijvigheid aanwezig is, acht indiener de kans klein dat de plancapaciteit zich overal tijdig vertaalt in vergunningverlening en oplevering van woningen. Die bedrijven moeten elders een plaats vinden. Dat is behalve kostbaar ook lastig vanwege de eisen die bedrijven stellen aan de locatie en de bereikbaarheid in combinatie met zorgvuldige inpassing in het landschap. Het niet betrekken van marktpartijen bij de totstandkoming van het programma vindt indiener een gemiste kans. Het is essentieel dat er meer gezamenlijke grip komt op de realiteitszin van plannen die in het programma Wonen en werken zijn opgenomen. Indiener pleit voor meer gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van die opgaven en om kennis van marktpartijen beter te benutten om een hoger ambitieniveau op grotere locaties te kunnen realiseren. Marktpartijen hebben de afgelopen jaren laten zien dat zij door middel van kennisprogramma's zoals het LenteAkkoord en het ZEN platform grote vooruitgang hebben geboekt op het ambitieterrein van energieneutraal ontwikkelen en bouwen. Ondertussen is ook een kennisprogramma rond de ambities klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen gestart en is een programma rond circulair en industrieel bouwen in voorbereiding. Daarnaast zijn veel marktpartijen zeer goed in staat om taken uit handen te nemen en bijvoorbeeld een stedenbouwkundig plan of een omgevingsplan voor een gebied te maken, zodat procedures sneller doorlopen kunnen worden en er geen extra beroep op de capaciteit van overheden hoeft te worden gedaan. (018) Het is meer dan wenselijk om de problematieken niet alleen op te pakken met gemeenten en regio's, maar vooral óók op te pakken samen met ondernemerspartijen. Immers de impact van beslissingen die genomen worden op het gebied van wonen en werken raakt direct de economische basis van ondernemers. Dit element van de samenwerking komt nog niet voldoende terug in de cyclus van kaderstelling, programmering, monitoring, evaluatie en bijstelling. (029) Indiener wil graag in gesprek over de elementen van deze zienswijze. Wil graag meewerken aan de verdere invulling van dit ontwikkelproces om te komen tot het toekomstbestendig maken van de woon- en werklocaties in de Provincie Utrecht, U16, de Regio Amersfoort en de Regio Foodvalley.(029)	Uiteraard zijn wij bereid met u in overleg te gaan over potentiële woningbouwlocaties. De strategische keuzes en afwegingen zijn vastgelegd in onze Omgevingsvisie. Daarin zoeken wij de balans tussen enerzijds het faciliteren van de ruimtelijke opgaven en anderzijds het beschermen van de Utrechtse waarden. Qua verstedelijking werken we dit samen met regio, gemeenten en andere partners uit in het kader van onder andere U Ned, het Ontwikkelbeeld 2030-2040 voor de regio Amersfoort en de Verstedelijkingsstrategie voor Arnhem-Nijmegen-Foodvalley. Deze lange termijn strategieën zijn input voor concrete locaties in de regionale en het provinciale programma. Voorts is het van belang om te melden dat de regionale programmering een groeimodel is: dit eerste programma richt zich met name op de korte termijn en reeds bekende plannen, bij volgende actualisaties wordt dit verder aangevuld. Door de periodieke actualisatie kan ook adaptief worden geprogrammeerd. We zijn voornemens om de voortgang van het programma te monitoren en te evalueren, zodat tijdig kan worden bijgestuurd als dat nodig wordt geacht. De indiener geeft aan dat marktpartijen niet zijn betrokken bij de totstandkoming van het programma. Tijdens de totstandkoming van de regionale programma's zijn echter op twee momenten (december en april) bijeenkomsten voor stakeholders georganiseerd. Daarin is het verloop van het proces en de inhoud van de regionale programma's toegelicht en konden stakeholders hun inbreng leveren. Ook hebben verschillende marktpartijen gesprekken gevoerd met gemeenten, als input voor de regionale programma's. Bij de evaluatie van de totstandkoming van dit eerste programma zullen wij ook de betrokkenheid van stakeholders betrekken om te bezien hoe we het proces verder kunne verbeteren. Inderdaad is het zaak dat plannen die in het programma worden opgenomen ook uitvoerbaar zijn. Om die reden is er een onderscheid gemaakt tussen een onderdeel realisatie en onderdeel pijplijn. Van de plannen die in het realisatiedeel zijn opgenomen mag realiteitszin worden verwacht. Voor pijplijnplannen is het van belang dat die worden beoordeeld op kansrijkheid en dat wordt ingezet op ontwikkeling van plannen die klaar zijn voor uitvoering. Dit is een primaire rol van gemeenten in samenwerking met initiatiefnemers en marktpartijen. De provincie kan bij binnenstedelijke locaties en kansrijke nieuwe uitleglocaties, eventueel ondersteunen, bijvoorbeeld vanuit het Uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw. Wij maken graag gebruik van de kennis die bij marktpartijen en ondernemers aanwezig is om onze ambities te realiseren. In het door u voorgestelde gesprek kunnen we de wijze van samenwerking met elkaar bespreken. Wij hebben begrepen dat deze gesprekken inmiddels in voorbereiding zijn. Vanzelfsprekend gaan we daarin graag met u in gesprek.

Beoordeling locaties

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
015, 016	Gemeente de Ronde Venen, Gemeente Montfoort	Indiener heeft in de aanloop naar deze 1e programmering op 2 locaties een ambtelijke provinciale beoordeling ontvangen van pijplijnlocaties. Beide locaties zijn als kansrijk beoordeeld en er zijn aandachtspunten meegegeven ten aanzien van het vervolg. Indiener dankt voor deze beoordeling, die haar lokaal helpt bij de gebiedsontwikkeling van locaties. Maakt graag opnieuw gebruik van deze mogelijkheid van ambtelijke beoordeling van pijplijnlocaties door de provincie. Dit helpt haar tevens om de ambtelijke inzet op gebiedsontwikkeling zo efficiënt mogelijk aan te wenden (015) Indiener Is erkentelijk dat vooruitlopend op de actualisering van het programma plannen van gemeenten ambtelijk beoordeeld kunnen worden. Omdat zij graag vaart wil maken is deze flexibiliteit van groot belang. (016)	Wij danken u voor deze reactie. Deze bevestigt het belang van dit onderdeel van de nieuwe werkwijze. Wij willen in principe op 2 momenten in het jaar een dergelijke integrale ambtelijke beoordeling organiseren, zodat gemeenten al tijdig een eerste ambtelijk signaal van de provincie ontvangen over de kansrijkheid en eventuele randvoorwaarden, aandachtspunten en uitgangspunten.

Vervolgproces

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
015	Gemeente de Ronde Venen	Om woningbouwprojecten op de programmering van 2022 te krijgen, is het wenselijk om nu al procesmatige afspraken te maken over het aanlooptraject richting programmering 2022. Indiener maakt daarbij onderscheid in 1) afspraken op (sub)regionaal niveau met provincie en 2) meer duidelijkheid van de te nemen stappen per project en afspraken tussen provincie en individuele gemeenten. 1) Hoe toezien op voortgang uitvoering woningbouwprogramma subregio? Gekeken naar de behoefte per (sub)regio en het totaal aantal woningbouwplannen valt op dat er in U16-West voldoende woningbouwplannen zijn. Tegelijkertijd is de ervaring vanwege de complexiteit in het Veenweidegebied dat plannen moeilijker tot daadwerkelijke uitvoering komen. Aandacht is nodig voor de knelpunten en wie daarin welke rol pakt gemeenten/regio/provincie/waterschap/andere partijen. De Provincie geeft aan dat in de programmering enige flexibiliteit tussen de subregio's mogelijk is. Tegelijkertijd heeft Provinciale Staten motie 72 aangenomen. Essentieel voor subregio Utrecht-West zijn: vitaal houden van de kernen, in lijn met het Ontwerp IRP, de woningdruk vanuit de regio Amsterdam en de uitvoering van motie 72 "pak rol als middenbestuur", wat inhoudt dat belangen van kleine gemeenten in gelijke mate meewegen in de programmering. 2) Belangrijk voor de indiener is om procesafspraken met de provincie te maken gericht op voldoende locaties voor de behoefte aan woningbouw en bedrijventerrein. Het huidige periodieke overleg dat ambtelijk met de provincie wordt gevoerd, is van meerwaarde voor kleinschalige ontwikkelingen op locaties waar zich provinciale belangen voordoen. Dit overleg biedt echter onvoldoende de mogelijkheid om op strategisch niveau over de ontwikkeling van de gemeente in gesprek te gaan. Dit is nodig met het oog op de ambities die zowel indiener als provincie hebben. Indiener geeft graag een nieuw overleg op strategisch niveau vorm dat hieraan bijdraagt. Dit biedt de mogelijkheid om in gesprek te gaan over het Ruimtelijk Perspectief dat indiener voor De Ronde Venen aan het ontwikkelen is. Dit vormt een integrale afweging voor ontwikkelingen in de gemeente en is de voorloper voor de gemeentelijke omgevingsvisie.	Wij zijn met u van mening dat het noodzakelijk is het vervolgproces verder uit te lijnen. We hebben de regionale programmering getypeerd als een groeiproces: al doende hebben we het afgelopen jaar ervaringen opgedaan. Wij zijn voornemens om eind 2021 het proces van totstandkoming van de eerste regionale en het provinciale programma te evalueren. Tegelijkertijd werken we aan een plan van aanpak om de voortgang van de uitvoering van het programma te monitoren. Het is onze intentie om de regionale programma's na de zomer van 2022 te actualiseren. Wij bieden de gemeente graag de ruimte voor overleg op strategisch niveau, zeker als dit, zoals de gemeente aangeeft, mede kan bijdragen aan de ontwikkeling van integraal beleid in een gemeentelijke omgevingsvisie waarin naast de stedelijke ontwikkeling ook de andere door de gemeente genoemde aspecten aandacht krijgen. In het reguliere overleg is de provincie graag bereid met de gemeente af te spreken welke andere provinciale disciplines worden betrokken bij strategisch overleg.

3. Wonen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
029	VNO – NCW Midden	Het is zaak om, zoals beschreven, een goede balans te hebben tussen kwantiteit en kwaliteit. Punten van aandacht en zorg bij ondernemers zijn het bouw- en vergunningentempo, de samenstelling van de woningportefeuille, de betaalbaarheid van woningen en de prijsontwikkelingen in de koop- en huurdersmarkt omdat dit allemaal van invloed is op de kwaliteit van de woonomgeving. En deze factoren zijn ook van groot belang voor medewerkers van de bedrijven die gevestigd zijn in de Provincie Utrecht. Indiener hoopt voorts dat er op het gebied van het stikstofdossier een versnelling kan worden gerealiseerd v.w.b. de realisatie van woningbouw en infrastructuur.	Wij zijn het met u eens dat het niet alleen gaat om de kwantiteit maar ook om de kwaliteit van de woningbouw. Wij herkennen de door u beschreven zorgpunten. Mede daarom hebben wij een aantal kwalitatieve ambities en afspraken opgenomen; bijvoorbeeld over de betaalbaarheid. Voor wat betreft het stikstofdossier merken we aanvullend op dat we als provincie ook hard werken aan oplossingen voor de stikstofproblematiek. Dat doen we niet alleen. Samen met het Rijk, provincies, boeren, terreinbeherende organisaties, bouwers en overige maatschappelijke partijen zoeken we naar mogelijkheden om én de natuur herstellen én maatschappelijk economische ontwikkelingen door te laten gaan. Als provincie zijn we in 2021 de eerste gesprekken gestart voor een gebiedsgerichte aanpak.

Het kwantitatieve woningbouwprogramma

Algemeen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
018	NEPROM	Indiener schrikt van het nagenoeg ontbreken van plannen voor woningbouw vanaf 2030 in het programma wonen en werken. Pleit er daarom voor om in overleg met marktpartijen als provincie versneld een aantal grotere nieuwe uitleglocaties aan stadsranden binnen stedelijke regio's op te nemen in het programma (in plaats van een groter aantal kleine locaties, waarmee de druk op de ambtelijke organisaties meer belast worden). Door schaal kunnen marktpartijen innoveren en meer betaalbare woningen en andere ambities realiseren. Indiener denkt dat een deel van de opgenomen plannen niet tijdig tot ontwikkeling zal komen. Toetsing van de plannen dient ook plaats te vinden op de financiële haalbaarheid van de businesscase en de bereidheid van overheden om aan tekorten bij te dragen en om de flankerende, noodzakelijke investeringen te plegen. Dat is nu onvoldoende gebeurd. Onvoldoende inzichtelijk en duidelijk is nu hoe hard en realistisch welk deel van de plannen is. En of er dan werkelijk genoeg plancapaciteit is.	De regionale programmering is een groeimodel: dit eerste programma richt zich met name op de korte termijn en reeds bekende plannen, bij volgende actualisaties wordt dit verder aangevuld. Dit programma is een verdere concretisering van keuzes die voortvloeien uit onze Omgevingsvisie en uitwerkingen daarvan. Het opnemen van nieuwe (grootschalige) uitleglocaties is pas aan de orde als dat past in ons door PS vastgestelde Omgevingsbeleid. Bij de jaarlijkse actualisering van het programma is er elke keer de gelegenheid locaties aan het realisatiedeel van het programma toe te voegen en daarmee planologisch mogelijk te maken. Wij zijn het met u eens dat de individuele plannen meestal nog verdere uitwerking vergen en dat mogelijk vertraging kan optreden. Het toetsen op haalbaarheid van individuele plannen geschiedt echter niet in het kader van dit programma. Wel is bij het opstellen van het programma een onderscheid gemaakt naar realistische en pijplijn- plannen. In het realisatiedeel zitten de meer concrete en veelal ook al meer uitgewerkte plannen. Met name de plannen op de korte termijn. Insteek van het cyclische proces is ook om via monitoring, evaluatie en actualisering ook vertraging of uitval in de woningbouwprogrammering als geheel te signaleren zodat tijdig bijgestuurd kan worden. Hierbij wordt onder andere met/door gemeenten ook nagegaan of er al meer locaties uit de pijplijn concreet genoeg zijn om over te hevelen naar het realisatiedeel. Ook wordt bekeken of de opgenomen planning nog reëel is of moet worden bijgesteld.

022	Stichting Milieuzorg Zeist	Indiener zou gaarne zien dat toch alsnog met verschillende scenario's wordt gewerkt t.a.v. de groei van het aantal woningen en ook de werkgelegenheid. Allereerst is het zo dat ook het CBS wel degelijk t.a.v. de groei van bevolking en dus aantal noodzakelijke woningen een bepaalde bandbreedte hanteert. Wat betreft die bandbreedte is dan tevens van belang van welk economisch groeiscenario wordt uitgegaan, dus welk 'WLO Scenario'. Dan wordt uit de cijfers van het CBS ook duidelijk dat de groei van bevolking voor een belangrijk deel wordt veroorzaakt door buitenlandse migratie (zie dus ook het rapport: 'Bevolking in beeld – Drukker, grijzer en diverser (CBS, 2020), dus ook in die zin zijn daarbij wel degelijk ook bepaalde keuzen mogelijk. Ook zou dus op een hoger schaalniveau kunnen worden gekozen voor een betere spreiding van de groei over het land, dat uiteraard ook daarbij rekening houdend met aldaar aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, evenals leefomgevingskwaliteiten, waarvoor dus door de noordelijke provincies ook al een bepaald aanbod is gedaan. Verder is het dus de vraag of door de ervaringen met Covid de huidige trek naar de Randstad nog wel door zal zetten, ook door thuiswerken. Het is voor indiener onduidelijk waarom men zomaar bij de in het 'Programma Wonen en werken' in die zin gegeven aantallen (en ook bandbreedtes) uitgaat van 'WLO-scenario Hoog', althans dat heeft zij zo begrepen.	Het Programma Wonen en werken betreft een verdere uitwerking van het beleid zoals opgenomen is in de Omgevingsvisie. Hierin is onder andere de ambitie opgenomen dat iedereen die in de provincie wil wonen kan beschikken over passende woonruimte. Gekozen is om de woningbehoefte volledig te faciliteren. Aanvullend wordt overigens opgemerkt dat reeds in het Koersdocument voor de Omgevingsvisie (2018) al was vastgelegd dat de provincie de ruimtevraag voor wonen en werken op een duurzame wijze wil accommoderen. Dit ook in lijn met het Rijksbeleid. De toekomstige woningbehoefte volgt uit de Primos-prognose die jaarlijks door ABF wordt opgesteld. Voor deze prognose wordt gebruik gemaakt van een methode, waarin met verschillende factoren rekening wordt gehouden (o.a. historische en demografische trends). De Primos Prognose brengt de meest waarschijnlijke ontwikkeling van bevolking, huishoudens, woningbehoefte en woningvoorraad in beeld op basis van de nationale CBS-prognose en trends in de afgelopen jaren. Voor het nu voorliggende programma is gebruik gemaakt van de standaard Primos prognose 2020 (de trendraming). Er is niet uitgegaan van een hoog scenario. Erkend wordt dat prognoses in algemene zin onzekerheden bevatten. Dit kenmerkt demografische processen. Mede hierom is het een adaptief programma. Door adaptief te programmeren (en jaarlijks te monitoren, evalueren) kan in de loop der tijd op basis van onder andere bijgestelde prognoses en maatschappelijke ontwikkelingen, bijstelling van de programmering plaatsvinden.
034	Gemeente IJsselstein	Voor een goede voortgang van de verschillende plannen voor woningbouw in de provincie, zowel bij knooppunten als voor de vitaliteit van de overige kernen, is het van belang om samen met de provincie onderzoek te doen naar de mogelijkheden van potentiële woningbouwlocaties, zowel binnenstedelijk als voor uitbreidingslocaties die voor vitaliteit van belang zijn. Wat met name voor uitbreidingslocaties opgaat is een provinciale instemming om woningbouw concreet te onderzoeken. Door dit onderzoek gezamenlijk op te pakken, kan sneller tot conclusies worden gekomen over de haalbaarheid van een locatie en wordt het mogelijk om bij een positief besluit tijdig een locatie van de 'pijplijn over te zetten naar 'Realisatie'. Dit maakt het voor gemeenten mogelijk om sneller in te zetten op deze locaties en concrete inzet te plegen op daadwerkelijke realisatie van de benodigde woningen, zowel kwantitatief als kwalitatief. Vraagt om voldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar te maken of te houden zodat de gezamenlijke opgave voor met name Wonen gerealiseerd kan worden. Indiener spreekt de verwachting uit dat het provinciaal Programma Wonen en werken een belangrijk middel zal zijn om de noodzakelijke ontwikkelingen op het gebied van wonen en werken te realiseren in onze provincie.	Wij werken graag met gemeenten samen om de noodzakelijke woningbouw te realiseren, met inachtneming van ieders rol en verantwoordelijkheid. Wij streven naar een snelle integrale beoordeling van nieuwe locaties, waarna aanvaardbare en regionaal afgewogen locaties kunnen worden ingebracht in de (jaarlijks aan te passen) regionale en provinciale programma('s). Wij zijn met de gemeente IJsselstein in gesprek over de ontwikkelingsmogelijkheden voor woningbouw in de gemeente, rekening houdend met alle relevante provinciale belangen en de (ook bij de provincie) beperkte middelen/capaciteit om ontwikkelingen te ondersteunen.
037	Gemeenten Rhenen, Veenendaal en Renswoude	Indiener heeft plancapaciteit voor woningbouw tot 2026, niet tot en met 2030 zoals vermeld in het Ontwerp Programma.	In het provinciaal Programma Wonen en werken worden de aantallen woningen voor alle regio's/gemeenten in een aantal periode weergegeven (2020-2024; 2025-2029 en vanaf 2030). Deze indeling is in lijn met de opzet van de regionale programma's. Uit de tabel in H4.3 van het provinciaal programma, blijkt overigens dat het grootste deel van de nu bekende plannen in Veenendaal naar verwachting voor 2025 wordt gerealiseerd.

Binnenstedelijke woningbouwontwikkeling

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
018	NEPROM	Leden van de NEPROM investeren fors in herstructurering, transformeren en verdichten van bestaand stedelijk gebied. Zij werken samen met verschillende publieke en private organisaties aan kennisontwikkeling op dat gebied, onder andere in het programma Stedelijke Transformatie. Daaruit leert de indiener dat alle behoefte binnenstedelijk realiseren nergens haalbaar is. Zorgvuldig ingeplande woningbouw aan de randen van de steden is onontkoombaar om meer snelheid te maken, betaalbaarder te bouwen, en aan diverse woonwensen te kunnen voldoen. Parallel aan binnenstedelijke ontwikkelactiviteiten biedt de NOVI ruimte daartoe. De NOVI maakt het mogelijk om koppelkansen te benutten om invulling te geven aan andere ambities. Woningbouw en natuur en landschap kunnen elkaar in deze gebieden juist versterken. Door zorgvuldige ingrepen vergroten we dan de biodiversiteit, spelen we in op klimaatverandering, gaan we bodemdaling tegen, beperken we de CO2-uitstoot en bieden we ruimte voor vernieuwende groen-stedelijke woonmilieus voor diverse woningbehoeften. Ook de koppeling aan nieuwe vormen van landbouw is mogelijk. Grotere gebiedsontwikkelingen aan stadsranden binnen stedelijke regio's bieden grote kansen om snel, innovatief en integraal in te spelen op de verschillende opgaven.	Dank u voor deze inzichten. In dit provinciaal Programma Wonen en werken concretiseren we de keuzes die voortvloeien uit onze Omgevingsvisie. Met de daarin opgenomen 'basisprincipes voor verstedelijking' zetten we primair in op binnenstedelijke locaties nabij knooppunten. Eventuele nieuwe (grootschalige) uitleg willen we koppelen aan HOV en knooppunten van belangrijke infra-corridors. In aanvulling daarop willen we onder voorwaarden ruimte bieden voor kleinschalige uitleg voor de lokale vitaliteit. In het nu voorliggende programma zijn een aantal concrete uitleglocaties opgenomen. Wij willen de door u genoemde koppelkansen daarbij zoveel mogelijk benutten. Zoals verwoord in het provinciaal Programma Wonen en werken zijn er in het realisatiedeel nog onvoldoende concrete plannen opgenomen. Om de continuïteit van de woningbouw te bewerkstelligen en de huidige tekorten zoveel mogelijk weg te werken, is het belangrijk dat 'pijplijnplannen' zodanig verder worden ontwikkeld, dat zij bij volgende actualisaties kunnen worden opgenomen in het realisatiedeel van het programma. Ook kunnen er nieuwe plannen aan de pijplijn voorraad worden toegevoegd. Verdere verkenning van (locatie)keuzes en afwegingen voor de (middel)lange termijn vinden o.a. plaats via verstedelijkings-strategieën zoals benoemd in het provinciaal Programma Wonen en werken. Met regio, gemeenten en andere partners werken in het kader van onder andere U Ned (Utrecht Nabij), het Ontwikkelbeeld 2030-2040 voor de regio Amersfoort en de Verstedelijkingsstrategie voor Arnhem-Nijmegen-Foodvalley, samen een lange termijn (verstedelijkings)strategieën. Deze zijn input voor concrete locaties in de regionale en het provinciale programma. Eventuele nieuwe uitleglocaties kunnen in een volgende ronde worden ingebracht in het kader van de regionale programmering. Uiteraard zien ook wij graag, dat bij die uitleglocaties de genoemde koppelkansen worden benut.
028	NMU c.s.	Locaties in de zogenoemde 'pijplijn' bestaan uit zowel binnenstedelijke locaties als buitenstedelijke locaties die nog weinig concreet zijn of nog vertrouwelijk zijn. Vraagt om samen met gemeenten binnenstedelijke locaties in de pijplijn op korte termijn te onderzoeken op concreetheid, haalbaarheid en wat nodig is voor ontwikkeling van die locaties, zodat ze eventueel kunnen worden toegevoegd aan het realisatiedeel. Daarmee ontstaat een beter zicht op het totale potentieel van binnenstedelijke locaties en kunnen mogelijk (overbodig geworden) uitleglocaties nog worden voorkomen.	In onze Omgevingsvisie zijn de 'basisprincipes voor verstedelijking' opgenomen. Hieruit blijkt dat wij primair inzetten op binnenstedelijk ontwikkeling. Het is primair aan gemeenten om locaties in te brengen voor het realisatiedeel, dat kan alleen als er ook daadwerkelijk zicht is op realisatie. Uiteraard willen wij gemeenten hierbij waar mogelijk ondersteunen. Voorts willen wij nog opmerken dat ook de pijplijnplannen steeds weer kunnen worden aangevuld. Juist daardoor ontstaat er zicht op (ook) de binnenstedelijke potenties. Regionaal programmeren is een cyclisch proces. Het provinciaal Programma Wonen en werken wordt regelmatig gemonitord en geactualiseerd. Ook hierdoor voeren we regelmatig het gesprek met gemeenten over de status van de plannen. Daarmee ontstaat een (actueel) inzicht in het potentieel aan (binnenstedelijke) plannen.

Methodiek

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
023, 035	Gemeente De Bilt, Gemeente Lopik	Indiener ziet het provinciale belang van de provincie om regie te voeren en zicht te houden op de regionale programmering van grootschalige woon- en werklocaties, met	Het detailniveau is noodzakelijk om de totale omvang van het programma te kunnen borgen. In dit provinciale programma zijn de binnenstedelijke locaties over het

		name buiten de zogenaamde 'rode contouren' van het stedelijk gebied. Met dit Programma Wonen en werken wordt deze regiefunctie, mede op basis van artikel 9.17 en 9.18 van de ontwerp omgevingsverordening, ook doorgevoerd voor kleinschalige woon- en werkfuncties binnen het stedelijke gebied. Indiener is van mening dat dit haaks staat op het uitgangspunt van 'decentraal tenzij…' en het ruimte vrijmaken voor initiatief uit de samenleving, zoals de nieuwe Omgevingswet beoogt. Pleit ervoor om tenminste een minimale omvang aan te houden, voordat een ontwikkeling binnen het stedelijk gebied moet worden opgenomen in het Programma Wonen en werken. Ziet het belang van regionaal inzicht te houden in de ontwikkeling van het aantal woningen en hectares bedrijventerreinen in de provincie, dit moet voor de kleine projecten echter ook op andere, meer laagdrempelige wijze kunnen in plaats van een opname in het Programma Wonen en werken. Door kleine projecten niet op te nemen in het Programma Wonen en werken wordt het risico voorkomen dat deze, vaak particuliere projecten, onnodig tot een jaar vertraging kunnen oplopen omdat ze niet tijdig zijn opgenomen in het regionaal Programma Wonen en werken. (023) Is verheugd te vernemen dat in het programma aangegeven is dat er ten aanzien van binnenstedelijke woningbouwlocaties flexibiliteit bestaat en dat het aantal binnenstedelijke woningbouwontwikkelingen niet limitatief is. (035)	algemeen niet afzonderlijk opgenomen, dat geeft al de nodige flexibiliteit. Voorts is in het programma in hoofdstuk 2.1 is aangegeven dat de regionale programma's voor wat betreft binnenstedelijke locaties niet limitatief zijn: ook andere binnenstedelijke plannen kunnen worden ontwikkeld. Met deze flexibiliteit is tegemoetgekomen aan uw zienswijze. *We merken op dat in de zienswijze wordt verwezen naar artikel 9.17 (instructieregel verstedelijking) en 9.18 (instructieregel bedrijventerreinen) van de Ontwerp Omgevingsverordening. Deze heeft van 1 juni tot 12 juli 2021 ter inzage gelegen. Het provinciaal Programma Wonen en Werken is gebaseerd op de interim omgevingsverordening. De nummers van bedoelde artikelen zijn aangepast. In de Interim verordening gaat het om resp. artikel 9.15 en artikel 9.16.*
028	NMU c.s.	In het programma zijn alleen uitbreidingslocaties opgenomen groter dan vijftien woningen, locaties met minder dan vijftien woningen worden buiten het programma gehouden. Vraagt hoe het zit met de programmering en regionale afstemming van de 'kleinere locaties'. Want juist al die kleinere, 'incidentele' uitbreidingen, leiden bij elkaar opgeteld natuurlijk wel tot een groter aantal, met ook impact op mobiliteit, bereikbaarheid en leefbaarheid en de kwaliteit van het landelijk gebied. En deze locaties geven veel discussie, juist lokaal.	Het programma wil een zo volledig mogelijk overzicht geven van de woningbouwcapaciteit, daarom wordt aan gemeenten gevraagd alle, ook de kleine locaties op te nemen in de Planmonitor. De presentatie in dit programma kan voor wat die kleine locaties wel gebundeld plaatsvinden. Voor uitbreidingslocaties voor wonen zoals bedoeld in artikel 9.13 van de Interim Omgevingsverordening is de regel geldend dat de locatie moet passen in dit Programma Wonen en werken. Dat betekent dat woningbouw op (kleinere) transformatielocaties in het landelijk gebied ook zonder opname in dit programma mogelijk is. Hiervoor geldt wel dat deze moet voldoen aan de mogelijkheden die de Interim Omgevingsverordening biedt ('functieverandering vrijkomende agrarische bebouwing' of 'verdichting linten en bebouwingsconcentraties').

Wegnemen knelpunten

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
027	Gemeente Nieuwegein	Het principe regionaal programmeren biedt kansen om gezamenlijk beter inzicht te krijgen in de knelpunten waar projecten richting realisatie tegenaan lopen, of de beoogde en verwachte projecten ook daadwerkelijk gerealiseerd worden en of de verschillende segmenten voldoende gelijk oplopen in de realisatie. Dit kan de provincie ook in staat stellen om gemeenten nog beter te ondersteunen bij deze knelpunten, danwel in capaciteit via de flexpool, danwel in (lobby om) middelen om publiek tekort af te dekken, danwel om thematische problematiek in samenhang aan te pakken.	Wij zijn het met u eens dat via de regionale programmering beter inzicht verkregen kan worden in de door u genoemde punten. Dat geeft inderdaad ook voor ons meer informatie waar ondersteuning, bijvoorbeeld via inzet vanuit ons uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw, kan bijdragen aan de beoogde versnelling. De inzichten vanuit de regionale programmering worden ook gebruikt bij afwegingen over de inzet vanuit het uitvoeringsprogramma.

Kwalitatieve afspraken wonen

Algemeen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
034	Gemeente IJsselstein	Door Provinciale Staten is eerder een kwalitatief kader vastgesteld voor het Programma Wonen en werken. Indiener is geen voorstander van deze kaders, waarbij zij vooral aandacht vraagt voor realisme ten aanzien van uitvoerbaarheid. In het voorliggende provinciaal programma wordt hier geen verdere duiding aan gegeven, waarmee de onduidelijkheid ten aanzien van uitvoerbaarheid blijft voortduren. Door uw provincie wordt gewerkt aan onder meer een convenant duurzaam bouwen. Wanneer wordt beoogd daarmee invulling te geven aan de kwalitatieve kaders in het programma Wonen en werken, verneemt zij dat graag. Verneemt ook graag op welke wijze invulling wordt gegeven aan de kwalitatieve onderwerpen die (mogelijk) niet worden opgenomen in dit convenant. Wat zou het zou betekenen wanneer een gemeente het convenant niet ondertekent in relatie tot de verhouding van dit convenant met het Programma Wonen en werken en de Provinciale Omgevingsverordening. Roept op om te zorgen voor een transparante uitwerking van kwalitatieve eisen, die passen bij de specifieke woon- en werkopgave. Overige kwalitatieve eisen worden al ondervangen binnen de provinciale verordening.	De door Provinciale Staten in het Kader voor regionale programmering voor wonen en werken vastgestelde ambities zijn voor ons uitgangspunt geweest voor het maken van de algemene afspraken over de kwalitatieve aspecten in de programma's. Wij willen met de gemeenten de voortgang en uitvoering van deze afspraken monitoren. Het formuleren van een gezamenlijke ambitie is een eerste stap. Vervolgens is het van belang om via afspraken de verwezenlijking daarvan een stap verder te brengen. In het programma zijn bij de verschillende kwalitatieve aspecten daarom afspraken opgenomen. Daarbij is, om dit zo efficiënt mogelijk te doen, zo veel mogelijk aangesloten bij andere trajecten. Voor een deel van de afspraken wordt inderdaad verwezen naar het convenant Duurzaam Bouwen. Belangrijk doel van het convenant is tot een gelijk speelveld te komen met ondergrenzen en ambities voor toekomstbestendig bouwen. We zullen monitoren of dat Convenant er inderdaad toe gaat leiden dat onze ambities worden verwezenlijkt. Het is onze inzet dat alle 26 gemeenten het convenant Duurzaam Bouwen ondertekenen en zoveel mogelijk marktpartijen. Wanneer een gemeente het convenant niet ondertekent, heeft dat geen consequenties voor het provinciaal Programma Wonen en werken. Wij blijven wel het gesprek voeren over kwalitatieve ambities. Via monitoring van het provinciaal Programma Wonen en werken zijn wij voornemens de voortgang van de opgenomen afspraken na te gaan.
016	Gemeente Montfoort	Indiener ziet dat op basis van eerdere reacties aanpassingen zijn gemaakt. Afspraken zijn meer inspanningsverplichtingen geworden. Dat vindt zij een stap de goede kant op maar nog niet genoeg. Ervaart zowel ambtelijk als bestuurlijk in overleggen een samenwerkende houding van de provincie. Dit straalt onderling vertrouwen uit. In de officiële documenten is deze houding echter veel minder aanwezig. Er worden veel regels opgelegd en zijn er veel thema's waar een provinciaal belang wordt gezien terwijl de indiener hiervoor vooral een gemeentelijke verantwoordelijkheid zien. Het principe "lokaal wat kan, provinciaal wat moet" wordt daarmee nog te veel uitgewerkt worden in regelgeving en (de wens tot) concrete afspraken. Verwijst in dit kader ook naar de Lopikerwaard zienswijze op de provinciale Omgevingsvisie en Interim Omgevingsverordening. Wat moet wordt opgelegd, maar wat lokaal kan (zonder afstemming) is daarbij nog onderbelicht. Indiener heeft de zorg dat de stapeling van de kwalitatieve ambities de zo broodnodige woningbouw onmogelijk maakt.	In onze Omgevingsverordening nemen we regels op om onze provinciale belangen te borgen. Dit provinciale programma bevat geen nieuwe regels, maar bevat het programma voor wonen en werken en legt kwalitatieve afspraken op regionaal niveau vast. Wij erkennen de primaire gemeentelijke verantwoordelijkheid op tal van thema's. Dit laat echter onverlet dat de provincie op een aantal van die thema's en ook op andere thema's ambities heeft. Daar waar die een relatie hebben met een kwalitatief goede verstedelijking, willen wij het regionaal programmeren benutten om de realisatie van deze ambities een stap verder te brengen door daarover algemene afspraken te maken met gemeenten. Overigens is ons in deze eerste cyclus gebleken, dat gemeenten vaak al gelijksoortige ambities nastreven. Door onze inspanningen te bundelen kunnen we wellicht samen meer bereiken. Ook wij erkennen dat de woningbouwopgave complexer is geworden door de verschillende ambities. Daarbij beseffen we dat niet in alle projecten alle ambities voor 100% kunnen worden gerealiseerd. Het is onze inzet dat de totale kwaliteit van de regionale programma's en de inzet die wordt gepleegd op de genoemde aspecten van voldoende en liefst goed niveau is. Naast de verschillende kwalitatieve ambities willen ook wij versnelling bewerkstellen. Via het uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw kunnen we daarbij ondersteunen. Onze inzet is daarbij gericht op onder meer kennisoverdracht, benutten meekoppelkansen en het in verbinding brengen met relevante partners.

035	Gemeente Lopik	Indiener stelt dat ten aanzien van de afspraken die de provincie wil maken niet duidelijk wordt gemaakt wie uiteindelijk bepaalt hoe de afspraken ingevuld worden. Aangegeven wordt dat afspraken niet op planniveau maar op regionaal niveau gemaakt worden. Maar wie is zeg maar 'de scheidsrechter'? Wie zorgt ervoor dat de gemaakte afspraken op planniveau gehaald worden? En wat gebeurt er als er bij te veel individuele plannen de doelstellingen niet behaald worden?	We gaan de uitvoering en voortgang van de afspraken monitoren. De opzet en de resultaten van deze monitoring zullen we bespreken met de gemeenten in de regio, en onder andere benutten voor de actualisering van het provinciaal Kader voor de regionale programmering.
021	Kracht van Utrecht	Indiener verzoekt om ervoor zorg te dragen dat de maximale CO2 uitstoot door mobiliteit van het programma in lijn komt met de benodigde reductie van –17% in 2030 ten opzichte van 1990. Vindt dat de sector mobiliteit landelijk gehouden moet worden aan de nationale opgave van -17% t.o.v. 1990 en dat van de provincie Utrecht een minstens evenredig deel van deze klimaatopgave richting 2030 zou moeten worden ingevuld. Ook in het coalitieakkoord 2019-2023 is een concrete ambitie-doelstelling opgenomen t.a.v. CO2-reductie. Deze concrete doelstellingen vereisen een vertaling in het programma en Plan MER.	Het provinciaal Programma Wonen en werken is geen mobiliteitsprogramma, maar gaat over wonen en werken, gebaseerd op de verstedelijkingsprincipes zoals opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie. Door verdere concretisering van het beleid voor verstedelijking zoals opgenomen in de Omgevingsvisie draagt dit programma ook bij aan de verwezenlijking van deze CO2 reductie-doelstellingen mobiliteit. In de Omgevingsvisie is onder meer opgenomen dat we bij de locatiekeuze voor nieuwe verstelijking, basisprincipes hanteren. Deze gaan uit van nabijheid en ontwikkeling bij knooppunten. Met het toepassen van deze principes wordt bijgedragen aan het beperken van de automobiliteit.
022, 028	Stichting Milieuzorg Zeist, NMU c.s.	Niet alle ambities, zoals ook in de 'Plan-MER Programma Wonen en werken' wordt geconstateerd, zijn doorvertaald/verankerd in de: 'Verordening', zodat het de vraag is hoe de provincie ook waarborgt dat de kwaliteiten zoals zij die beoogt ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. (022) Alles wat nu gebouwd wordt staat er voor ten minste 100 jaar. En in de eerste 30 jaar moet de transitie naar een energieneutrale en klimaatneutrale provincie volledig vormgegeven worden. Daarom dan ook de oproep: doe het duurzaam! Woningen en werklocaties die nú gebouwd worden of waar nú plannen voor worden gemaakt, moeten echt volledig energieneutraal, circulair, klimaatbestendig, groen en gezond zijn, anders halen we de klimaatdoelstellingen niet. Deze ambities zijn ook zo opgenomen in de provinciale Omgevingsvisie. In de Interim Omgevingsverordening worden deze niet concreet gemaakt, maar in de Nota van Beantwoording behorend bij de Interim Omgevingsverordening staat dat de provincie, via het regionaal programmeren, afspraken gaat maken met gemeenten over kwalitatieve aspecten. Indieners concluderen dat die afspraken niet heel ambities, niet concreet en niet bindend worden gemaakt in het Ontwerp-programma. Indieners vragen daarom om dat alsnog wél te doen. De afspraken over een duurzame invulling van de woningbouwopgave zijn mager uitgewerkt en weinig meetbaar. Er wordt slechts verwezen naar het Convenant Duurzaam Bouwen (in wording). Het programma zou wél heel concrete en nadrukkelijke eisen of afspraken moeten bevatten ten aanzien van duurzame woningbouw, omdat het provinciaal Programma de plek is waar (provinciaal) beleid is vastgelegd. Indieners vragen om bij nieuwbouw en uitleglocaties waar de provincie mede over beslist (voor zover afspraken hierover niet al in het verleden gemaakt zijn en niet meer te wijzigen zijn) een duurzame invulling van woningbouw te eisen: tenminste energieneutraal, circulair, 60 % groen/40 % verharding, waterberging op eigen terrein, groene daken en/of groene gevels, innovatief mobiliteitsconcept, stimuleren fiets, natuurinclusief bouwen, MPG van ten hoogste 0,7, zuinig ruimtegebruik. (028)	Onze Interim Omgevingsverordening bevat regels ter borging van onze provinciale belangen. In de Omgevingsvisie is echter aangegeven dat doorwerking van onze ambities niet alleen via een regulerende rol, maar ook op andere manieren (stimuleren/participeren/realiseren) wordt ingevuld. Regulering is niet altijd de meest effectieve strategie. Omdat is gebleken dat gemeenten veelal min of meer dezelfde (kwalitatieve) ambities als de provincie hebben, ligt een regulerende rol niet op alle punten voor de hand. In het provinciaal Programma Wonen en werken zijn de afspraken per regio opgenomen. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat er ook bij deze kwalitatieve afspraken sprake is van een groeimodel: op basis van monitoring, evaluatie en voortschrijdend onderzoek, kennis- en beleidsontwikkeling kunnen de ze afspraken bij volgende actualisaties worden aangevuld of aangepast. Als blijkt dat realisatie van een bepaalde ambitie niet wordt gehaald, kan alsnog een andere rol worden overwogen. Tot slot merken we op dat eind 2021 naar verwachting het Convenant Duurzaam Bouwen gereed is en dat deze in Q1 2022 wordt ondertekend. In 2022 gaan we met onze partners uitvoering geven aan de afspraken die in het convenant gemaakt worden. Daarbij gaat het om o.a. het ontwikkelen en delen van kennis met partners in de woningbouwopgave, verbinden van partijen, ondersteunen van pilots e.d. op alle thema's die een plek krijgen in het convenant duurzaam bouwen (energie, klimaat, circulariteit, gezondheid).

028	NMU c.s.	Bij zowel binnenstedelijke als buitenstedelijke locaties kan de provincie een veel nadrukkelijkere rol spelen om gemeenten en ontwikkelaars te helpen om kwalitatieve ambities van indiener te realiseren. Het argument dat dergelijke eisen een stapeling van wensen betreft, waardoor ontwikkelaars mogelijk niet meer willen ontwikkelen, acht indiener niet aannemelijk. De woningvraag in deze regio is groot genoeg, ontwikkelaars en bouwers gaan hier graag aan de slag, maar de markt moet wel geprikkeld worden om een goede maatschappelijke afweging te maken.	Wij ondersteunen gemeenten en ontwikkelaars om te komen tot kwalitatief goede planvorming, o.a. eventueel waar nodig via het uitvoeringsprogramma Versnelling Woningbouw.

Integrale stedelijke kwaliteit

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
007	Gemeente Wijk bij Duurstede	Indiener vraagt aandacht voor de inclusiviteit binnen de kwalitatieve afspraken. Hierbij wordt gedacht aan de woonopgave voor specifieke doelgroepen, zoals statushouders, zorgbehoevenden en woonwagenbewoners.	Wij hebben aandacht voor inclusiviteit. De woonopgave voor specifieke doelgroepen is echter in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van gemeenten waar wij waar mogelijk ondersteuning bij willen verlenen. Zoals aangegeven is de regionale programmering een groeiproces. Als gemeenten bij de regionale programmering hierover kwalitatieve afspraken willen maken, kan dat bij een actualisering aan de orde komen.
021	Kracht van Utrecht	Indiener doet een handreiking om het programma meer in lijn te krijgen met de klimaatopgave. In het programma wordt gesproken over functiemenging. Door wonen, werken en voorzieningen dichter bij elkaar te brengen wordt reductie van CO2 uitstoot mogelijk. Dan moet het programma er wel voor zorgen dat er meer winkelen, werken en recreëren binnen fietsafstand van huidige woonlocaties ontwikkeld wordt. Dit uitgangspunt mist in het huidig programma, terwijl de provincie dit juist in de situatie van groei van zowel wonen als werken goed kan inregelen. In U Ned verband is recent het ontwikkelperspectief “Utrecht Nabij” vastgesteld. Nadere afstemming met het U Ned perspectief, vooral gericht op minder reizen, kortere reisafstanden en functiemenging, biedt kansen voor CO2-reductie in sector mobiliteit in de Utrechtse regio. In hoeverre de benodigde klimaatopgave in de regio en provincie richting 2030 hiermee gehaald kan worden vraagt om nader onderzoek. Tenslotte, in een groeiende regio als Utrecht zijn er veranderingen in het gebruik van de ruimte. Reductie van de CO2-uitstoot door mobiliteit door functiemenging is dan veel eenvoudiger te realiseren dan in situaties van krimp, waarbij burgers noch bedrijven investeren.	Wij zijn een voorstander van functiemenging, onder andere om de door u aangegeven redenen. Met het beleid zoals vastgelegd in de Omgevingsvisie willen wij deze functiemenging, alsmede de nabijheid en samenhang van wonen, werken en bereikbaarheid en de inzet op gezonde vormen van mobiliteit bewerkstelligen. ‘Utrecht nabij’ is opgenomen in onze Omgevingsvisie, het Programma Wonen en werken werkt dit verder uit. Daarbij moet worden opgemerkt dat er sprake is van een groeimodel: dit realisatiedeel van het programma richt zich op de korte termijn en reeds bekende plannen. De zoekrichtingen zoals opgenomen in de Omgevingsvisie (en deels voortkomend uit Utrecht Nabij) zullen bij een volgende actualisatie van dit programma verder worden ingevuld.
028	NMU c.s.	De regio Utrecht kampt met (grote) bereikbaarheidsopgaven, waarvan nu al de problemen worden ervaren. Realisatie van de grote woningbouwopgave in de provincie de komende decennia gaat absoluut en zeker bijdragen aan het vergroten/verergeren van deze opgave. Ziet maar heel weinig aandacht voor deze opgave die zo nadrukkelijk samenhangt met de woningbouwopgave. Indiener snapt dat afspraken en acties voor het bereikbaar houden van de regio ook vallen onder andere programma’s (mobiliteitsprogramma, programma U Ned), maar vindt dat er wel aandacht zou moeten zijn voor wat de provincie samen met gemeenten (buiten de standaard mobiliteitstoets) binnen de verschillende woningbouw-ontwikkelingen gaat doen om te zorgen dat met de woningbouw de extra bijdrage aan dit probleem beperkt blijft. Daarbij is het ook zaak te kijken naar cumulatieve effecten van de diverse plannen bij elkaar opgeteld. Pleit voor een verplichting om bij woningbouw een duurzaam mobiliteitsconcept mee te ontwikkelen,	Het programma Wonen en werken is een beleidsuitwerkingsprogramma. Het beleid zoals vastgelegd in onze Omgevingsvisie, maar ook in regionale uitwerkingen zoals het Ontwikkelbeeld Regio Amersfoort, wordt in dit programma verder geconcretiseerd. Het begrip ‘nabijheid’ zoals in U Ned en het Ontwikkelbeeld uitgewerkt, is daarmee tevens de basis voor dit programma. Verdere concretisering, ook op het gebied van inrichting en stimulering van gezonde vormen van mobiliteit vindt plaats door middel van planvorming in gemeenten, waarbij ondersteuning vanuit andere provinciale programma’s en beleidsthema’s kan plaatsvinden.

		gericht op (elektrische) deelmobiliteit, en voor het verder inrichten van woonwijken op het gebruik van de fiets. Daarnaast zou het goed zijn, het concept van 'nabijheid' nadrukkelijker een plek krijgt.	

Betaalbaarheid en beschikbaarheid

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
027	Gemeente Nieuwegein	Kwalitatief zijn de uitgangspunten 50% betaalbaar en energieneutraal ook vastgelegd in omgevingsvisie van indiener. Provincie en indiener streven daarmee dezelfde ambities na. Voorkomen moet worden dat de 50% betaalbare woningen wordt gebruikt om per project te toetsen. Indiener zou graag zien dat dit vooral gebruikt wordt om te zorgen voor een evenwichtige regionale spreiding. Indien uit de monitoring van de voortgang blijkt dat er onvoldoende sociaal- en middensegment wordt gerealiseerd in de regio's dan kan het nodig zijn daar aanvullende bestuurlijke afspraken over te maken. Deze discussie zou vooral plaats moeten vinden aan de regionale bestuurstafels.	Het is niet onze intentie om het percentage van 50 % per project te toetsen, maar bezien dat op regionaal niveau. Dit is ook als ambitie verwoord, waarbij als afspraak is opgenomen dat we de 50% op programma niveau en per periode (2021-2024; 2025-2029; 2030-2039) bezien (niet op planniveau of per jaar). Om als uit monitoring blijkt dat er onvoldoende woningen in het sociaal en middensegment wordt gerealiseerd, aanvullende bestuurlijke afspraken (via de regionale bestuurstafels) te maken, lijkt ons een goede suggestie.

Evenwichtige groenontwikkeling

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
012	Werkgroep natuurlijk Zeist-West	In de Interim Omgevingsverordening wordt het principe Groen Groeit Mee vastgelegd. Het is in strijd met de omgevingsverordening dat in dit voorliggende programma wel woningaantallen en bedrijfsvierkante meters en -locaties worden aangegeven maar niet vierkante meters te realiseren groen met deze locaties. In het kader van Groen Groeit Mee dient op basis van de Interim Omgevingsverordening ook binnenstedelijk groen te worden gecompenseerd. Zogenaamd binnenstedelijke locaties als bijvoorbeeld de WA-hoeve of Nijenheim (versnellingsopgave 40 woningen) worden ontwikkeld in zeer waardevol groen met ook beschermde soorten. Compensatie is noodzakelijk om afwenteling op andere groengebieden te voorkomen. Op diverse plekken komt dit ook uit de MER naar voren.	In de regionale programma's zijn algemene afspraken opgenomen die we via het samenwerkingsprogramma Groen Groei Mee verder uitwerken. Daarin wordt verwezen naar de verkenning die hierover wordt uitgevoerd, wat wij willen laten uitmonden in een pact Groen Groeit Mee en uiteindelijk de programmering van groen. In de toelichting wordt verwezen naar de regel in de Interim Omgevingsverordening, waarin voor uitbreidingslocaties voor wonen een evenwichtige groenontwikkeling als voorwaarde wordt gesteld. In artikel 9.13 van onze Interim Omgevingsverordening is opgenomen dat bij uitleglocaties natuur en recreatie in evenwichtige mate moeten meegroeien. Wij zijn het met u eens dat ook voor binnenstedelijke locaties de ontwikkeling van extra groen belangrijk is. Onze Staten hebben echter besloten dat de toepassing van art. 9.13 zich richt op de uitleglocaties. De locaties binnen stedelijk gebied kunnen wel meeprofiteren van bovengenoemde samenwerking met U16, regio Amersfoort, Utrechtse deel FoodValley en de waterschappen, in het kader van Groen Groeit Mee, bijvoorbeeld door realisatie van groene scheggen en opheffen van barrières naar het buitengebied. Verder werkt de provincie i.s.m. gemeenten aan het programma Biodiversiteit in Stad en Dorp. Overigens geldt ook voor binnenstedelijke locaties dat de Wet natuurbescherming moet worden toegepast en er op basis daarvan beperkingen kunnen zijn voor of voorwaarden moeten worden gesteld aan binnenstedelijke ontwikkelingen.
022, 028	Stichting Milieuzorg Zeist, NMU c.s.	De provincie zet ook in op programma's als 'Groen Groeit Mee', hetgeen ook in zeker zin in de 'Interim-Omgevingsverordening' is verankerd, maar voor zover indiener de diverse regiovisies heeft bekeken blijft het vooralsnog onduidelijk hoe men daaraan dan uiteindelijk vorm wil geven, ook al is daar met name wel ook in zowel 'Utrecht Nabij en met name ook het 'IRP' wel ook een bepaalde globale aanzet toe gegeven, zij het dat	In de eerste fase van het programma Groen Groeit Mee is (samen met regiopartners) de groene opgave in beeld gebracht. Ook zijn financieringsmogelijkheden geïnventariseerd. In de volgende fase willen we dit vertalen naar programmering van de groene opgaven. Het programma Groen Groeit Mee zet in op een bredere, locatieoverstijgende benadering om te voorzien in de groenopgave. De aanbevelingen uit de eerste fase van Groen

		het vooralsnog onduidelijk blijft hoe men dat dan concreet uitwerkt, evenals wat een en ander dan voor de bijkomende kosten betekent. Het was goed geweest als, althans voor zover samenhangend met wonen en werken, dat dat meteen ook in voorliggende Programma Wonen en werken was gewaarborgd, evenals bijbehorende instrumentele kaders, zoals bijvoorbeeld het toepassen van 'bovenplanse verevening', etc.. Meer in het bijzonder zou het goed zijn als een bepaalde balans tussen groen en rood ook voor elke ontwikkeling zou worden meegenomen, dus niet alleen voor ontwikkelingen in het landelijk gebied maar ook in het binnenstedelijk gebied, dat dus ook gezien de gevolgen van klimaatverandering, de biodversiteitscrisis, etc. Het zou goed zijn als bepaalde (instructie)regels zouden worden opgenomen (vergelijk bijvoorbeeld ook 'Barcode' die deel uitmaakt 'RSU (gemeente Utrecht, 2021)'). (022) Natuur staat onder druk, als gevolg van klimaatverandering, verdroging, stikstof-problematiek en toenemende recreatiedruk. Aan recreatiegebieden is een tekort in onze provincie. Deze opgave wordt groter als er meer mensen komen wonen in onze regio. Het mee-ontwikkelen van groene opgaven met rode opgaven is daarom essentieel. Is blij dat er een programma Groen Groeit Mee in de maak is. Mist tegelijkertijd in het provinciaal Programma Wonen en werken een harde koppeling met de ambities uit het programma Groen Groeit Mee. Dat geeft weinig vertrouwen dat in de uitvoeringsfase het groen ook daadwerkelijk mee zal groeien. De financiën voor het programma Groen Groeit Mee moeten namelijk ook bij rode ontwikkelingen vandaan komen, dat is nadrukkelijk zo benoemd en zou ook nadrukkelijk dus zo moeten worden opgenomen in het provinciaal Programma Wonen en werken. Vraagt om in het provinciaal Programma een harde en financiële koppeling te maken met het programma Groen Groeit Mee, een koppeling die bijvoorbeeld gericht is op het investeren van een percentage van de grondexploitatie en/of het opzetten van een landschaps- en natuurfonds vanuit rode ontwikkelingen. (028)	Groeit Mee gaan onder meer in op het instellen van een fonds en het uitwerken van de planeconomische koppeling tussen rood en groen. Daarnaast is in Interim Omgevingsverordening opgenomen dat woningbouw in samenhang wordt ontwikkeld met lokale en regionale groenontwikkeling, waarbij de woningbouw in evenwichtige verhouding moet staan tot de hoeveelheid te ontwikkelen natuur en recreatie. Wij zijn het met indiener eens dat idealiter een relatie tussen de regionale programmering voor 'groen en rood' moet worden gelegd. Nu de eerste fase van het programma Groen Groeit Mee is uitgevoerd, kan in een volgende versie van dit provinciale programma de relatie nog nauwer worden uitgewerkt. Het op te stellen Pact Groen Groeit Mee helpt om deze relatie samen met alle partners vast te leggen.

Klimaatadaptatie

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022	Stichting Milieuzorg Zeist	Het zou goed zijn als bij alle ontwikkelingen een nadere toets zou plaatsvinden, dus 'klimaattoets', zowel wat betreft de bouw van woningen en kantoren/bedrijven, als ook t.a.v. mobiliteit die daarmede gepaard gaat. Dit is ook door indiener in haar zienswijze op de: 'Ontwerp-Omgevingsverordening 2022' ingebracht.	In het kader van de regionale programmering wordt een link gelegd met het Convenant Duurzaam Bouwen. Het is de intentie om hierin afspraken op te nemen over klimaatadaptief bouwen. Aanvullend merken we op dat met de "Afspraken Klimaatadaptief bouwen" die door ketenpartners in de bouw zijn geschreven in de afgelopen maanden (in opdracht van de provincie), invulling wordt gegeven aan het formuleren van de ambitie en het houden aan prestatie-eisen om klimaatadaptief te bouwen en verbouwen. Overigens zijn alle uitbreidingslocaties ook beoordeeld op basis van onze regels ten aanzien van klimaat en water in onze Interim Omgevingsverordening en bevat het planMER nadere handvatten voor gemeenten bij hun verdere planvorming.

Overig

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022	Stichting Milieuzorg Zeist	Indiener wil bijzondere aandacht vragen voor 'Natuurinclusief ontwerpen', dat gelukkig steeds meer onder de aandacht staat (zie o.a. het: 'Handvest Nederland Natuurinclusief'). Zij acht het daarbij van belang naar voren te brengen dat zij: 'Natuurinclusief ontwerpen' toch breder ziet dan: 'Natuurinclusief bouwen (sec)', namelijk dat bij ontwikkelingen meteen ook vanaf het begin rekening wordt gehouden met de op een bepaalde plek aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. Voor zover indiener dat heeft begrepen wil de provincie mogelijk ook een 'Handreiking Natuurinclusief Ontwikkelen' gaan opstellen (zie in deze dus ook het plan: 'Aanpak biodiversiteit in Stad en Dorp'), hetgeen zij uiteraard van harte toe zou juichen. Overigens zijn er al gemeenten die m.b.t. 'Natuurinclusief bouwen' een puntensysteem hebben ontwikkeld, dat bij het aanbesteden van bouwprojecten wordt toegepast, zoals de gemeenten Den Haag, Ede, Groningen en Arnhem). Indiener heeft dit eveneens naar voren gebracht in haar zienswijze op de Ontwerp-Omgevingsverordening 2022.	Het provinciaal Programma Wonen en werken gaat niet over de planontwikkeling van woningbouwlocaties als zodanig. Deze verdere uitwerking en concretisering van de plannen wordt door de gemeenten uitgevoerd. Een handreiking voor natuurinclusief bouwen/ontwerpen maakt inderdaad deel uit van de Aanpak Biodiversiteit in Stad en Dorp. Hier wordt najaar 2021 een start mee gemaakt, en de wens is dit samen met andere provincies te doen. Hierbij willen we niet opnieuw het wiel uitvinden en ook ons licht opsteken bij de al bestaande puntensystemen en/of labels. Uitgangspunt is wel dat het breder is dan alleen "natuur", maar ook klimaatadaptief en gezond. Ook wordt gekeken naar systemen waar circulariteit, duurzaamheid, sociale cohesie en/of cultuur meegenomen worden. Doel is dat de handreiking zowel voor nieuw te ontwerpen wijken, al ontworpen maar nog te bouwen wijken én bestaande wijken (bij renovatie) kan worden toegepast. Tot slot zal ook de praktische toepassing (in proces en uitvoering) en het lange termijn beheer onderdeel zijn van de handreiking. Dus niet alleen "wat" maar ook "hoe".

4. Werken

Kwantitatieve opgave

Behoefte bedrijventerrein

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
006	Federatie bedrijvenkringen regio Amersfoort (FBK)	Indiener schaart zich in grote lijnen achter de geprognosticeerde behoefte aan bedrijventerreinen, zoals opgenomen in het Rapport van Buck Consultants dat in 2020 in opdracht van de Regio Amersfoort is opgesteld. Deze behoefte is 87 hectare tot 2030, exclusief de vervangingsvraag. Dat is beduidend meer dan de provincie in haar plannen wil accommoderen. Indiener ziet groot contrast tussen de vraag naar en aanbod van bedrijventerreinen tot 2030. De voorziene bandbreedte van 7-22 hectare nieuw uit te geven terrein is veel te smal. In de meeste gemeenten zijn er helemaal geen mogelijkheden tot uitbreiding van het areaal. Ondernemers in deze gemeenten staan in de kou. De provincie heeft veel te hoge verwachtingen van de mogelijkheden van herstructurering en intensivering. In een enkele gemeente is dit proces al afgerond en zijn de mogelijkheden uitgeput. Bovendien speelt nog de vervangingsvraag bij transformatie van terreinen. Provincie onderschat de effecten hiervan, in de zin van de behoefte aan vervangende locaties. Feit is dat door de transformatie het areaal aan bedrijventerreinen in sommige gemeenten is afgenomen.	In het door provinciale staten vastgestelde Kader voor de regionale programmering wonen en werken zijn de kwantitatieve bandbreedtes vastgelegd. Daarbinnen kan de regio, in onderlinge afstemming locaties voor specifiek bedrijventerrein voorstellen. Het klopt inderdaad dat niet in alle gemeenten deze mogelijkheden er zijn, daarom hechten wij ook belang aan de regionale onderlinge afstemming. In de bandbreedte is een ambitie van een te behalen ruimtewinst door intensivering verwerkt. In het vervolg moet uit monitoring blijken of er nodige inspanning wordt gepleegd om bestaande terreinen te intensiveren en of de inschatting van de ruimtewinst zoals die door Stec zijn verkend ook reëel zijn. Over het beter in beeld brengen van de vervangingsvraag bij transformatie hebben wij in het regionaal programma met de regio afspraken gemaakt. Wij zullen deze inzichten betrekken bij de actualisatie van het door PS vastgestelde Kader voor regionale programmering wonen en werken.
014	Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal	Om de uitbreidingsbehoefte te kwantificeren heeft indiener een berekening gemaakt van de behoefte aan extra bedrijventerreinen tot 2040. Daarbij is onder meer rekening gehouden met een (relatief beperkte) inkrimping van bestaande bedrijventerreinen vanwege verdringing door woningbouw. Ook is uitgegaan van intensivering van het gebruik van de ruimte met 10% resp. 25%. Bij de verschillende groeiscenario's voor wat betreft woningen (i.c. bewoners) achten we het scenario met uitbreiding met 10.000 woningen in 2040 het meest realistisch. De conclusie is dat, als het lukt de ambitieuze intensivering van 25% te halen, er in 2040 voor Veenendaal 46 ha extra bedrijventerreinen benodigd zijn! Indiener wenst in het programma de volgende wijzigingen: Bevestigen dat in de huidige planperiode daadwerkelijk gestart wordt met de ontwikkeling van 24 ha nieuwe bedrijventerreinen in het Utrechtse deel van de Regio Foodvalley. Opnemen in de planvorming dat serieus gezocht wordt naar ruimte voor de geschatte behoefte aan operationele bedrijventerreinen van totaal 46 ha in 2040	De in het Kader voor regionale programmering voor wonen en werken meegegeven bandbreedte maakt het opnemen van plannen tot in totaal 24 hectare bedrijventerrein tot 2030 mogelijk. In het regionale programma is geconstateerd dat concrete locaties en plannen hiervoor nog ontbreken, in het kader van de verstedelijkingsstrategie zullen hiervoor eerst keuzes moeten worden gemaakt, die vervolgens bij een volgende actualisatie kunnen worden geconcretiseerd. Omdat de ervaring leert dat de behoefte aan bedrijventerrein niet voor langere termijn (na 10 jaar) op een betrouwbare manier kan worden geprognotiseerd, is besloten ons allereerst te richten op de programmering tot 2030. Bij actualisatie zal worden bezien of dit tijdvak kan worden vergroot.
029	VNO – NCW Midden	Aangegeven is dat de woon- en werkontwikkelingen met elkaar in lijn moeten zijn. Maar dat vereist aan de kant van de bedrijventerreinen dat er voldoende aanbod is (voor zowel de lokale partijen die willen uitbreiden als voor nieuwe toetreders). En juist dít vraagstuk, of er voldoende lokaal- en regionaal aanbod is aan hectares, baart zorgen. Behoud van bestaande werkgelegenheid en het faciliteren van lokale ondernemers is	In het algemeen zijn we terughoudend met het mogelijk maken van nieuwe bedrijventerrein en zetten we in op intensivering en verduurzaming van bestaande terreinen. In het totaalbeeld per regio kijken we in samenwerking met de gemeenten naar een goede balans tussen de uitbreidingsruimte voor het lokale bedrijfsleven enerzijds en de uitbreidingsruimte voor meer regionaal georiënteerde bedrijven. In dit totaalbeeld hebben we nadrukkelijk oog voor de uitbreidingswensen van lokale ondernemers.

		evident. Voor het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid kan de verbinding worden gezocht met bijvoorbeeld de OMU of een OOSTNL, die actief is in het Foodvalley gebied.	

Intensiveringsambitie

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
014 029	Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal, NVO – NCW Midden	Indiener begrijpt de ambitie om te intensiveren met 20 – 30 %. Het is immers gewenst de schaarse ruimte zo goed mogelijk te benutten. Denkt echter dat onderschat wordt hoe ingrijpend een intensivering van gemiddeld 25% is. Dit betekent grote en structurele veranderingen binnen bedrijven en het bedrijfsleven als geheel. Voor een deel van de bedrijven is intensivering ook niet mogelijk (bijvoorbeeld veel logistieke bedrijven), integendeel, daar leidt de automatisering en robotisering juist tot extensivering van de ruimtebezetting. Dat betekent dat de intensivering voor een belangrijk deel door kantoren, bijvoorbeeld ICT en high tech, gerealiseerd moet worden. En dat is geblokkeerd door het Inpassingsplan Kantoren van de provincie Utrecht! (014) Gesteld wordt dat er op het gebied van intensivering en herstructureren een ruimtewinst mogelijk zou zijn van 20-30%. Dit vergt grote inspanningen op terreinen om dit voor elkaar te krijgen en effecten zijn pas op langere termijn zichtbaar. Het is van groot belang om op het niveau van het bedrijventerrein zelf het contact te leggen met ondernemers om deze ambities waar te maken. Daar waar er wordt gesproken over pilots, is het verstandig om de ervaringen die worden opgedaan te delen met ondernemerspartijen. Deze pilots zouden een goede basis kunnen vormen om te komen tot een vorm van kennisdelingstraject met ondernemers. Het is logisch om dit project ook met lokale ondernemers op te pakken. Voor wat betreft de te realiseren ruimtewinst van 20-30% of meer is indiener voorzichtiger als het gaat om de te bereiken resultaten. Dit effect lijkt haar erg positief. Is van mening dat daar waar sprake is van realisatie dat deze ruimte ook beschikbaar moeten worden gesteld aan lokale bedrijvigheid (en mogelijk ook van een andere categorie activiteit). De vraag is, omdat de ambities hoog reiken en er pas op lange termijn een effect gerealiseerd zal worden met deze activiteit, of er toch ook niet ingezet moet worden op het realiseren van nieuwe uitbreidingslocaties die op de korte termijn ruimte bieden. (029)	Onze ambitie van 20 – 30 % is gebaseerd op een verkenning die Stec in onze opdracht heeft uitgevoerd. In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat er ruime mogelijkheden zijn voor intensivering op bestaande bedrijventerreinen in de provincie Utrecht. We zijn met u eens dat dit geen eenvoudige opgave is en dat de daadwerkelijke mogelijkheden nader moeten worden onderzocht. In het regionaal programma zijn er afspraken gemaakt over pilot locaties voor intensivering. In samenwerking met de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) zal concreet en lokaal gekeken worden naar de mogelijkheden om te intensiveren. Dat gebeurt in samenwerking met gemeenten, ondernemers en vastgoedeigenaren op bedrijventerreinen. Naast investeringen vanuit OMU, zet deze organisatie ook in op kennisdeling en advisering. In verhouding tot de 20-30% ruimtebehoefte die gerealiseerd wordt op bestaande bedrijventerreinen, staat de meer dan 60% ruimtebehoefte die mogelijk wordt gemaakt op nieuwe bedrijventerreinen. Een andere afspraak is gemaakt over de uitwerking van een uitgifteprotocol over de manier waarop nieuwe en hernieuwde ruimte op bedrijventerreinen zorgvuldig en duurzaam zal worden uitgegeven.
028	NMU c.s.	Goed dat wordt ingezet op intensief ruimtegebruik op werklocaties. Dit bespaart ruimte die nodig is voor werken. Het is wel belangrijk om bedrijventerreinen en kantorenlocaties niet alleen intensief te gebruiken, maar ook om ze te transformeren naar plekken, die óók groen zijn, ruimte bieden aan biodiversiteit en vooral prettige verblijfsplekken zijn voor werknemers en andere gebruikers. Bedrijfslocaties zijn nu vaak enorm versteend, wat én niet goed is voor klimaatadaptatie en biodiversiteit, maar ook voor werknemers geen prettige en stimulerende werkomgeving is. Het creëren van goede verblijfsplekken is in het bijzonder van belang bij terreinen die meer functiemenging zullen krijgen en waar mogelijk ook gewoond gaat worden. Maar ook op specifieke werklocaties waar bedrijven gevestigd zijn die zich niet laten mengen, is een prettig verblijfsklimaat belangrijk voor goed functionerende werknemers.	Voor nieuwe als bestaande bedrijventerreinen wordt bij de ontwikkeling en/of intensivering rekening gehouden met zorgvuldig ruimtegebruik, waarbij bedrijventerreinen intensief en duurzaam worden ingericht. In de afspraken over duurzaamheid wordt rekening gehouden met circulariteit, energiebesparing en –opwekking, vergroening, klimaatadaptatie, biodiversiteit en gezonde leefomgeving.

Diversiteit in bedrijventerreinen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
029, 035	VNO – NCW Midden, Gemeente Lopik	Er is weliswaar aandacht voor de groep van bedrijven die vallen binnen de groep van maakindustrie, bouw, handel en logistiek, maar in het programma komt niet voldoende naar voren hoeveel ruimte er beschikbaar is of beschikbaar komt voor bedrijven die actief zijn in de milieucategorieën 4 en 5. Voor bedrijven die vallen in deze categorieën lijkt het erop dat daar alleen ruimte voor is op het bedrijventerrein Lage Weide te Utrecht (029) De definitie van regionale bedrijventerreinen is in het programma wonen-werken erg diffuus. Zo is onduidelijk wat de omvang en schaal van een dergelijk regionaal terrein is. Daarnaast wordt er in het programma wonen-werken, gesproken over werken. In het document wordt slechts ingegaan op bedrijventerreinen, maar werken omvat veel meer dan alleen bedrijventerreinen. Daarbij zijn de locatie-uitgangspunten voor de terreinen in het programma niet voor alle bedrijventerreinen werkbaar. Regionale bedrijventerreinen zijn niet de enige locaties zijn die kunnen voorzien in de vraag naar bedrijventerrein. Ook de kleinere terreinen kunnen daarin bijdragen. Voor de vitaliteit van de kleine terreinen én de vitaliteit van de lokale economie is het van belang om mogelijkheden te behouden om te kunnen uitbreiden op de lokale terreinen. (035)	In de regionale programma's wordt zowel met kwalitatieve als kwantitatieve aspecten rekening gehouden. In het programma van de U16 is nadrukkelijk ook gekeken naar de kwalitatieve mismatch tussen het type bedrijventerrein dat beschikbaar is/komt en het type bedrijventerreinen waar behoefte aan is. Aspecten als de balans tussen ruimte voor lokale bedrijvigheid versus regionale bedrijvigheid, en mengbare en niet-mengbare bedrijvigheid worden in de regionale programma's meegenomen. Een verdieping naar bedrijvigheid in hogere milieu categorieën (HMC) en watergebonden bedrijvigheid kan in een volgende cyclus nadrukkelijker worden meegenomen.

Kwalitatieve afspraken

Algemeen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
014	Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal	Veenendaal staat voor grote uitdagingen. Vanuit de Verstedelijkingsstrategie Arnhem – Nijmegen – Foodvalley moeten er naar verwachting in de Regio Foodvalley 40.000 woningen bij komen. Veenendaal zal daar naar verhouding zijn aandeel in moeten leveren, wat overigens past bij de groeiambitie die de gemeente zelf heeft neergelegd in de gemeentelijke Omgevingsvisie. Indiener ondersteunt deze ambitie, mits: - De ontwikkeling van de banen, grotendeels gecreëerd door het bedrijfsleven, gelijke tred kan houden met deze groei. - De uitbreiding van woningen zo min mogelijk ten koste gaat van de bestaande werklocaties i.c. bedrijventerreinen. - Er voldoende uitbreidingsmogelijkheden van de werklocaties/bedrijventerreinen zijn om bedrijven te huisvesten die deze banen moeten realiseren. Deze voorwaarden zijn niet voor niets gesteld. In Veenendaal bevindt ruim 56% van de werkgelegenheid zich op de bedrijventerreinen (landelijk ca 24%). Dat betekent dat de	Wij herkennen ons voor een groot deel in de opgave voor Veenendaal en het Utrechtse deel van de regio Foodvalley en de wens om de ontwikkeling van woningen en banen in balans te laten plaats vinden. Echter, de fysieke ruimte voor verdere uitbreiding van bedrijventerreinen is beperkt. Hoewel het Kader voor regionale programmering wel mogelijkheden biedt voor nieuwe bedrijventerreinen. Het Utrechtse deel van Foodvalley kijkt voor nieuwe bedrijventerreinen vooral naar de provincie Gelderland. Naast concrete afspraken over nieuwe bedrijventerreinen ligt ook de focus op de mogelijkheden voor intensivering en verduurzaming op bestaande bedrijventerreinen. We letten daar scherp op zorgvuldig ruimtegebruik en selectiviteit. In het regionale programma voor Foodvalley zijn in dit kader onder andere afspraken gemaakt over pilots op het gebied van intensivering van bedrijventerreinen en een regionaal uitgifteprotocol (met daarin afspraken over het zorgvuldig, intensief en duurzaam uitgeven van nieuwe en vernieuwde ruimte voor bedrijven).

		ontwikkelings- en uitbreidingsmogelijkheden van de bedrijventerreinen cruciaal zijn om de ambities m.b.t. de benodigde banen waar te maken. Tegelijkertijd is er geen vrije te ontwikkelen ruimte voor bedrijven(-terreinen) in Veenendaal. Veenendaal is vol! Nu moet reeds regelmatig 'nee' worden verkocht wanneer gevestigde bedrijven willen uitbreiden of bedrijven zich in Veenendaal willen vestigen. Dit betekent dat het absoluut noodzakelijk is dat in de directe omgeving van Veenendaal uitbreidingsmogelijkheden ontstaan voor het bedrijfsleven in Veenendaal!	

Verduurzaming bedrijventerreinen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
028	NMU c.s.	Voor verduurzaming van bedrijventerreinen vindt indiener de afspraken nog mager uitgewerkt en weinig meetbaar. De definitie van een duurzaam bedrijventerrein wordt niet heel concreet gemaakt en dus niet meetbaar. En de afspraak dat gemeenten bij nieuwe ontwikkelingen en op bestaande werklocaties ruimte bieden voor nieuwe duurzame concepten is nog te vrijblijvend. Er ligt een grote opgave bedrijventerreinen te verduurzamen en nieuwe locaties meteen duurzaam te bouwen. Hier blijven belangrijke kansen liggen. Het programma zou echt heel concrete en nadrukkelijke eisen of afspraken moeten bevatten ten aanzien van duurzame bedrijventerreinen. Vraagt om bij nieuwbouw of herstructurering van bestaande locaties waar de provincie mede over beslist, al dan niet via de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht, duurzame invulling te eisen: ten minste energieneutraal bouwen, het aanleggen van dakconstructies die voldoende draagkracht hebben om een volledig dak te kunnen bedekken met zonnepanelen in combinatie met groen, ook wanneer het bedrijf die energie zelf niet nodig heeft; circulair bouwen, 60% groen/40% verharding, waterberging op eigen terrein, voor hemelwater geen aansluiting op het riool of aanleg van gescheiden riolering, groene daken en/of groene gevels, innovatief mobiliteitsconcept, het inrichten op gebruik van de fiets; natuurinclusief bouwen, ten hoogste 0.7 op de MPG .	Dit programma gaat over locaties voor wonen en werken, en algemene afspraken ten aanzien van kwalitatieve aspecten, inclusief duurzaamheid. Een van de afspraken uit de regionale programma's is het opstellen van een regionaal uitgifteprotocol, in samenwerking met gemeenten. In dit protocol zullen naar verwachting ook afspraken opgenomen worden over het duurzaam inrichten van nieuwe en hernieuwde ruimte voor bedrijven. De gedane suggesties zullen daarbij worden meegenomen.

Functiemenging

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
027, 029	Gemeente Nieuwegein, VNO – NCW Midden	Aandachtspunt is dat menging zijn grenzen kent voor bedrijventerreinen. Er mag geen spanning komen tussen de toegelaten milieucategorie en eventueel woningbouw. (027) De spanning tussen woon- en werkfuncties op eenzelfde terrein blijft de aandacht houden van ondernemers die op een bedrijventerrein gevestigd zijn. Het kan niet zo zijn dat de basisactiviteiten van ondernemers in de toekomst gehinderd gaan worden door een combifunctie van wonen en werken op één terrein of doordat de nabijheid van woningen voor overlast zorgt bij bedrijven. (029)	Dit spanningsveld is ons bekend, functiemenging is niet overal in gelijke mate mogelijk maar ook niet overal gewenst. In het regionaal programma is onderscheid gemaakt tussen mengbare en niet-mengbare bedrijvigheid.

Uitgifteprotocol

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
027	Gemeente Nieuwegein	Voor de nieuwe regionale bedrijventerreinen komt er een regionaal bedrijventerreinenprotocol met mogelijk zelfs een gemeenschappelijke GREX. Tot nu toe is dit vooral beleidsmatig met de mond en de pen beleden. Indiener wil graag snel duidelijkheid wat dit concreet betekent. Ergo: ziet graag dat de zoektocht naar de locatie gelijk opgaat met de concrete operationele elementen, zodat te zijner tijd dit in samenhang kan worden besloten in de U16 regio.	Het regionale uitgifteprotocol wordt in samenwerking met de gemeenten in de U16 ontwikkeld. Wij verwachten dat dit in het komende jaar verder vorm wordt gegeven.

Monitoring impact corona

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
027, 028	Gemeente Nieuwegein, NMU c.s.	Indiener verzoekt meer aandacht te besteden aan monitoring, omdat het overzicht van vraag en aanbod door corona onduidelijker is. (027) De coronacrisis heeft ervoor gezorgd dat de meeste bedrijven hun bedrijfsvoering anders zijn gaan inrichten en veel werknemers zijn gaan thuiswerken. Onder werkgevers en werknemers overheerst het gevoel om de positieve kanten en effecten hiervan te behouden. Dit zal zeker invloed hebben op het ruimtegebruik van bedrijven en de eisen die zij stellen aan bedrijfslocaties. Het is goed dat de provincie dit laat onderzoeken en om die reden vooralsnog de tot nu toe geprognotiseerde behoefte niet volledig gaat accommoderen. (028)	Monitoring van het programma en de daarin gemaakte afspraken achten wij essentieel. Daarvoor maken we zoveel mogelijk gebruik van bestaande systemen, zoals PAR, IBIS en de vastgoedmonitor werklocaties. Door middel van deze instrumenten proberen we scherp in de gaten te houden wat de effecten van corona op langere termijn zijn voor de vraag naar werklocaties.

5. Analyse en doorkijk per (sub)regio

U16

Algemeen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022	Stichting Milieuzorg Zeist	M.b.t. de 'Regio Utrecht' zijn inmiddels diverse visies opgesteld: Utrecht-Nabij (U Ned) en door de U16 het 'Integraal Ruimtelijk Perspectief (IRP)', ook al moet die visie nog in het najaar door de afzonderlijke gemeenten worden vastgesteld. Wat dan voor beide visies geldt, die eigenlijk als een soort regionale omgevingsvisies kunnen worden gezien, is dat daaromtrent niet tot nauwelijks enige participatie heeft plaatsgevonden. Dat terwijl participatie toch een belangrijk onderdeel is van de Omgevingswet. Meer in het bijzonder wordt in beide plannen een verdere sterkere groei van de Regio geaccommodeerd, dus zowel van wonen als werken, ook al wordt met name in het 'IRP' na interventie aantal gemeenten nu ook bijzondere aandacht aan het groen gegeven. Op zich kan indiener wel achter bepaalde keuzen staan, zoals het primair kiezen voor een binnenstedelijke ontwikkeling, dat dus o.a. door transformatie (vergelijk dus ook transformatie van de Merwedekanaalzone), ook daarbij uiteraard rekening houdend met bepaalde groene kwaliteiten, evenals de ontwikkeling rondom bepaalde OV-Knooppunten, althans voor zover daarmede geen groene kwaliteiten in het geding zijn, zoals bijvoorbeeld wel bij de mogelijke stedelijke ontwikkelingen in/nabij het knooppunt Station Driebergen-Zeist het geval is, maar meer in het algemeen is zij met name zeer kritisch over de algehele groeiambitie van de Regio Utrecht, dat dus ook gezien de daarmede in het geding zijnde aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. De passende beoordeling komt in algemene zin tot de conclusie dat significante effecten niet zijn uit te sluiten, overigens zowel m.b.t. stikstof als recreatie, zij het dat dus wel aantal aanbevelingen worden gedaan die kunnen worden toegepast bij vervolguitwerkingen. Pas bij de vervolguitwerkingen, dat vaak per deellocatie, zal dan duidelijk zijn of al dan niet van significante effecten sprake zal zijn. Wat betreft de in het: 'Programma Wonen en werken' opgenomen locaties, ook al gaat het nu dan nog maar om een beperkt aantal locaties, is indiener met name kritisch over de locatie Odijk-West, zij het dat die ontwikkeling reeds in de 'PRS/PRV 2013 – 2028 (Herijking 2016)' mogelijk is gemaakt. Daarnaast dus over de locatie Wijk bij Duurstede – De Geer (III), dat ook gezien mogelijk effecten op Natura 2000-gebieden vanwege stikstof, zij het dat ook deze locatie kennelijk ook al gedeeltelijk in de 'PRS/PRV 2013 -2028 (Herijking 2016)' mogelijk was gemaakt.	De uitkomsten van Utrecht Nabij zijn verwerkt in de Omgevingsvisie en in dat kader heeft een m.e.r.beoordeling plaatsgevonden. Wanneer concrete nieuwe (uitbreidings)locaties uit Utrecht nabij worden opgenomen in het realisatiedeel, zullen deze deel uitmaken van het volgende MER die voor het geactualiseerde programma zal worden uitgevoerd. Het IRP is een traject van de gemeenten in de Regio U16. De provincie is betrokken als adviseur en gesprekspartner. Participatie in dat kader is een verantwoordelijkheid van gemeenten. Wij zullen gemeenten adviseren de resultaten van het PlanMER te betrekken bij hun verdere planvoorbereiding. Odijk-west en De Geer III waren zoals indiener ook aangeeft, inderdaad als uitbreidingslocaties al opgenomen in de PRS/PRV. Dit is dus de autonome ontwikkeling. In het programma is bij de locatie De Geer enkel een ophoging met 280 woningen opgenomen. Voor de locatie De Geer wordt verwezen naar de beantwoording in H6 onder specifieke locaties.

Programma werken U16

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
007	Gemeente Wijk bij Duurstede	Indiener verzoekt om in het ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken een inhoudelijke wijziging door te voeren en 5 ha (netto) bedrijventerrein toe te voegen aan Tabel 8: Programma bedrijventerreinen Regio U16, voor de realisatie van het bedrijventerrein Broekweg Noord / Langshaven. Dat geeft de indiener dan in totaal 6,6 ha (netto) om te ontwikkelen als nieuwe bedrijfsgrond. Hiervoor is een aantal argumenten te geven: 1. het jaarlijks uitgiftetempo aan bedrijfsgrond bedraagt de afgelopen jaren ca. 0,75 ha per jaar. Over de periode 2007-2020 is 92% van de uitgeefbare grond verkocht aan lokale bedrijven. Daarmee is de werkgelegenheid gegroeid en forensenverkeer op de N229 beperkt (3 van de 4 banen worden door inwoners uit de gemeente ingevuld). Dit door de provincie in het Streekplan 2005-2025 ingezette beleid is een succes dat voortzetting verdient door nu in het ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken meer ruimte op te nemen; 2. de restcapaciteit aan uitgeefbare bedrijfsgrond bedraagt actueel nog 0,5 ha, terwijl de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein enkele jaren aan voorbereiding en realisatietijd kost. Er is dus al sprake van een ongewenst oplopend tekort aan bedrijventerrein; 3. de uitbreidingscapaciteit van 1,6 ha is te klein om in onze daadwerkelijke behoefte aan bedrijfsgrond in onze gemeente voor enkele jaren te voorzien. Daarbij vraagt de ontwikkeling van nieuw bedrijventerrein een bepaalde minimale omvang (> 4 ha) om doelmatig en efficiënt te zijn; 4. door verplaatsing van de gemeentewerf aan de Middelweg Oost naar het bedrijventerrein en transformatie van bedrijventerrein Cothen naar woningbouw wordt komende jaren ca. 4 ha grond met bedrijfsbestemming uit roulatie genomen. Deze oppervlakte willen we her alloceren bij het nieuwe bedrijventerrein.	In de nieuwe cyclus van het regionaal programmeren kan deze gewenste uitbreiding van de mogelijkheden voor bedrijven door de gemeente naar voren worden gebracht. De gemeenten van de U16 zullen dan onderling moeten afstemmen of dit een gewenste locatie is voor uitbreiding binnen de verschillende kaders en wensen in de regio U16. Ook gaan wij na of de locatie geen conflicten geeft met andere beleidsaspecten. In het doorlopen proces van regionale programmering is deze extra behoefte aan bedrijventerrein (naast de bekrachtigde 1,6 ha.) opgenomen als pijplijnlocatie. In de ambtelijke en bestuurlijke gesprekken over het regionaal programma is deze locatie niet opgenomen in het realisatiedeel van het Regionaal Programma U16. In de komende periode kunnen verschillende wensen op het gebied van bedrijventerreinen en wonen al in quickscan vorm ambtelijk beoordeeld worden om te zien hoe kansrijk deze locaties zijn voor daadwerkelijke realisatie. Vervolgens kan de gemeente kenbaar maken in de nieuwe cyclus dat ze deze locatie graag op korte termijn zouden willen realiseren.
027	Gemeente Nieuwegein	Het is wenselijk dat er snel duidelijkheid komt over de nieuwe regionale bedrijventerreinen. Met het oog op leefbaarheid en duurzaam ruimtegebruik heeft de provincie ervoor gekozen om minder aanbod te realiseren dan er behoefte is. Daarbovenop komt dat intensivering tijd zal gaan kosten en de effectiviteit momenteel nog onzeker is. Verzoek: voorkeur gaat uit naar het ontwikkelen van meerdere locaties, het liefst aansluitend op bestaande terreinen. Dit verkleint namelijk de kans op risico's in de planologisch procedures.	Wij zijn inderdaad terughoudend met de realisatie van nieuwe bedrijventerreinen, om zo te bewerkstelligen dat er serieus wordt gekeken naar de mogelijkheden voor intensivering en verduurzaming van bestaande terreinen. Op basis van onderzoek en verkenningen zullen wij hier ten behoeve van de actualisatie van dit programma verder in overleg gaan. De U16 onderzoekt momenteel wat de mogelijkheden voor regionale bedrijventerreinen zijn. Daarbij stellen wij als voorwaarde dat deze uitbreidingen passen binnen het Kader voor regionaal programmeren, er regionale afstemming heeft plaats gevonden en niet conflicteert met andere provinciale beleidsaspecten.

U16 West

Montfoort

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassingen

016	Gemeente Montfoort	Indiener kan zich inhoudelijk vinden in het kwantitatieve onderdeel van het rapport, met uitzondering van het onderdeel bedrijventerreinen. Indiener ziet in het programma niet de 4 hectare bruto uitbreiding terug die is aangeleverd voor het programma maar 3 hectare netto. Het is ons onduidelijk of dit overeenstemt. Indiener geeft daarnaast nogmaals aan dat haar bedrijventerreinen al dusdanig intensief worden gebruikt en dat voor verdere intensivering geen ruimte is. Zij is tevreden met de opname van de Montfoortse in- en uitbreidingslocaties in dit eerste programma en het vooruitzicht dat zij, met meer uitgewerkte plannen, ook de andere uitleglocaties kan indienen voor het programma. Zoals bekend is zij stappen aan het zetten in het verder brengen van haar meest kansrijke uitbreidingslocaties: De Bleek, Doeldijk en IJsselvreugd. Nadere concretisering en eventuele volgordelijkheid van realisatie wordt voorgelegd aan de gemeenteraad, voordat ze aangeboden worden voor het programma.	In ons ruimtelijk en omgevingsbeleid werken wij ten aanzien van bedrijventerreinen met hectares netto uitgeefbaar. Op die manier wordt een zorgvuldige planontwikkeling niet beperkt door een van tevoren vastgestelde omvang van de locatie. De locatie Heeswijk-Oost is één van de zeven bedrijventerreinen die in 2018 in een laat stadium uit de 2e partiële herziening van de PRV zijn geschrapt en waarvan de verdere ontwikkeling met de opname in dit programma mogelijk wordt gemaakt. Daarbij was reeds sprake van toevoeging van 3 hectare netto. Uitgaande van de vuistregel verhouding bruto/netto van 4/3 is dit in lijn met uw uitgangspunt. In het provinciaal Programma Wonen en werken is t.a.v. woonlocaties, opgenomen dat wij in gesprek zijn met de gemeente over een uitbreiding bij de gemeente Montfoort. Daarbij is opgenomen dat zodra de plannen daarvoor rijp genoeg zijn, de gemeente deze concreet kan aandragen voor het realisatiedeel bij een volgende actualisatie van dit programma. Dit sluit aan bij de informatie die u in uw zienswijze hierover heeft opgenomen.
004, 025, 030, 031, 032, 033	Particulieren	Indiener heeft bedenkingen t.a.v. bouwplannen in Linschoten-Zuid. Deze hebben betrekking op de eventuele nieuwe invalsweg en de bouw van appartementen en het daarmee verdwijnen van de groenstrook, wat leidt tot extra verkeersoverlast, vermindering van woongenot en een negatieve invloed op de waarde van de woning. Indiener acht het van groot belang dat hij zo snel mogelijk weet waar, en welke soort huizen gebouwd worden en vooral wat de toegangsweg gaat worden naar deze nieuwe woningen, want over de toegangsweg wordt nergens gesproken. (004) Maakt zich zorgen over de ontwikkeling in dit gebied, omdat: 0. het hoge aantal nieuwe woningen inbreuk maakt op de kernkwaliteit van het landschap rond Linschoten (doorzichten op open weidse landschappen, open waarden). 1. in de Milieu Effect Rapportage (p.91) als risico wordt benoemd dat: “de ontwikkelingen bij de kleinere kernen naar verwachting tot meer automobiliteit leidt en dat de uitleglocaties per definitie de huidige landschappelijke kwaliteiten van de gebieden aantasten.” Volgens indiener is dit argument ook van toepassing op Linschoten. Indiener vreest nog meer verkeersoverlast (uitlaatgassen en geluid). 2. indiener heeft bewust gekozen voor rust en ruimte aan de achterzijde van de woningen en vreest met dit voorstel voor aantasting van onze privacy, uitzicht en woongenot. Dit zal ook van negatieve invloed zijn op de waarde van de woning. 3. Verder is in de Milieu Effect Rapportage aangegeven dat geen nieuwe gebiedsanalyse voor Linschoten Zuid-Oost is toegevoegd, omdat het reeds in de provinciale ruimtelijke structuurvisie/verordening staat. Indiener gaat er vanuit dat dit documenten uit circa 2016 (herziening van PRS) betreffen en vraagt zich zodoende af of de gebiedsanalyse van toen nog wel als actueel gezien kan worden (de analyse is bij indiener onbekend). In de tussentijd is er veel veranderd: het plangebied Voorvliet is opgeleverd, er heeft een bestemmingswijziging van de Nieuwe Zandweg 28 plaatsgevonden en de ruimtelijke energietransitie (RES) is op gang gekomen, wat ook om ruimtelijke inpassing in het landschap vraagt. (025, 030, 032) 4. De te ontwikkelen woningen komen woningen dichterbij een agrarisch perceel te staan waardoor klachten over stank- en geluidoverlast te verwachten zijn.	De locatie Linschoten Zuid is reeds in 2013, bij de vaststelling van de Provinciale Ruimtelijk Structuurvisie en Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013-2028 integraal afgewogen en ruimtelijk aanvaardbaar geacht. Deze locatie is ook opgenomen in de bijlage bij de provinciale Omgevingsvisie (maart 2021), zodat ontwikkeling reeds lange tijd mogelijk is. Om die reden is een nieuwe beoordeling van de milieueffecten in het planMER niet nodig; over de locaties is immers al eerder besluitvorming geweest en maakt daarmee deel uit van de ‘referentiesituatie’. De gemeente is nog steeds voorstander van de ontwikkeling van deze locatie. Met de vaststelling van de Omgevingsvisie is overgegaan op een nieuwe systematiek, waarbij de uitleglocaties voor wonen en werken worden opgenomen in het provinciale Programma Wonen en werken. In dat kader hebben we deze locatie daar voor de volledigheid ook opgenomen in het provinciale Programma Wonen en werken. Dit programma gaat niet over de daadwerkelijke planontwikkeling en -inrichting zoals de situering van wegen en woningen de woningtypen. Deze aspecten komen aan de orde bij de gemeentelijke planvorming. Wij hebben van de gemeente begrepen dat planvorming op korte termijn zal starten en omwonenden hierbij worden betrokken.

		Werkzaamheden als gedroogd gras binnenhalen gebeuren vaak in de avonduren en mestuitrijden juist in de ochtend. In het verleden heeft dit geleid tot irritaties, klachten, rechtszaken tot aan de Raad van State aan toe en uiteindelijk een verhuizing. Verwacht dat door de genoemde argumenten de waarde van haar grond zal dalen, immers welke boer wil de grond als er mogelijk problemen uit voortkomen. (031) 5. Het bebouwen van perceel B 1929 zal leiden tot een afname aan landbouwgrond. Dit draagt niet bij aan de ambitie van de provincie dat de landbouwsector bestaat uit rendabele bedrijven, die circulair, natuurinclusief, klimaatneutraal en diervriendelijk zijn en dicht bij de inwoners staan. Deze zorg wordt ook geuit in de Milieu Effect Rapportage (pagina 73). Voor Linschoten betekent dat ook een verlies van de kenmerkende identiteit van het dorp waarbij vanuit Linschoten Rappijnen een groot deel van de inwoners uitkijkt over de polder. (031) Indiener verzoekt deze locatie buiten de rode contouren te laten. Ontvangt graag de meest actuele gebiedsanalyse. (025, 030, 031, 032) Op dit moment is de algemene visie zowel bij Rijk als Provincie dat vanwege de taakstellende hoeveelheid woningen in principe buiten de huidige contouren woningbouw mogelijk moet zijn. Zie hiervoor blad 18 van PRV Utrecht 2022 kaart 1 van wonen, werken en recreëren waarin afleesbaar dat in merendeel van landelijk gebied mogelijkheid voor woningbouw onder voorwaarden mogelijk is. Voorheen werd vaak de rode contour om een dorpskern als een elastiek beschouwd waarbij op de ene plek de contour kon worden ingedeukt om op een andere plek een uitbreiding mogelijk te maken. Door de sportvelden naar de agrarische bestemming te schuiven verandert er weinig aan het groene karakter van het buitengebied, maar kan bestaande bestemming sport gewijzigd worden naar wonen. Duurzame stedenbouw is in beginsel een verantwoorde vorm van stedenbouw zonder verspilling van grondstoffen en kapitaalvernietiging zoals het verplaatsen van sportvelden en bijbehorende gebouwen. Door de huidige omvang van de woningnood is dit een achterhaald principe van uitbreiden aan een dorp en brengt onnodige kosten met zich mee die vervolgens samen met planschade ongewenste financiele druk leggen op de verkoopprijzen van nieuwbouwwoningen voor starters en senioren. Op het terrein van Sportpark Rapijnen is de bestemming voornamelijk sport en deels maatschappelijk. Op de omringende/naastliggende percelen is de bestemming nu agrarisch met waarden – openheid. Met de huidige bestemmingen lijkt op de sportvelden realisatie van woningen volstrekt onmogelijk. In kleine kernen door heel Nederland ontstaan vitale sportparken als een combinatie van buurtfunctie met sporthal en sportverenigingen die een sociale functie overnemen voor de algehele leefbaarheid. Het mag duidelijk zijn dat een sociale functie met buurthuis en sporthal bij voorkeur niet aan de rand van een kern moet liggen maar voor ontmoeting min of meer omsloten moet zijn door woningbouw. Voor woningbouw in het landelijk gebied rondom de kern van Linschoten is dus zowel in de kern op een inbreidingslocatie als buiten de rode contour woningbouw mogelijk om te voldoen aan de lokale behoefte mits met behoud van openheid voor agrarische bestemming en het kwalitatieve landschap. Geeft dringend in overweging om de plannen die vanuit de dorpsgemeenschap zijn ontwikkeld voor een	

		Vitaal Sportpark in te zetten om de leefbaarheid van de kleine kern van Linschoten voor jaren te versterken middels een groen sportpark dat niet slechts als overgangszone naar het landschap dient. (033)	
010, 019, 024, 026,	Particulieren	Is van mening dat de realisatie van 50 woningen op de voorgestelde locatie aan de Lindeboomseweg niet past in het open landelijke karakter van het landschap en de weg met slechts enkele grotere vrijstaande huizen. Het bouwen van 50 woningen op deze voorgestelde locatie heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van het landschap en op de rust in de directe omgeving. De voorgestelde relatief kleine woningen zullen een specifieke (jonge) doelgroep aantrekken die naar onze verwachting met goed weer met name buiten hun woning in gezamenlijkheid hun vrije tijd zullen doorbrengen wat tot geluidsoverlast zal gaan leiden. Indiener is zich bewust van de woningnood die er in Nederland en uiteraard ook in deze omgeving is en is bereid om met de direct betrokkenen op een constructieve wijze te kijken naar de mogelijkheden die passen binnen ieders wensen. (010) Indiener geeft aan dat niet aan alle voorwaarden van artikel 9.12 Interim Omgevingsverordening is voldaan. (019, 024, 026) Samengevat: het realiseren van de voorgenomen bouwplannen aan Hofdijk-Lindeboomseweg doet afbreuk aan het landelijke karakter en de kwaliteit van de huidige kernrand zone; zal een overbelasting van de zeer smalle wegen veroorzaken; met als gevolg een gevaarlijke verkeerssituatie voor voetgangers en fietsers en is niet te verenigen met het gestelde in Artikel 9.12 uitbreiding tot 50 woningen. Op grond van deze argumenten verzoekt indiener om de uitbreidingslocatie Lindeboomseweg /Hofdijk, uit het ontwerpplan te nemen en om toekomstige woningbouw op de door de gemeente Montfoort reeds voorgenomen locaties vrij te geven (024, 026)	Wij hebben in het kader van dit programma de door de gemeente ingebrachte locatie beoordeeld aan de hand van provinciaal beleid en regels, zoals opgenomen in onze provinciale Omgevingsvisie en Interim Omgevingsverordening. Het is aan de gemeente om de verdere planvorming ter hand te nemen en daarbij de door de indiener genoemde punten te betrekken, waaronder de extra belasting op het lokale wegennet, inclusief participatie met omwonenden. Daarbij zal de gemeente de bepalingen in de Interim Omgevingsverordening in acht moeten nemen. Aanvullend merken we op dat we in algemene zin meer betaalbare woningen wel en de beschikbare ruimte zo efficiënt mogelijk willen benutten vanwege de grote woningbehoefte. Voor de kern Montfoort heeft de gemeente meerdere uitbreidingslocaties op het oog. Om die reden kan geen beroep worden gedaan op artikel 9.12 Interim Omgevingsverordening, waar het gaat om eenmalige kleinschalige uitbreiding ten behoeve van lokale vitaliteit. De locatie Lindeboomseweg is daarom in het kader van dit programma beoordeeld op basis van artikel 9.13 van de Interim Omgevingsverordening provincie Utrecht. In het planMER is als uitgangspunt gehanteerd dat voor locaties tot 50 woningen, mede gezien het abstractieniveau van het provinciaal Programma Wonen en werken, geen gebiedsanalyses worden uitgevoerd.

Woerden

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
008	Particulier	De gemeente Woerden is sinds 2011 op zoek naar een locatie voor schuifruimte van maximaal 6 ha ten behoeve van de herstructurering bedrijventerreinen. In eerste instantie werd via een convenant met de provincie Utrecht gekozen voor de Polder Wulverhorst. Als gevolg van een ingediend en met meerderheid van stemmen aangenomen amendement is in 2013 in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie Provincie Utrecht (PRSU) de bewuste locatie expliciet uitgesloten voor de aanleg van een bedrijventerrein. Door de aanleg van de zuidelijke randweg in 2018 is de naam Polder Wulverhorst momenteel in uw stukken gewijzigd naar 'Van Zwietenweg'. De gemeente heeft haar oog laten vallen op het weidegebied ten oosten van deze weg aan de zuidkant van Woerden. Indiener wijst op de motie die met meerderheid van stemmen op 28 januari 2021 door de gemeenteraad van Woerden is aangenomen. Daarin wordt het college verzocht het stuk ten westen van de Van Zwietenweg in de polder Wulverhorst in de ruimtelijke structuurvisie een groene functie te geven en niet langer aan te merken als potentiële locatie voor een bedrijventerrein, om daarmee een groene bestemming voor de lange termijn te borgen.	Indiener verwijst naar het amendement dat in 2013 is ingediend en de daarin opgenomen passage 'niet zijnde de eerder overwogen locatie aan de Kromwijkerwetering'. In het Ontwerp van de provinciale Ruimtelijke Structuurvisie dat in 2012 ter inzage lag, wordt de locatie voor het toekomstig bedrijventerrein geduid als "een nieuw bedrijventerrein op de locatie Kromwijkerwetering tussen het spoor en de nieuw te realiseren ontsluitingsweg richting de A12". De ligging van deze nieuwe ontsluitingsweg was toen al wel bekend en opgenomen op de themakaart verkeer en vervoer. Daarmee ligt de eerder overwogen locatie aan de westzijde van wat nu de Van Zwietenweg heet. Het geplande bedrijventerrein ligt ten oosten van deze weg. Wij respecteren de motie die door de gemeenteraad is aangenomen en nemen uw verzoek over om de locatie aan te duiden met "Van Zwietenweg Oost". De locatie Parallelweg-West heeft niet de voorkeur van de gemeente Woerden en hebben wij als niet geschikt beoordeeld voor uitbreiding bedrijventerrein. Deze locatie is niet aansluitend aan het stedelijk gebied gelegen en tast de openheid van het landschap naar onze mening te veel aan.

		Indiener verzoekt daarom dringend om in de provinciaal Programma Wonen en werken niet generiek te spreken over de 'Van Zwietenweg' maar specifiek over de 'Van Zwietenweg-Oost' om verwarring voor nu en voor de toekomst te voorkomen. Indiener heeft vernomen dat aan GS is medegedeeld dat de beoogde locatie een gebied betreft dat ten oosten ligt van de locatie zoals die eerder in de PRSU uit 2013 genoemd wordt. Indiener wil deze bewering weerleggen omdat de Burg. van Zwietenweg in 2013 nog niet bestond en er dus geen sprake kon zijn van een Oostkant of Westkant. Indiener verwijst naar 'Amendement Polder Wulverhorst' dat met grote meerderheid is aangenomen door de Provinciale Staten van Utrecht, in vergadering bijeen op 4 februari 2013: 'Bij heroverweging naar aanleiding van de zienswijzen tegen de ontwikkeling van een bedrijventerrein op deze locatie hebben wij echter geconcludeerd dat er weliswaar sprake is van een (toekomstig) tekort aan bedrijventerrein in de regio, maar dat de mate waarin dit terrein daarvoor een oplossing biedt niet opweegt tegen de ruimtelijke bezwaren op deze locatie, zoals deze ook zijn gebleken uit de ingediende zienswijzen en tijdens de hoorzitting. De landschappelijke, cultuurhistorische en recreatieve waarden van de locatie Kromwijkerwetering zijn van een zodanig niveau dat de ontwikkeling van een bedrijventerrein hier ruimtelijk niet aanvaardbaar is. Indien dit voor de voortgang van de herstructurering van bestaande bedrijventerreinen noodzakelijk is, zo mogelijk blijkend uit een advies van de OMU, zal binnen de afspraken uit het regionaal convenant naar een aanvullende locatie van maximaal 6 ha worden gezocht voor de aanleg van een nieuw bedrijventerrein, niet zijnde een eerder overwogen locatie aan de Kromwijkerwetering.' Dit is overgenomen in de PRS 2013: 'Indien dit voor de voortgang van de herstructurering van bestaande bedrijventerreinen noodzakelijk is, zo mogelijk blijkend uit een advies van de OMU, zal binnen de afspraken uit het regionaal convenant naar een aanvullende locatie van maximaal 6 ha worden gezocht voor de aanleg van een nieuw bedrijventerrein, niet zijnde een eerder overwogen locatie aan de Kromwijkerwetering.' Pagina 33 Tabel 15 van uw ontwerp geeft aan dat het terrein 'Van Zwietenweg-Oost' gebruikt mag worden voor schuifruimte. Indiener is benieuwd hoe de provincie dit gaat bewaken en zou daar graag een nadere precisering voor zien. Indiener wijst op de transformatie van kantoren naar woningen op Middelland zonder dat de bestemming van dit bedrijventerrein door de gemeente is aangepast. Als de gemeente op deze wijze met de herstructurering van bedrijventerreinen omgaat is er geen sprake van schuifruimte, maar het creëren van ruimte ten behoeve van woningen. Daar bevindt zich namelijk een varkensboer met een hypermodern bedrijf en dure stikstofrechten. Nog los van het perceel zal de boer überhaupt uitgekocht moeten worden om een bedrijventerrein te kunnen gaan aanleggen in verband met geurzones om zijn bedrijf. Indiener wil de provincie wijzen op een dwaling in haar keuzes. Toen in het kader van A12 Bravo 3 de zuidelijke randweg (Burg. van Zwietenweg) werd aangelegd hebben bewoners tot aan de Raad van State de provincie verzocht een geluidsscherm aan te leggen langs deze weg. Een van de argumenten die de provincie indertijd tegen het verzoek heeft ingebracht is dat het open karakter van de polder bewaard moest blijven. Het is voor ons onbegrijpelijk hoe met deze argumentatie in het achterhoofd er zonder slag of stoot wordt ingestemd met een bedrijventerrein waar opslagloodsen tot 12 meter hoog	De gemeente Woerden heeft haar voorkeur voor de locatie Zwietenweg-Oost uitgesproken na een uitvoerig proces om invulling te kunnen geven aan de schuifruimte/behoefte aan nieuw bedrijventerrein binnen de gemeente. Bij de vaststelling van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en Provinciale Ruimtelijke Verordening in 2013 is de mogelijkheid tot het realiseren van schuifruimte vastgelegd. Voor de uitgifte van nieuw en hernieuwd uitgeefbaar bedrijventerrein willen we met de verschillende regio's afspraken maken in de vorm van een uitgifteprotocol. Dit protocol bewaakt een zorgvuldige en duurzame uitgifte van de schaarse mogelijkheden aan bedrijventerrein. Het zorgt er ook voor dat het aan de juiste bedrijven wordt aangegeven die intensief en duurzaam ruimtegebruik hanteren, met een lokale of regionale binding en/of een meerwaarde voor de regio. Daarnaast ligt er een verantwoordelijkheid bij de gemeente zelf om de juiste invulling te geven aan de te realiseren schuifruimte. Wij realiseren ons dat de locatie Van Zwietenweg-Oost ligt in een vrij open gebied tussen de Kromwijkerwetering en de A12. Vanwege deze openheid is inderdaad in een eerder stadium op bepaalde plekken niet gekozen voor geluidsschermen, maar zijn andere maatregelen getroffen. Met de komst van het bedrijventerreinen zal ook de belasting van de Van Zwietenweg naar verwachting toenemen. Afhankelijk van de omvang van de deze belasting zal er zo nodig opnieuw naar de geluidssituatie in het gebied worden gekeken. De indiener maakt een aantal opmerkingen over bouwhoogtes en inrichting locatie. Deze punten komen niet aan de orde in het Programma Wonen en werken, maar zijn onderdeel van het traject van de gemeentelijke planvorming. Wij zullen het door de gemeente op te stellen bestemmingsplan beoordelen aan de hand van ons beleid en regels. **Aanpassing: "Van Zwietenweg" wijzigen in "Van Zwietenweg-Oost".**

		pal langs de Burg. van Zwietenweg gebouwd mogen worden. In hoeverre strookt dit in uw ogen met de afwijzing om een geluidsscherm van 1.50 meter aan te leggen? Daarnaast brengen geluidschermen een aantasting van de landschappelijke omgeving met zich, aldus het college. Ook de gemeente Woerden heeft de kwetsbaarheid van het gebied gebruikt als argument bij de rechtbank midden-Nederland. Indiener wijst erop dat er in de eindrapportage Haalbaarheidsonderzoek Schuifruimte van 07 oktober 2020 ook een alternatieve locatie aan de orde is n namelijk 'Parallelweg-West'. Deze locatie zou uitgebreid kunnen worden zonder dat bewoners van Woerden daar direct hinder van ondervinden. Haar advies is is kort samengevat: 'Beter ten Westen gekeerd dan ten Oosten gedwaald'. Indiener wijst op de impressietekeningen van de locatie 'Van Zwietenweg-Oost' in de eindrapportage Haalbaarheidsonderzoek Schuifruimte. Er wordt hier gesuggereerd dat er een parkachtige entree ontstaat met een mooie landschappelijke inbedding. Bewoners werd eerder bij de aanleg van de zuidelijke randweg door de provincie al toegezegd dat er bomen en bosschage langs de weg zouden komen 'mits' de provincie de grond zou kunnen verwerven of dat de huidige eigenaren mee zouden werken. Het resultaat van deze belofte is overduidelijk te zien. Namelijk géén begroeiing langs de zuidelijke randweg. In dit licht ziet indiener niet in hoe de gemeente straks de impressietekening en de belofte van een parkachtige entree gestand wil doen. De impressie suggereert ook een groene onttrekking van de opslagruimtes (tot 12 meter hoog) aan het zicht. Wat echter niet duidelijk uit de impressie blijkt is dat zowel de A12 als de Burg. van Zwietenweg op een verhoogd talud lopen zodat altijd over de rand van het voorgenomen groen de toekomstige bebouwing in het volle zicht staat. Dit past niet in wat de provincie in 2013 ten overstaan van de Raad van State bestempelde als een aantasting van de omgeving met zich zou brengen. Tenslotte vraagt indiener aandacht voor de toegankelijkheid van de Van Zwietenweg-Oost. De ingang naar het geplande bedrijventerrein ligt daar waar de auto's vanuit Nieuwerbrug van het Talud naar beneden rijden. Dat lijkt een gevaarlijke situatie met zich mee te brengen. Nu wordt er door de gemeente gesuggereerd dat de maximum snelheid daar wel naar beneden kan. Dat verbaast indiener omdat toen de indiener het verzoek deed om de maximum snelheid te verlagen in verband met het vaststellen van de hogere geluidswaarde van u als provincie schriftelijk werd aangegeven dat dit niet kon. In dezelfde brief ten aanzien van een geluidsscherm is het volgende wordt geschreven: "Ook speelt de landschappelijke inpasbaarheid hier een rol; niet iedereen is gelukkig met bijvoorbeeld een 2,5 meter hoog geluidsscherm dwars door de polder". Waarom past nu wel een blokkendoos van 12 meter hoog (volgens het ontwerp van de gemeente Woerden) in deze zelfde polder? Indiener verzoekt een consistent beleid en argumentatie vanuit de provincie. Indiener verzoekt de 'Van Zwietenweg-Oost' te schrappen uit het ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken. Er zijn volgens haar betere alternatieven.	

013	Gemeente Woerden	Het woningbouwprogramma dat nu voorligt is gericht op het vaststellen van de woningbouwlocaties tot en met 2024 en die planologisch een hoge mate van zekerheid bevatten. De woningen die in deze periode moeten worden gerealiseerd, zitten nu in de voorbereidingsfase of zijn inmiddels in uitvoering. De door de gemeenteraad Woerden in januari 2021 aangewezen schuifruimtelocaties voor verdere uitwerking bedrijventerreinen van in totaal 9 hectaren zijn opgenomen in het programma. Dit is een juiste herijking voor de eerder in de Provinciale Structuurvisie en Verordening. Betreft specifiek de schuifruimtelocaties: 5,7 hectare Burgemeester van Zwietenweg in Woerden en 3,2 hectare uitbreiding bedrijventerrein Putkop in Harmelen. Tevens staat de binnenstedelijke ontwikkeling De Voortuin met 5 hectare opgenomen. Hiermee is voor Woerden het programma werklocaties voor de korte termijn geborgd.	Wij nemen kennis van deze reactie. Dank voor uw steun voor deze locaties in Woerden.

De Ronde Venen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
015	Gemeente De Ronde Venen	Het Programma Wonen en werken dat nu voorligt is gericht op het vaststellen van de woningbouw- en bedrijventerreinlocaties voor de korte termijn (grofweg tot en met 2024) die planologisch een hoge mate van zekerheid bevatten. In De Ronde Venen zijn uitsluitend binnenstedelijke woningbouwlocaties opgenomen in het programma. Met dit programma kan de gemeente voor de korte termijn voldoende vooruit. Indiener heeft hier geen aanvullingen op.	Wij nemen kennis van deze reactie.

Vijfheerenlanden

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
017	Gemeente Vijfheerenlanden	Volgens de in 2020 door de raad vastgestelde woonvisie van de gemeente Vijfheerenlanden is er tot 2040 behoefte aan zo'n 3.860 nieuwe woningen in de gemeente en kan de gemeente in de kern Leerdam bijdragen aan de regionale opgave tot 2040 door de bouw van maximaal 800 woningen. Zij wil deze max. 800 woningen realiseren in 'Broekgraaf-Noord', een plangebied ten noorden van de Parallelweg. Een deel van dit plangebied is in de structuurvisie van Leerdam (2012) als toekomstige uitbreidingslocatie aangeduid. De ontwikkelingslocatie Broekgraaf is na de overgang van de voormalige gemeente Leerdam naar de provincie Utrecht in de Woondeal regio Utrecht (U16) opgenomen. Ter voorkoming van speculatie, versplintering van gronden en om de regie te houden op de ontwikkeling zijn de gronden in het toekomstige woongebied inmiddels aangewezen op basis van de Wet voorkeursrecht gemeenten. Voor het komende haalbaarheidsonderzoek van deze integrale planontwikkeling met veel aandacht voor duurzaamheid en ecologie is ambtelijk contact gelegd met de provincie. Wij hebben daarbij alle vertrouwen in een constructieve samenwerking. In de kern Schoonrewoerd is aan de Kerkweg een planinitiatief voor de uitbreiding van 50 woningen, die in het kader van de vitaliteitsregeling ontwikkeld zou kunnen worden. Ambtelijk is hierover reeds overeenstemming bereikt. Beide planlocaties ontbreken nog in de tabellen 6 en 7 van het Ontwerp Provinciaal programma Wonen en werken. Door omstandigheden, mede samenhangend met de	Inderdaad zijn wij met de gemeente in gesprek over de eventuele uitbreidingslocatie Broekgraaf-Noord. Daarbij zetten we de ambitie van de gemeente af tegen ons provinciale beleid, zoals vastgelegd in de Omgevingsvisie en Interim Omgevingsverordening. Het nu opnemen van Broekgraaf-Noord in het realisatiedeel van het programma achten wij te voorbarig. Eerst is een integrale beoordeling (over de locatie en de omvang)van de locatie nodig, ook in regionale context. Bovendien is voor opname in het realisatiedeel, zoals indiener ook al aangeeft, een m.e.r.-beoordeling noodzakelijk. Deze is nog niet uitgevoerd. De locatie Schoonrewoerd – Kerkweg (50 woningen) is door de gemeente ingebracht als een vitaliteitslocatie (eenmalige uitbreiding). Voor deze locaties is geen m.e.r-beoordeling nodig. Deze locatie is door de provincie ambtelijk als kansrijk aangemerkt met een aantal aandachtspunten. De locatie is in het ontwerp opgenomen in de pijplijn. Omdat het plan nu meer concreet is zullen wij deze als uitleglocatie in het realisatiedeel opnemen in de periode 2020-2024. **Aanpassing programma: uitleglocatie Schoonrewoerd (vitaliteitslocatie; 50 woningen) overhevelen van pijplijn naar realisatie. Aanpassing in tabel 1, tabel 2, tabel 6, tabel 7, tekst H4.1.1, tabel 14.**

		overgang van de voormalige gemeente Leerdam en Zederik naar de provincie Zuid-Holland naar provincie Utrecht, lukte het ons net niet om deze planlocaties net voor de deadline van de 'zachte pijplijn' naar de harde woningbouwlijst van de regio U16 te krijgen. Wij verzoeken u om beide locaties alsnog op het realisatiedeel van het programma wonen te plaatsen en ons te faciliteren om beide plannen daadwerkelijk te kunnen realiseren. Wellicht dient voor (met name) Broekgraaf-Noord ook een planMER te worden opgesteld.	Overigens hebben we met de gemeente geconstateerd dat onterecht een deel van de concrete binnenstedelijke plannen niet in het realisatiedeel van het provinciaal Programma Wonen en werken is opgenomen (en niet in de bijlage realisatie van het regionaal programma). Onder meer de al geplande woningen in de huidige binnenstedelijke locatie Broekgraaf. Op deze locatie is de woningbouw al in uitvoering. De locatie is meegenomen in het totaal van de binnenstedelijke pijplijnplannen. Wij merken hierbij op dat in het programma onder 2.1 is aangegeven dat de regionale programma's voor wat betreft binnenstedelijke locaties niet limitatief is: ook andere binnenstedelijke plannen kunnen worden ontwikkeld. Hiermee is er geen belemmering voor de uitvoering van de al concrete plannen. Bij de eerstvolgende actualisatie zullen wij in overleg met de gemeente de plannen in het realisatiedeel hierop aanpassen. **Aanpassing programma: opmerking over binnenstedelijke plannen in H.4.1.1 en als voetnoot bij tabel 6.**
017	Gemeente Vijfheerenlanden	Vraagt aandacht voor de onder in tabel 8 genoemde netto uitgeefbare (indicatieve) plannen. Deze zgn. pijplijn plannen veronderstellen een zekere mate van nauwkeurigheid bij de lezers en gebruikers van dit programma. Het nut en de meerwaarde van dit type plannen wordt onderschreven. Anders dan de realisatieplannen vragen deze pijplijn-plannen echter juist maximale flexibiliteit om in te kunnen spelen op ontwikkelingen die nu (nog) niet zijn voorzien. Daarvoor kunnen de jaarlijkse cycli worden benut voor de regionale en provinciale afstemming, mits daarin de nu gehanteerde hectares niet als maatgevend gelden. Verder wordt in tabel 15 aangegeven dat de gemeente voor de hier genoemde 5 ha. uitbreidingslocatie Nieuw Schaik opteert voor een andere locatie. De reden hiervan is dat zij de nabij Nieuw Schaik gelegen NNN en Natura2000 gebieden dient te respecteren. Zoals in regio U16 en bij u ambtelijk bekend wil de gemeente deze 5 ha. Bedrijventerrein graag gaan ontwikkelen als uitbreidingslocatie Meerkerk IVB, grenzend aan het in de tabellen 15 en 7 genoemde Meerkerk IVA. Zij verzoekt dan ook om ontwikkellocatie Meerkerk IVB eveneens op te nemen in tabel 7. Daarnaast verzoekt zij om Gaasperwaard II (Vianen) op te nemen in het realisatiedeel van programma Werken (tabel 7). Zoals u terecht stelt in de Nota van Beantwoording is de ontwikkeling van bedrijventerrein op deze locatie door provincie in het Streekplan 2005-2015 ruimtelijk aanvaardbaar geacht, maar in 2013 is de mogelijkheid tot ontwikkeling geschrapt omdat de behoefte er niet bleek te zijn. De ontwikkeling van deze locatie is inmiddels actueel; het aannemingsbedrijf weg- en waterbouw aan de Lekdijk 28 (Gebr. van der Lee) is bereid te verhuizen naar Gaasperwaard II om ruimte te bieden aan de woningbouwontwikkeling van Hoef en Haag. De gemeente wil dit graag faciliteren. Op de huidige locatie belemmert Gebr. Van der Lee om milieutechnische redenen de (verdere) woningbouwontwikkeling van Hoef en Haag.	Pijplijnplannen zijn plannen die zich bevinden in verschillende stadia van idee- en planvorming. Naar ons idee is er bij pijplijnplannen zeker ruimte voor flexibiliteit. Voor plannen in het realisatiedeel is dat lastiger. De gemeente Vijfheerenlanden heeft in het huidige regionale programma een aanzienlijk deel van de regionale uitbreidingsruimte voor bedrijventerreinen in de U16 toebedeeld gekregen. Nog niet in het realisatiedeel opgenomen locaties zoals Meerkerk IVB en Gaasperwaard II zullen bij een volgende actualisatie in regionaal verband moeten worden afgewogen. Zoals in het regionale programma afgesproken zullen we ons bij een volgende actualisatie tevens buigen over het accommoderen van de vervangingsvraag t.a.v. transformatie naar woningbouw.

Oudewater

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
020	Gemeente Oudewater	Keuze is gemaakt om de zogenaamde locaties in de pijplijn, nog niet op te nemen in het regionale programma. Wel refereert u in tabel 7 aan de uitbreidingslocaties waaronder de locatie Kerkwetering met 150 woningen met vermelding van de zinsnede "Van de totale capaciteit van deze locatie (ca. 500) is thans het eerste deel van 150 woningen geprogrammeerd". Het plan voorziet in 450-500 woningen die te realiseren zijn in de periode 2025 tot 2040 (gemiddeld 30 woningen per jaar). Dit is ook noodzakelijk om de GREX Kerkwetering tenminste kostenneutraal te maken. Met deze vermelding in tabel 7, gaan wij ervan uit dat voor de locatie Kerkwetering in de toekomstige programmering het totale programma van 500 woningen wordt opgenomen.	Wij betrekken uw opmerking bij een komende actualisatie van het programma. We merken hierbij op dat we nu nog niet de hele capaciteit (500 woningen) in het provinciaal Programma Wonen en werken hebben opgenomen omdat we hechten aan een gefaseerde ontwikkeling. Als we bij de actualisatie de hele locatie opnemen in het realisatiedeel van het provinciaal Programma Wonen en werken, moet deze fasering ook echt geborgd zijn. We zullen een opmerking over de fasering opnemen in de toelichting in H4.1.1. **Aanpassing toelichting in H4.1.1.**
020	Gemeente Oudewater	Het woningbouwprogramma tot en met 2024 voor indiener bevat locaties die planologisch een hoge mate van zekerheid bevatten. De woningen die in deze periode moeten worden gerealiseerd, zitten nu in de voorbereidingsfase of zijn inmiddels in uitvoering. Wonen is één van de basisbehoeften voor mensen. Voor inwoners die in Oudewater willen blijven wonen, is er een passende woning beschikbaar in aantrekkelijke woongebieden. Indiener wil een prettig woon- werk- en leefklimaat behouden en uitbreiden. Heeft de ambitie om de woningvoorraad jaarlijks met gemiddeld 30 woningen uit te breiden. Hiervan bouwt men 70% tot het middensegment en wordt de doorstroming bevorderd. Doet dit door regie te voeren bij ruimtelijke projecten voor nieuwbouwwoningen en in de afspraken met de woningcorporatie. Gemeente geeft de hoogste prioriteit aan bouwen binnen het huidige stedelijk gebied (mogelijkheden ingevuld in 2025) en zet tevens in op passende uitbreiding (naar behoefte) buiten de rode contour. Past de uitbreiding van werklocatie Tappersheul en toekomstige woningbouwlocaties zorgvuldig in ons groene landschap in. In Oudewater zijn er onvoldoende locaties beschikbaar om de vraag naar woningen binnenstedelijk op te vangen. Daarom zijn er een aantal uitleglocaties in de regionale woningbouw-programmering opgenomen om aan de lokale woningbehoefte te kunnen blijven voldoen. Zo blijft de vitaliteit van kernen behouden, wat een belangrijk speerpunt is.	Wij nemen dit voor kennisgeving aan ervaren dit als een steunbetuiging voor de locaties in het provinciale programma.
020	Gemeente Oudewater	Bedrijventerreinen: de uitbreiding van Tappersheul van 3 hectare is goed opgenomen in het programma. Daarmee is de behoefte aan bedrijventerreinen op de korte termijn geborgd. Oudewater heeft een lokale ruimtebehoefte van 8.7 ha. (exclusief vervangingsvraag) tot 2040. Ruim meer dan de uitleglocatie Tappersheul (3 ha.) kan bieden. Het provinciale beleid ziet voor Oudewater een rol in de circulaire economie. Inzet op circulaire economie vraagt meer ruimte voor de opslag van te verwerken grondstoffen en tussenvoorraden. Voor deze opgave zal Oudewater graag met de provincie en de U16 voor een volgend regionaal programma in gesprek blijven. In Oudewater is men trots op een gemiddelde woon-werk afstand van 1km. Ook is men trots op de ligging in een groen landschap. Deze beide aspecten zijn belangrijke kenmerken bij het zoeken naar een in de nabijheid gelegen multi-gemeentelijk bedrijventerrein.	Wij nemen dit voor kennisgeving aan.

U16 Oost

Wijk bij Duurstede

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
007	Gemeente Wijk bij Duurstede	Verzoekt het programma aan te passen. Op p.26 staat over de subregio Utrecht Oost het volgende: *"Het totaal van realisatie en pijplijn gezamenlijk is thans niet voldoende om de bovenkant van de gegeven bandbreedte te bereiken, en het is zeer de vraag of er nog meer plancapaciteit kan worden toegevoegd."* Wijk bij Duurstede is ingedeeld in de U16-subregio Oost en deelt deze opvatting. Naast de eerder toegekende 250 woningen, zijn wij blij met de extra toegewezen 280 woningen voor bouw buiten de rode contour. In lijn met bovenstaand citaat pleit de gemeente voor toevoeging van plancapaciteit door een verdere ophoging van het aantal te bouwen woningen op uitleglocaties. Voor de periode tot 2030 wil Wijk bij Duurstede het extra bouwprogramma buiten de rode contour verhogen van (reeds extra toegekende) 280 naar 400 woningen. Hiervoor ziet zij goede mogelijkheden. Dit aantal van 400 geldt naast reeds toegekende 250 woningen. Hiervoor is een aantal argumenten te geven: • de recent uitgevoerde woningmarktverkenning door bureau Companen toont een grotere woningbehoefte dan nu door de provincie is toegekend; • er is momenteel een geconstateerd tekort aan gemeentelijke bouwlocaties en -programma binnen de rode contour; • ook op lange termijn (2030-2040) is er in Wijk bij Duurstede en op sub-regionaal niveau sprake van een tekort aan woningbouwlocaties binnen de rode contour; • met het aantal van 400 extra woningen zijn de autonome ontwikkelingen van woningverdunning en vergrijzing op te vangen. In de toelichting in paragraaf 4.1.2 staat: "*Omdat we ook hebben geconstateerd dat er ondanks recente woningbouw in Wijk er niet of nauwelijks heeft geleid tot verkeerstoename op de provinciale weg, zijn wij van mening dat een extra woningbouw ontwikkeling tot maximaal 280 woningen mogelijk is. Met een hoger woningaantal verwachten wij een toename van de verkeersknelpunten. Daarom is dit aantal opgenomen*." In de constructieve gesprekken die indiener heeft gevoerd met gedeputeerde Van Essen is op enig moment vanuit de provincie voorgesteld 400 woningen in het ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken op te nemen met "noodstop" voor 120 woningen. In 2025 zou bezien worden of realisatie van deze 120 woningen verantwoord is, op basis van monitoring van mobiliteit, bevolkingsontwikkeling en vitaliteit van de gemeente. Met dit voorstel kan indiener de woningbouwontwikkeling en -opgave in samenhang met de provincie bezien en haar planvorming daarop inrichten.	Zoals indiener aangeeft zijn er met haar gesprekken gevoerd over de woningbouwopgave. Gezien ons beleid zoals vastgesteld in de Omgevingsvisie en het Kader voor de regionale programmering ligt grootschalige woningbouw in Wijk bij Duurstede niet voor de hand. Dit past niet bij de basisprincipes voor verstedelijking en de in de omgevingsvisie aangegeven zoekrichtingen voor grootschalige integrale woningbouwontwikkeling. Gezien de reeds aanwezige knelpunten op de N229 stuit ook kleinschaliger woningbouw al snel op bereikbaarheidsproblemen. Een ophoging van 280 woningen achten wij derhalve op dit moment het maximale. Wij zullen dit monitoren en bij een evaluatiemoment over 5 jaar bezien of er extra ruimte kan worden geboden om meer woningen te realiseren zonder dat de doorstroming/bereikbaarheid daar teveel onder lijdt.
007	Gemeente Wijk bij Duurstede	De aanduiding: "in PRS/PRV: 1,6 ha" is niet juist; dit moet zijn: 4,2 ha. Daarnaast zien wij de locatie graag gewijzigd in: "uitbreiding Broekweg Noord/Langshaven"; dit in verband met flexibiliteit t.a.v. de realisatie van een nieuw bedrijventerrein. Toelichting: In de Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013, Provincie Utrecht (herijking 2016) is 4,2 ha als uitbreidingmogelijkheid toegekend voor nieuw bedrijventerrein aan de gemeente Wijk bij Duurstede. Deze 4,2 ha vindt zijn oorsprong in het Regioconvenant	Wij zijn het met indiener eens dat in de PRS/PRV 4,2 hectare netto bedrijventerrein Broekweg-Noord was opgenomen, waarvan thans nog 1,6 hectare resteert. We hebben echter niet de (grotere) totale omvang zoals aangegeven in het Regioconvenant bedrijventerreinen uit 2011 overgenomen in ons provinciale ruimtelijke beleid (PRS/PRV of Omgevingsvisie). Een eventuele verdere uitbreiding van Broekweg-Noord zal daarom in het kader van de regionale programmering als een nieuwe locatie worden beschouwd.

		Bedrijventerreinen Zuidoost Utrecht (2011). Daarin was een uitbreiding mogelijkheid van 10 ha bruto bedrijventerrein opgenomen (tabel 2), overeenkomend met 8,5 ha netto. Deze mogelijkheid was ook reeds opgenomen in het Provinciaal Streekplan 2005-2015. De 4,2 ha uit de PRV 2013 (herijking 2016) is dus de eerste tranche van de eerder toegekende capaciteit van 8,5 ha netto. Sinds 2016 is daarvan 2,6 ha (netto) op bedrijventerrein Broekweg-Noord gerealiseerd en resteert dus nog 1,6 ha	**Aanpassing: in tabel 15 aangeven dat het restant van de oorspronkelijke PRS-locatie Broekweg Noord van oorspronkelijke 4,2 hectare betreft, en dat daarvan nog 1,6 hectare resteert.**

Zeist

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022	Stichting Milieuzorg Zeist	De WA-Hoeve staat nog als P.M. aangegeven, maar dat gebied kent wel degelijk belangrijke landschappelijke en ecologische kwaliteiten, dat ook als deel van het NNN, dus zou bij welke ontwikkeling dan ook daar zorgvuldig rekening mee moeten worden gehouden.	Bij de uitwerking van de plannen zal de gemeente de provinciale regels uit de Omgevingsverordening, zoals die gelden voor natuur en voor landschap, in acht moeten nemen. De provincie zal de gemeente daarbij waar nodig adviseren en de uiteindelijke plannen toetsen aan die regels.

De Bilt

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
023	Gemeente De Bilt	Mocht deze zienswijze niet tot aanpassing leiden van de omgevingsverordening dan is ons verzoek de reeds binnenstedelijke locatie aan de Koningin Wilhelminaweg naast 15, ten (noord)westen van de dorpskern van Maartensdijk (Kadastraal bekend als: gemeentecode MTD02, sectie N, percelen 2059 en 1048), in totaal ter grootte van 0,95 hectare op te nemen als nieuw binnenstedelijk bedrijventerrein in het Programma Wonen en werken.	In de nieuwe cyclus van het regionaal programmeren kan deze gewenste uitbreiding van de mogelijkheden voor bedrijven door de gemeente worden opgevoerd. De gemeenten van de U16 zullen dan onderling moeten afstemmen of dit een gewenste locatie is voor uitbreiding. Ook zal de provincie Utrecht nagaan of de locatie geen conflicten geeft met andere beleidsaspecten. In de evaluatie van het proces van regionaal programmeren zal de suggestie voor een ondergrens voor nieuwe binnenstedelijke bedrijventerreinen worden meegenomen.

U16 midden

Nieuwegein

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
027	Gemeente Nieuwegein	Alle Nieuwegeinse woningbouwlocaties zijn integraal overgenomen. Zowel in het programmadeel realisatie als in het onderdeel pijplijn. Deze locaties komen overeen met het Nieuwegeinse woningbouwprogramma, indiener werkt hard aan de realisatie daarvan.	Wij nemen deze opmerking voor kennisgeving aan.
027	Gemeente Nieuwegein	Indiener zet in op intensivering en verduurzaming van de bedrijventerreinen. Maakt graag gebruik van de expertise van de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU). Voor Nieuwegein betreft dit de gebieden Plettenburg en De Wiers Zuid. Voor bedrijventerrein Liesbosch blijven op de lijn van onze position paper: mogelijke menging na 2030 aan het westelijk deel aan het water. De rest van de Liesbosch zal aanblijven als economisch kerngebied.	Wij nemen deze opmerking voor kennisgeving aan en gaan graag met u in gesprek hoe wij u hierbij kunnen ondersteunen.

Regio Amersfoort

Programma Werken regio Amersfoort

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijzen	Reactie en eventuele aanpassing
006	Federatie bedrijvenkringen regio Amersfoort (FBK)	De propositie van de provincie in het ontwerpprogramma voor werken doet geen recht aan de dynamiek van de bedrijvigheid in de regio Amersfoort. De noodzakelijke balans tussen wonen en werken is hiermee ook niet gediend. Aanbod is te mager, te vaag en te veel omgeven met aannames en voorwaarden. Regio Amersfoort is voorstander is van het scherp monitoren van de ontwikkelingen en zo nodig bijstelling van de kaders. Indiener onderschrijft dit en ziet het liefst een ophoging van de bandbreedte van nieuw uit te geven terreinen naar een meer reëel aantal hectares én het behoud van de economische dynamiek in alle gemeenten in de regio Amersfoort. Indiener gaat hierover graag met GS in overleg.	Ook wij hechten belang aan een goede monitoring en evaluatie, zowel van de situatie op de bedrijventerreinenmarkt als van de inspanningen van diverse partijen rondom efficiënt ruimtegebruik, intensivering en verduurzaming, maar wij zien nu geen aanleiding voor aanpassing van de bandbreedte. Uiteraard zijn wij bereid hierover met u in overleg te gaan. Als input voor het Kader voor regionale programmering (en Omgevingsvisie) is een behoefte prognose uitgevoerd. Hierin zit een koppeling tussen de ontwikkeling van de (beroeps)bevolking en werkgelegenheid, en wat dat dan betekent voor de ruimtevraag. Dit kader bepaalt het speelveld voor de mogelijkheden voor nieuwe en bestaande bedrijventerreinen. Wij blijven monitoren hoe de economie zich verder zal ontwikkelen en wat dat betekent voor de ruimtevraag vanuit bedrijven. Daarnaast zullen we ook de behoefte prognose op termijn actualiseren. Beide factoren kunnen aanleiding zijn tot bijstelling van het Kader voor regionale programmering en de daarin opgenomen mogelijkheden voor intensivering van bestaande bedrijventerreinen en aanleg van nieuwe bedrijventerreinen. Vooralsnog zien we dat de regio Amersfoort er in het regionaal programma niet voor heeft gekozen om direct de mogelijkheden voor nieuwe bedrijventerreinen in te vullen. In een nieuwe cyclus van regionaal programmeren zullen daar verdere afspraken over gemaakt moeten worden.

Amersfoort / Leusden

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
028	NMU c.s.	In de verkenning wordt woningbouw bij Stoutenburg opgenomen. Indiener vindt dit een onwenselijke locatie. Het gebied bij Stoutenburg is het resterende 'groene kwadrant' rond Amersfoort. Vanuit de Visie Venster op De Vallei is hier juist gekozen om dit gebied landelijk en groen te houden, zowel voor natuurversterking als voor het behouden en ontwikkelen van een mooi, rustig buitengebied rond Amersfoort/Leusden. Deze bestaande rustgebieden voor de natuur moeten ontzien worden van ontwikkelingen en recreatiedruk. Hier is in het belang van de natuur al gekozen voor zonering van recreatie, verdere ontwikkelingen moeten in dit gebied niet plaatsvinden. De natuur is hier kwetsbaar en gevoelig voor verdroging en verstoring. Nieuwe woningbouw past daar niet bij. Vanuit bredere gebiedsontwikkeling is het veel logischer om woningbouw te concentreren in en grenzend aan Amersfoort en Leusden.	Woningbouw bij Stoutenburg maakt geen deel uit van het realisatiedeel van dit programma. De locatie is niet opgenomen n het provinciaal Programma Wonen en werken. Op dit moment nemen wij kennis van uw opvatting.
028	NMU c.s.	Bovenduist/ Vathorst West staat nog niet op de kaart en is niet meegenomen in het MER. De locatie is vanuit het oogpunt van landschap en natuur zeer onwenselijk. Het bestaande open landschap wordt verbroken, er ontstaat een smalle 'flessenhals' tussen Bunschoten en Amersfoort. De historische verbinding tussen Eemland en Arkemheen wordt verbroken. Nog meer negatieve impact heeft de bebouwing op de weidevogels.	De locatie Vathorst West was reeds opgenomen in de PRS/PRV. Daarmee maakt deze locatie deel uit van de autonome ontwikkelingen is geen nieuwe m.e.r.beoordeling nodig. Ook in de Omgevingsvisie en Interim Omgevingsverordening is deze locatie reeds opgenomen. Bij de beoordeling van plannen voor de woonwijk en voor eventuele

		Het plangebied is aangewezen als weidevogelrandzone. Eemland (en Arkemheen) behoren tot de beste weidevogelgebieden van Nederland. Bebouwing van het open grasland, verkleint dit weidevogelgebied direct. Zeker in combinatie met de bouw van bedrijventerrein De Kronkels. Er is bovendien geen OV aanwezig, de verkeersontsluiting is problematisch. Indiener pleit ervoor dit open gebied te sparen en te kiezen voor een andere locatie voor woningbouw. Indien toch wordt besloten tot bebouwing van Vathorst West/ Bovenduist, is uitgebreide aandacht voor de weidevogels nodig. Enerzijds door de woonwijk zodanig in te richten dat de uitstralende effecten naar de omgeving beperkt zijn. Dus geen recreatiezone rondom de woonwijk, om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen. Ook moet worden voorkomen dat predatoren als de vos of marterachtigen beschutting vinden in de woonwijk en op rooftocht gaan in het weidevogelgebied.	recreatieve voorzieningen daaromheen zullen wij toetsen aan ons provinciaal beleid en regels.

Baarn

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijzen	Reactie en eventuele aanpassing
001, 002, 005, 022, 028,	Particulier (3x), NMU c.s.,	Op bladzijde 27 van het ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken staat de gemeente Baarn vermeld. Het betreft het landelijke gebied in het bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Baarn. De locatie maakt onderdeel uit van de herontwikkeling van het landgoed in het bestemmingsplan Landgoed Paleis Soestdijk. Binnen laatstgenoemd plan is sprake van een woningbouwlocatie "Alexanderkwartier" met nieuwbouw van 98 gestapelde woningen midden in het landelijk gebied van Baarn. Deze transformatielocatie van Marechaussee gebouwen naar woningen betreft luxe appartementen in het Borrebos en is groter dan de bebouwing van de Marechaussee gebouwen. Voor deze transformatie is een MER rapportage noodzakelijk! (001, 002) Maakt bezwaar tegen het opnemen van de 98 wooneenheden, die gerealiseerd zouden worden op het Marechaussee terrein en het Borrebos in het kader van de herontwikkeling van Paleis Soestdijk. Hier zijn oude boskernen en bosgroeiplaatsen aanwezig, GS wil toestaan dat hier tegen de huidige regels in die gelden voor oude boskernen en bosgroeiplaatsen gebouwd gaat worden. Gezamenlijke ambitie is "we streven naar een evenwichtige groenontwikkeling om een gezonde leefomgeving te (blijven) bieden aan onze inwoners. Ook in de Interim Omgevingsverordening regel schrijft u dat uitbreiding van woningbouw in samenhang moet plaatsvinden met lokale en regionale groen ontwikkeling ". Deze beleidsdoelstellingen staan lijnrecht tegenover uw eerdere besluit om aan de ontwikkelaar toe te staan in het meest waardevolle groen (Borrebos) woningen te gaan bouwen. Bij de afweging van de planMer omschrijft u zelf, dat de mobiliteit, natuur en landschap nader onderzocht moet worden en dat het belangrijkste bij een MER is, de afweging of er alternatieven aanwezig zijn en andere keuzes gemaakt kunnen worden. Dat alternatief is daadwerkelijk aanwezig en daarom moet de keuze om deze mogelijke woningbouwlocatie in haar huidige vorm toe te staan verworpen worden. Is van mening dat provinciebestuur (en bevoegd gezag in dit natuurgebied) is beetgenomen door een gewiekste ontwikkelaar, want uit berekening blijkt dat zeer waardevolle natuur niet opgeofferd hoeft te worden om paleis Soestdijk te laten renoveren door een commerciële partij. (005)	In het Programma Wonen en werken willen we een zo compleet beeld schetsen van de totale woningbouw in onze provincie. De realisatie van deze woningbouwlocatie is niet afhankelijk van opname in het provinciaal Programma Wonen en werken. De realisatie maakt deel uit van de transformatie van Paleis Soestdijk en de daarbij behorende gronden, binnen de kaders die daarvoor gelden in de provinciale Omgevingsverordening. Vanwege de kwantitatieve betekenis voor de woningbouw is de locatie wel in het programma opgenomen. In dit geval zal eerst de gemeenteraad van Baarn zich nog over dit plan moeten buigen. Indien de gemeenteraad een plan vaststelt, zullen wij dat op gebruikelijke wijze beoordelen. Daarbij staat bij transformatielocaties zoals deze (de gronden van Paleis Soestdijk als geheel) versterking van de ruimtelijke kwaliteit voorop. In het milieueffectrapport bij het provinciaal Programma Wonen en werken (planMER) is een gebiedsanalyse opgenomen voor de locatie Marechausseeterrein, op basis van eerdere plannen t.a.v. 72 woningen. In deze gebiedsanalyse is van een ander (groter) plangebied uitgegaan dan het aantal van 98 woningen dat in het ontwerpbestemmingsplan is opgenomen. Het nieuwe woningbouwplan beslaat een kleiner oppervlakte dan het vorige plan. Zoals gezegd wordt het plan beoordeeld op basis van de Interim Omgevingsverordening Daar kan al het volgende over worden gemeld. Het woningbouwplan is voor het overgrote deel gesitueerd op gronden van het voormalige Marechausseeterrein. Het bouwen op gronden in het buitengebied waar al bebouwing aanwezig is, i.c. de bebouwing op het Marechausseeterrein, leidt volgens de Interim verordening niet tot extra verstedelijking). Er is voor een klein gedeelte, namelijk 0,3 ha, woningbouw buiten het Marechausseeterrein voorzien. Voordat het landgoed door het Rijksvastgoedbedrijf werd verkocht heeft er onderzoek naar alternatieve locaties voor woningbouw plaatsgevonden i.v.m. het verdienmodel dat nodig is voor de renovatie van het landgoed. Het Marechausseeterrein bleek daarvoor de meest geschikte locatie i.v.m. de aanwezige bebouwing. Voor die

		Plaatst vraagtekens bij het opnemen van de locatie van het Alexanderkwartier, dat ook aangezien toch onduidelijk is of deze locatie uiteindelijk wel aanvaardbaar moet worden geacht, dat ook gezien de mogelijke effecten op het NNN. (022) Het opnemen van deze locatie vindt indiener erg voorbarig. Deze locatie is nog prematuur, planvorming en procedures lopen nog en beoordeling moet nog plaatsvinden. Bovendien ligt deze locatie volledig in het NNN. (028)	beperkte extra verstedelijking biedt de Interim verordening ruimte, als dit bijdraagt aan duurzaam behoud van het monument. In verband met de ligging in het NNN zijn er verschillende natuuronderzoeken uitgevoerd in het kader van het opstellen van het ontwerpbestemmingsplan. **Aanpassing in 4.2: locatie beter extra toelichten**

Bunschoten

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022, 028	Stichting Milieuzorg Zeist, NMU c.s.	Indiener plaatst vraagtekens bij bedrijvenlocatie Bunschoten, dat ook gezien mogelijke effecten op Natura 2000-gebied(en), evenals dus op het (nabijgelegen) 'weidevogelkerngebied (zie 'Plan-MER', Bijlage 2: Gebiedsanalyse uitleglocaties' en dan: 'Gebiedsanalyse Bunschoten – De Kronkels Zuid Fase 1'). (022) Bij de overgang van de PRS/PRV naar Interim Omgevingsverordening is het weidevogelkerngebied bij Bunschoten met ruim 31 ha verkleind, zonder dat dit expliciet in een verschillentabel is aangekondigd of toegelicht, terwijl er sprake zou zijn van een beleidsneutrale overgang van beleid. Indiener vindt de beoogde locatie van dit bedrijventerrein gezien het weidevogelgebied zeer onwenselijk en vraagt dit te schrappen. (028)	Het beoogde bedrijventerrein ligt niet in het weidevogelkerngebied en is al eerder ruimtelijk aanvaardbaar geacht ((Herijking) PRS/PRV, GS – standpunt over tweede partiële herziening PRS/PRV). Ook uit het planMER komen geen nieuwe inzichten die bij ons tot een ander standpunt over de ruimtelijke aanvaardbaarheid van de locatie leiden. In de Interim Omgevingsverordening provincie Utrecht zijn er voor het eerst regels opgesteld voor de weidevogelkerngebieden; daarvoor waren de weidevogelkerngebieden alleen in een themakaart in de PRS opgenomen.

Soest

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
028	NMU c.s.	Van Oestterrein grenst aan het natuurgebied Soesterveen: Deze opgave (er is nu sprake van 150 woningen) ligt binnen stedelijk gebied (rode contour), maar buiten het bestaande bebouwde gebied. Deze locatie gaat dus feitelijk ten koste gaat van het landschap en de kwetsbare natuur van het Soesterveen. Vraagt niet in te stemmen met deze forse uitbreiding bij het Soesterveen en de natuur te beschermen.	Wij merken op dat de locatie van Oestterrein geen onderdeel uitmaakt van het realisatiedeel van het provinciaal Programma Wonen en werken. De locatie is niet opgenomen in de 'bijlage Realisatie (regionale programma) RA'. Op de locatie was in het verleden een tuincentrum met detailhandel (stedelijke functie) gevestigd en ligt al sinds de streekplanperiode binnen de toenmalige rode contour. Er is geen aanleiding dit te veranderen.

Regio Foodvalley

Algemeen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
014	Bedrijvenkring Ondernemend Veenendaal	Er wordt melding gemaakt van uitbreiding van bedrijventerreinen in de Regio Foodvalley (Utrechts deel) in de pijplijn van totaal 4 ha (3 ha Renswoude en 1 ha Rhenen). Veenendaal heeft niets in de pijplijn, omdat er geen vrije ruimte is. In het Programma wordt aangegeven dat de behoefte aan bedrijventerreinen berekend is op 4–24 ha. Zelfs voor deze veel te laag ingeschatte behoefte is in het programma geen uitwerking opgenomen waar deze gerealiseerd zouden moeten worden en welke stappen daartoe in de planperiode genomen worden. Onze conclusie is derhalve dat, afgezien van de genoemde 4 ha in de pijplijn, de provincie de komende jaren geen concrete stappen onderneemt om zelfs maar aan de door haar zelf berekende behoefte te voldoen! Hierbij moet ook bedacht worden dat de ontwikkeling van een nieuwe werklocatie resp. bedrijventerrein 10 – 15 jaar vergt, voordat het volledig operationeel is. Gezien het steeds nijpender ruimtegebrek nu en de verwachtingen voor de komende jaren kan niet gewacht worden met de voorbereiding van uitbreiding.	In het provinciaal programma Wonen en werken constateren we, net zoals in het regionale programma, dat er nog niet voldoende plannen voor bedrijventerreinen zijn opgenomen om aan de behoefte te voldoen. Voorts wordt aangegeven dat de gemeenten in deze regio letterlijk tegen de grenzen aanlopen, mede bepaald door de waarden van natuur en landschap. Voor het oplossen van de regionale ruimtebehoefte voor wonen en werken zijn de Utrechtse Foodvalley-gemeenten mede afhankelijk van de Gelderse buurgemeenten. In het Verstedelijkings- perspectief Arnhem-Nijmegen-Foodvalley worden daarvoor de gezamenlijke keuzes gemaakt. Bij een volgende actualisatie kunnen deze keuzes in het regionale programma verder worden geconcretiseerd.

Overzicht van locaties

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
037	Gemeenten Rhenen, Veenendaal en Renswoude	Met name de gemeente Veenendaal en ook Rhenen kampen met een groot tekort aan werklocaties. De in het stuk vermelde bandbreedte is nu 4-24 ha. Dat is voor deze gemeenten een onwerkbare brandbreedte. 4 hectare is veel te laag. Ook gezien de druk om bestaande bedrijventerreinen te transformeren. Zonder vervangende ruimte is transformatie niet mogelijk.	Het provinciaal Programma Wonen en werken biedt ruimte voor 20 ha. aan nieuwe bedrijventerreinen voor de gemeenten Renswoude, Rhenen en Veenendaal. Dat blijkt een lastige opgave om hier plannen voor te ontwikkelen. Een deel zou in deze gemeenten zelf gevonden kunnen worden, voor een ander deel zou een beroep gedaan kunnen worden op de andere gemeenten van de regio Foodvalley. We onderschrijven dat er een noodzaak is voor voldoende nieuwe mogelijkheden op bedrijventerreinen om intensivering op bestaande bedrijventerreinen te kunnen realiseren. De vervangingsvraag door transformatie zal in de nieuwe programmeringscyclus worden meegenomen, maar dit zal het niet minder moeilijk maken om nieuwe werklocaties te vinden.
037	Gemeenten Rhenen, Veenendaal en Renswoude	Renswoude heeft meerdere locaties met een totale omvang van 500 woningen aangedragen. Door de provincie is ambtelijk een eerste ruimtelijke verkenning uitgevoerd waardoor deze zou beperken tot maximaal 100 woningen. Dit is door de provincie ingegeven vanwege een te beperkte capaciteit van de provinciale weg. Graag willen we in de volgende periode bespreken hoe een betere balans kan worden gevonden tussen de noodzakelijke woningbouwcapaciteit en de bereikbaarheid van deze locaties.	Over bouwlocaties voor de langere termijn kan inderdaad bij volgende actualisaties van het regionale programma het gesprek (in afstemming met de overige gemeenten in de regio) plaatsvinden. Daarbij zullen wij onder meer nagaan of de locatie geen conflicten geeft met andere beleidsaspecten.

Resultaten PlanMER

Beoordeling

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
022	Stichting Milieuzorg Zeist	Bij de beoordelingen zoals deze in het: 'Plan-MER Programma Wonen en werken' zijn aangegeven, op basis van het zogenaamde: 'Beoordelingskader', komt men t.a.v. vele van de aangegeven criteria tot de conclusie dat deze op dit moment eigenlijk nog niet goed zijn te beoordelen, aangezien bepaalde plannen in die zin nog onvoldoende concreet zijn, hetzij in bepaalde gevallen naar verwachting toch met negatieve effecten gepaard zullen gaan. Effecten op de aanwezige waarden van natuur en landschap, zowel op de schaal van de regio als geheel, als m.b.t. bepaalde specifieke uitbreidingslocaties. Natuurlijk men doet dan op basis van gegeven bevindingen ook een aantal aanbevelingen om tot het verzachten van de effecten te komen, maar onduidelijk blijft dan toch of die effecten daarmede dan zodanig kunnen worden weggenomen dat een bepaalde ontwikkeling wel in ruimtelijke zin aanvaardbaar kan worden geacht. Meer in het bijzonder is het dus zo dat het dan toch de gemeenten zijn die voor een bepaalde ruimtelijk kwaliteit van een bepaalde ontwikkeling verantwoordelijk zijn, dus is het dan de vraag hoe dan de provincie daar dan een bepaalde invloed op kan uit oefenen, behalve dan via het instrumentarium dat in die zin de: 'Interim-Verordening' (of in de toekomst de 'Omgevingsverordening 2022') biedt	De bevindingen in het planMER kunnen door gemeenten worden benut ten behoeve van een kwalitatief goede planvorming. Wij beoordelen de plannen op provinciale belangen en adviseren gemeenten daarbij ook vroegtijdig op een wijze die aan optimalisering van plannen bijdraagt. Daarbij zijn provinciaal beleid en regelgeving leidend. De kans dat een plan vanwege strijdigheid met de provinciale regels alsnog wordt afgewezen is klein, omdat ons streven er juist op gericht is om door goed en tijdig overleg met gemeenten te voorkómen dat er locaties in het programma (en in de MER-beoordeling) worden opgenomen die te veel ten koste gaan van bijvoorbeeld de benoemde waarden van natuur en landschap.
022	Stichting Milieuzorg Zeist	Bij bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bij de woningbouw De Geer III in Wijk bij Duurstede, als ook de uitbreiding van het bedrijventerrein Remmerden in Rhenen, valt niet uit te sluiten dat daarvan vanwege de stikstof-emissies significant negatieve effecten op bepaalde Natura 2000-gebieden zullen uitgaan. Weliswaar wordt aangegeven dat er voldoende maatregelen mogelijk zouden zijn om het programma mogelijk te maken, maar voor indiener is dat nog maar de vraag. Dat ook aangezien je hierbij uiteindelijk wel ook met de cumulatieve effecten van het totale programma op een of andere wijze rekening zou moeten houden, althans je daarvan rekenschap zou moeten geven, dus ook wat betreft effecten stikstof. Ook zal naar verwachting door met name uitbreiding aantal woningen de recreatieve druk op aanwezige natuurgebieden, waaronder Natura 2000-gebieden, navenant toenemen, terwijl deze op bepaalde gebieden al zeer hoog is.	De indiener wijst terecht op mogelijke belasting van enkele Natura 2000 gebieden door bepaalde ruimtelijke ontwikkelingen. In paragraaf 6.4 van het MER en hoofdstuk 5 van de passende beoordeling is wel gesteld dat er voldoende (mitigerende) maatregelen mogelijk zijn om het programma uitvoerbaar te maken. Maar dat de uitvoerbaarheid van de beleidsuitgangspunten, en daarmee het Programma Wonen en werken, mede bepaald wordt door: • De verdere uitwerking van de programma's en de concretisering van de plannen; • De bereidheid van ontwikkelaars\bedrijven om hun plannen aan te passen en te investeren in bepaalde technieken die leiden tot stikstofreductie; • De beschikbaarheid van voldoende ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofdioxiden en/of ammoniak; • De wijze waarop het regelen van de recreatiedruk vorm krijgt in relatie tot de afstand tot de verstoringsgevoelige Natura 2000-gebieden. Het is aan de gemeente om in de gemeentelijke planvorming een zodanige planuitwerking te maken dat deze belasting niet ontstaan. In lijn met het planMER constateren we dat dit op voorhand dus niet onmogelijk is, maar hier wel een gemeentelijke opgave ligt.

6. Vervolg

Doorkijk volgende programma's

Woerden

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
013	Gemeente Woerden	In Woerden is de opgave om tot 2040 4.700 woningen netto toe te voegen binnen de gemeente. Er wordt gestreefd om gemiddeld 300 woningen per jaar te realiseren tot 2030. Tot die tijd zijn er in Woerden voldoende locaties beschikbaar om de vraag naar woningen binnenstedelijk op te vangen. Na 2030 is er aanvullende plancapaciteit nodig en moet er worden gekeken naar nieuwe locaties om aan de woningbehoefte te voldoen. Voor de kernen Harmelen, Kamerik en Zegveld geldt dat er al vanaf 2028 gekeken zal moeten worden naar nieuwe locaties aan randen van deze dorpen. De grootste nieuwbouwopgave in de Gemeente Woerden ligt in het gebied ten zuiden van het spoor met de gebieden Nieuw-Middelland, Stationsgebied en Snellerpoort. Tot 2030 zullen hier de meeste woningen worden ontwikkeld. Met de huidige plancapaciteit kan worden voldaan aan de woningbehoefte binnen de gemeente en op beperkte schaal voor de regio. Woerden is voor veel mensen een aantrekkelijk gemeente om te wonen waardoor de vraag naar woningen voor allerlei verschillende doelgroepen groot is. In de Woonvisie Woerden Woont 2019-2024 is opgenomen dat de komende periode de focus vooral ligt op mensen met een laag inkomen, middengroepen en senioren. Door 50% van de woningen in de huur- en koopsector tot het middensegment te bouwen, wordt mensen een passende woning geboden en wordt de doorstroming bevorderd. Daarnaast geldt voor de dorpen dat de vitaliteit een belangrijk speerpunt is en is het noodzakelijk dat er voor de lokale woningbehoefte gebouwd wordt. Voor bedrijventerreinen kent de gemeente Woerden een additionele ruimtebehoefte vraag tot 2040 boven op de korte termijn behoefte die in dit programma geborgd is. De ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen tot 2040 voor Woerden wordt de komende periode meer concreet in beeld gebracht in samenwerking met de U16 regio en provincie bij het opstellen van het volgend regionaal programma wonen en werken. Hierbij wordt ook invulling gegeven aan de zoektocht naar mogelijke regionale terreinen in de U16 regio.	Over de bouwlocaties voor de langere termijn kan bij volgende actualisaties van het regionale programma het gesprek plaatsvinden. Bij het overleg over de toekomstige verstedelijkingsopgave is voor ons het beleid zoals vastgelegd in onze Omgevingsvisie, met de basisprincipes voor verstedelijking en de zoekrichtingen voor grootschalige integrale woningbouwontwikkeling, uitgangspunt.

De Ronde Venen

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
015	Gemeente de Ronde Venen	In het programma zijn locaties voor wonen en werken vastgesteld. Deze zijn niet toereikend om in de totale behoefte aan wonen en werken in De Ronde Venen te voldoen. Gemeente staat voor de uitdaging om 4.800 woningen te bouwen, waaronder 2.800 voor de lokale woningbouwbehoefte en 2.000 woningen voor de regionale behoefte. Met in totaal zo'n 44.000 inwoners en gelegen in de Utrechtse regio in de invloedsfeer	We gaan graag met u in gesprek over de toekomstige verstedelijkingsopgave van uw gemeente. Daarbij is voor ons het beleid zoals vastgelegd in onze Omgevingsvisie, met de basisprincipes voor verstedelijking en de zoekrichtingen voor grootschalige integrale woningbouwontwikkeling, uitgangspunt. Daarbij hebben wij ook oog voor de lokale vitaliteit.

		van Amsterdam heeft De Ronde Venen te maken met de nodige dynamiek. Met dit woningbouwprogramma kan worden ingespeeld op de behoefte aan doorstroming, bouwen voor zowel ouderen als jongeren, met een programma van sociale huur en sociale koop. Passend bij gemeentelijke woonvisie en bijdragend aan de kwalitatieve ambities die in het programma benoemd staan. Indiener verwacht nog zo'n 1.800 woningen binnenstedelijk te kunnen bouwen. We hebben dus ook een groot programma te realiseren buiten de contour. Daarom is het nodig dat we het gesprek gaan starten over het opnemen van voldoende woningbouwlocaties in De Ronde Venen in de volgende programmering (eind 2022).	
015	Gemeente de Ronde Venen	Voor de bedrijventerreinontwikkeling is de lokale ruimtebehoefte 12 hectare. Uitbreiding is alleen buiten de contour fysiek mogelijk. Indiener heeft een locatie op het oog direct grenzend aan het bestaande Bedrijventerrein Mijdrecht. Het gaat om een locatie aan de noordzijde van het bedrijventerrein, waarbij kan worden ingespeeld op de tracéverlegging van de N201, die tot een nieuwe entree tot het dorp van Mijdrecht leidt. We hebben de grond op de beoogde locatie in eigendom; hierdoor ontstaat er een mogelijkheid om kansen te verzilveren. Een eerste uitwerking van de uitbreidingslocatie laat zien dat ruimte voor ondernemerschap wordt gecombineerd met andere regionale ambities, zoals klimaatadaptatie, een klimaat- en energiepositief terrein, water- & groenambities en collectieve voorzieningen rondom waterstof en elektrisch rijden. Bij uitbreiding komen vele uitdagingen kijken, die indiener met ons en andere betrokken stakeholders willen verkennen.	Ook hierover gaan we graag met u, en in afstemming met de overige gemeenten in de regio, in gesprek. In de nieuwe cyclus van het regionaal programmeren staat deze gewenste uitbreiding in de pijplijn van locaties benoemd. De gemeenten van de U16 zullen onderling moeten afstemmen of dit een gewenste locatie is voor uitbreiding. Ook zal de provincie Utrecht nagaan of de locatie geen conflicten geeft met andere beleidsaspecten.
015	Gemeente de Ronde Venen	Hier hoort ook een gepaste ambitie van intensivering en zorgvuldig ruimtegebruik op de bestaande bedrijventerreinen bij. Indiener vindt onze ambitie voor intensivering erg hoog; hierdoor is er amper ruimte in de programmering voor uitbreiding. Toch ziet indiener lokaal ook kansen voor intensivering. Denkt erover om in samenwerking met partners waaronder de OMU een pilot te starten voor intensivering op Bedrijventerrein Mijdrecht. Concrete afspraken met ondernemers, vastgoedpartijen en provincie moeten zorgen voor behoud door ontwikkeling van het vastgoed in combinatie met voldoende fysieke ruimte voor ondernemers voor hun bedrijfsvoering. Een kwartiermaker kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Zij begrijpt ook de verkenning die plaatsvindt naar de ontwikkelmogelijkheden van een of meerdere regionale bedrijventerreinen. Zij ziet uitbreiding en intensivering als een gecombineerde kans. Door de uitbreiding van Bedrijventerrein Mijdrecht ontstaat schuifruimte voor lokale bedrijven. Met de verplaatsing van deze bedrijven naar het nieuwe terrein kunnen achterblijvende locaties worden geïntensiveerd. Zij wil samen met ons de voortgang hiervan monitoren. Als de onderzoeksuitkomsten naar een regionaal bedrijventerrein bekend zijn, kan in het gesprek over de volgende programmering, de uitbreidingsruimte voor bedrijventerrein worden meegenomen en een realistische inschatting worden gemaakt van de intensivering van werklocaties in De Ronde Venen.	Over een nader onderzoek naar de intensivering van bedrijventerreinen zijn in de regionale programma's afspraken gemaakt. Ook wij leggen de relatie tussen uitbreiding en intensivering/verduurzaming van bestaande terreinen. Over het vervolg gaan we graag samen met u en de andere gemeenten in de regio in gesprek.

7. Milieueffectrapport (planMER)

Alternatieven

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie
012	Werkgroep natuurlijk Zeist-West	Het is onjuist dat een beperkte groei van het aantal arbeidsplaatsen als alternatief niet goed is onderzocht in het kader van de MER. Ter onderbouwing van het faciliteren van de groei wordt verwezen naar eerdere besluitvorming zoals de Ruimtelijke Koers. Voor zover wij weten is bij de besluitvorming hierover geen MER gehouden zodat milieu-effecten onvoldoende bij het beleid zijn betrokken.	In de kwantitatieve opgave voor nieuwe werklocaties (en woonlocaties), zoals weergegeven in paragraaf 3.7 van het planMER, wordt rekening gehouden met een bandbreedte van de aantallen hectares voor bedrijventerreinontwikkeling. Deze bandbreedte in aantallen hectares is mede gebaseerd op een bandbreedte in aantal arbeidsplaatsen. In de behoefte prognose die we hebben laten uitvoeren (als input voor Omgevingsvisie en provinciaal programma), zit zoals aangegeven een koppeling tussen de ontwikkeling van de (beroeps)bevolking en werkgelegenheid, en wat dat dan betekent voor de ruimtevraag. Kortom, in de geraamde behoefte aan ruimte voor bedrijven/werkgelegenheid zit een koppeling met de bevolkingsontwikkeling. In paragraaf 3.9 van het planMER is uiteengezet waarom het onderzoeken van alternatieven niet voor de hand ligt. Het eerste programma bevat een beperkt aantal nieuwe werklocaties, omdat vele discussies over (de wijze van realisatie en randvoorwaarden voor) locaties met gemeenten, regio's en andere partijen nog gaande zijn. Het totale volume aan nieuwe binnenstedelijke en uitleglocaties dat beoogd is om in het programma op te nemen is nog niet voldoende om te voldoen aan de geprognotiseerde (toekomstige) behoefte aan bedrijfsruimte. Het heeft dan ook geen meerwaarde om nu, ten behoeve van dit eerste programma, in het planMER alternatieven in kwantiteit te onderzoeken: in aantal hectares of aantal arbeidsplaatsen. Bovendien zijn in het planMER bij de Omgevingsvisie de effecten van het programma voor werken op hoofdlijnen reeds onderzocht. De Ruimtelijke Koers is een tussenproduct op weg naar de Provinciale Omgevingsvisie. Over de Ruimtelijk koers is daarom geen MER uitgevoerd, maar voor de Provinciale Omgevingsvisie en – Interim Omgevingsverordening is wel een planMER opgesteld.
021 028	Kracht van Utrecht NMU c.s.	Indiener verzoekt om de alternatieven van de PlanMER duidelijk aan te geven: Dit conform volgens artikel 7.7 sub 1b van de wet milieubeheer, volgend uit Europese wetgeving. Als het nul-alternatief een bouwstop in de provincie Utrecht is (dus zonder extra uitstoot) hoort deze wel omschreven te zijn. Evenzo moet een alternatief met bouwen op locaties met afgedwongen functiemenging, en dus zonder groet van CO2- uitstoot van verkeer en vervoer ook helder omschreven zijn. Voor het nul-alternatief hoort er ook redenering te zijn op welke wijze deze redelijkerwijs tot uitvoering gebracht kan worden. Conform de uitspraak van de Raad van State van 30 juni is een MER volgens Nederlandse en Europese standaarden, waarin alle erkende milieuproblemen worden meegewogen een minimale eis voor besluitvorming. Als de provincie zou besluiten door te gaan met dit plan met deze deficiënte MER, handelt in strijd met het EU recht met als gevolg: onrechtmatig genomen besluiten. Door het opnemen van de berekening van de effecten, regels tot een vermindering van de CO2 en het opnemen van alternatieven kan deze onwenselijke situatie voorkomen worden.	De impact van het nieuwe beleid en Programma Wonen en werken binnen de provincie Utrecht is op hoofdlijnen al aan de orde geweest in het planMER bij de Omgevingsvisie (2020). Voor zover wij kunnen overzien, hebben we alle erkende milieuproblemen in dit planMER bij het Programma Wonen en werken meegewogen, op een wijze die past bij het abstractieniveau van dit programma. In paragraaf 3.9 van het planMER is uiteengezet waarom het onderzoeken van alternatieven niet voor de hand ligt. In het eerste programma wordt een relatief beperkt deel van de totale behoefte aan woon- en werklocaties opgenomen. Het zijn met name reeds eerder vastgestelde, maar nog te realiseren locaties, veel binnenstedelijke locaties en een aantal kleinere uitleglocaties voor wonen en werken. Vele keuzes voor dit eerste programma zijn dus reeds gemaakt (in de provinciale Omgevingsvisie, deels in regionale gebiedsuitwerkingen of visies en deels al eerder door gemeenten zelf afgewogen in eigen trajecten). Het heeft dan ook geen meerwaarde om in dit planMER bij het eerste programma reeds gemaakte strategische keuzes met alternatieven af te wegen. Het heeft

		Beroept zich, net als in de Urgenda en Shell arresten op het onrechtmatig zijn van dit ontwerpprogramma (021). Indiener acht de kwaliteit van het MER laag. Het is een atypische MER, zoals in het MER zelf ook wordt genoemd. Het ontbreekt in het MER voornamelijk aan alternatieven die worden onderzocht, beschreven en beoordeeld. Het MER brengt nu vooral de effecten van iedere locatie in beeld, maar beschouwt geen alternatieven, laat staan dat er een vergelijking tussen alternatieven wordt gemaakt. Formeel voldoet het MER daarmee niet aan eisen die aan een MER worden gesteld. Een MER moet volgens de wet namelijk alternatieven onderzoeken en vergelijken. Omdat dat nu niet is gebeurd, zou bij vaststelling van het MER en het provinciaal Programma Wonen en werken de provincie mogelijk handelen in strijd met Artikel 7.7 van de Wet Milieubeheer (028).	alleen meerwaarde om alternatieven af te wegen als er meer locaties dan nodig zijn voor het realiseren van het programma. De Commissie m.e.r benoemt dit punt ook in haar advies op detailniveau en reikwijdte en haar toetsingsadvies. Wel adviseert ze dit in het MER nader te beargumenteren (zie hieronder). Daarnaast is het proces bottom-up ingericht met de uitnodiging aan regio's en gemeenten om locaties voor te dragen. De provincie heeft vervolgens deze locaties integraal afgewogen voordat deze in het programma met bijbehorend MER zijn opgenomen. Dit voortraject kan worden gezien als een alternatievenvergelijking van uitbreidingslocaties zien. In het MER opnieuw een proces starten met een alternatievenvergelijking door de provincie heeft geen meerwaarde. In artikel 7.7 van de Wet milieubeheer staat inderdaad dat in het planMER de 'redelijkerwijs in beschouwing te nemen' alternatieven moeten worden beschreven. Het aantal alternatieven is overigens niet aan wettelijke eisen gebonden. Er zijn voor dit eerste programma geen redelijkerwijs te beschouwen alternatieven aan te duiden, anders dan het planvoornemen: de beoogde woon- en werklocaties die in het eerste programma. Van belang is bij het ontbreken van alternatieven in het planMER het doorlopen proces van de totstandkoming van het planvoornemen te beschrijven met de keuzes die zijn gemaakt. Dit is weergegeven in hoofdstuk 3 van het planMER. **Aanvulling op het MER: Uitbreiden onderbouwing waarom geen alternatievenvergelijking heeft plaatsgevonden met bovenstaande toelichting.**

Beoordeling: beoordelingskader, autonome ontwikkeling, detailniveau

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie
012, 028	Werkgroep natuurlijk Zeist-West, NMU c.s.	Ook binnenstedelijke locaties leggen beslag op groen. In het kader van de MER-plicht dienen ook de effecten van binnenstedelijk bouwen op het groen binnen en buiten de stad te worden onderzocht. (012) Er zijn grotere locaties in het landelijk gebied die onzichtbaar blijven in het provinciale programma en het MER. Het betreft hier binnenstedelijke locaties, die feitelijk buiten het bebouwde gebied liggen. De term binnenstedelijk kan in dit geval misleidend zijn. Deze locaties gaan ten koste van het landschap en de natuur. Indiener vraagt de effecten van deze 'binnenstedelijke' woningbouwlocaties die worden gerealiseerd in het buitengebied, inzichtelijk te maken in de effectbeschrijving in het MER. Alleen dan kan een goede beoordeling van de milieueffecten gemaakt worden.	Het planMER voor het Programma Wonen en werken sluit aan bij het abstractieniveau van het provinciaal programma. In de regionale effectanalyses (hoofdstuk 5 van het MER) wordt, op een zeker abstractieniveau, ook ingegaan op de effecten van binnenstedelijk bouwen op het groen binnen en buiten de stad. De meeste binnenstedelijke plannen zijn kleine inbreidingsplannen. Er is vrijheid voor gemeenten om inbreidingsplannen toe te voegen, zolang het uiteindelijke bestemmingsplan of omgevingsplan past in het provinciaal beleid. Er is dan ook bewust de keuze gemaakt om - anders dan bij de uitbreidingslocaties - geen uitputtende lijst van inbreidingsplannen op te nemen in het provinciaal programma zelf, maar alleen de totalen per gemeente en per regio. Het is praktisch niet uitvoerbaar en in onze ogen ook niet nodig én niet gewenst om voor alle locaties gebiedsanalyses uit te voeren, daarom is gekozen voor regionale effectanalyses en specifieke gebiedsanalyses voor nieuwe, niet eerder afgewogen uitbreidingslocaties (van meer dan 50 woningen en minimaal 1,5 hectare bedrijfsruimte per uitleglocatie). Voor de bepaling van 'binnenstedelijk' hanteren we de aanduiding stedelijk gebied zoals opgenomen in de Omgevingsverordening. Deze gebiedsaanduiding valt nagenoeg samen met het bestaande fysiek bebouwde gebied, aangevuld met een beperkt aantal

			beoogde bouwlocaties waarover besluitvorming grotendeels is afgerond. Deze werkwijze is ten opzichte van de PRS/PRV niet veranderd. Binnenstedelijke locaties kunnen in het kader van de MER worden gezien als een autonome ontwikkeling, die immers ook al op grond van het 'oude' beleid mogelijk was. Dat neemt niet weg dat specifieke locaties bij de planbeoordeling door ons beoordeeld zullen worden op basis van provinciaal beleid en regels. Op dit moment werken wij voor de regio's Foodvalley en Amersfoort aan de lange termijn verstedelijkingsstrategie. Daarbij worden verschillende scenario's breed integraal beoordeeld, ook op aspecten als energie, klimaatbestendigheid, duurzaamheid / circulariteit. Dit geeft deels invulling aan de vraag van de Commissie m.e.r. naar een integrale beoordeling van milieuaspecten. Het planproces van het eerste programma en de rol van het planMER hierin (o.a. voor welke nieuwe locaties een gebiedsanalyse wordt uitgevoerd) wordt voor de volgende tranche van het programma geëvalueerd door de provincie **Aanvulling op het MER:** - **opnemen bovenstaande passage omtrent de binnenstedelijke locaties en daarmee de status van binnenstedelijke locaties verduidelijken** - **bij de overzichten van welke uitbreidingslocaties onderdeel uitmaken van de referentiesituatie en in welk traject daarover is besloten een toelichting opnemen in hoeverre het milieubelang is afgewogen.**
022	Stichting Milieuzorg Zeist	De toegepaste beoordelingskader zegt vooral iets over bepaalde ambities, maar niet altijd over de milieueffecten (sec) die met bepaalde ontwikkelingen gepaard gaan, dus blijft het voor indiener de vraag of bepaalde ontwikkelingen in die zin aanvaardbaar moeten worden geacht.	Zoals beschreven in paragraaf 4.5 van het planMER is ervoor gekozen om de regio-analyses (van de volumes aan woon- en werklocaties per regio), gezien het meer abstracte niveau, te richten op de vraag in hoeverre de volumes een bijdrage leveren aan de zeven hoofdambities. Onder deze zeven hoofdambities zijn beoordelingscriteria geconcretiseerd (zie tabel 4.12), zodat waar mogelijk meer concrete uitspraken over de toets aan de ambities én de daaraan gerelateerde milieueffecten kunnen worden gedaan. Uit de regio-analyses is gebleken dat het van veel ambities onzeker blijft (evenals in de analyses in het planMER bij de Omgevingsvisie) of deze met uitvoering van het Programma Wonen en werken worden behaald. Dit is sterk afhankelijk van de verdere uitwerking van de ontwikkellocaties én ook de uitwerking van de opgaven voor o.a. energie, mobiliteit, klimaat, natuur en landschap, die niet met dit programma worden bewerkstelligd. Overigens, het beoordelingskader voor de gebiedsanalyses is wel aangescherpt met indicatoren voor de relevante thema's, waardoor per locatie concrete uitspraken over de milieueffecten zijn gemaakt (tabel 4.9 van het planMER). Dus voor de opname van de uitbreidingslocaties in het programma zijn de milieueffecten wel degelijk meegewogen.
028	NMU c.s.	Indiener mist een krachtige afweging van de cumulatieve effecten van alle ontwikkel- en uitleglocaties van wonen en werken in de gehele provincie. In hoofdstuk 5 van het MER is hier voor de 3 hoofdregio's (U16, Regio Amersfoort en Foodvalley) een aanzet toe gegeven, maar daarin ontbreken de volgende essentiële zaken:	Het gezamenlijk effect van het nieuwe beleid en Programma Wonen en werken binnen de provincie Utrecht, onder andere op het weidevogelgebied, Natura 2000-gebieden en het landschap, is op hoofdlijnen reeds aan de orde geweest in het planMER bij de Omgevingsvisie (2020). Dit planMER bij het programma wonen en werken vormt een

		• Er is in hoofdstuk 5 niet ingegaan op het gezamenlijk effect van de plannen op de ambities voor het weidevogelgebied en Natura 2000-gebieden, niet voor de 3 regio's en niet voor de gehele provincie tezamen.
		• Er is niet ingegaan op het gezamenlijk effect van de drie regio's tezamen. Dit is relevant omdat meerdere plannen zullen leiden tot stikstofeffecten op Natura 2000-gebieden, het weidevogelgebied verstoren, landschap aantasten, etc. Als voorbeeld noemen we hier ontwikkelingen die weidevogelgebied aantasten: zowel de woonlocatie Amersfoort Bovenduist/Vathorst-West als de werklocatie De Kronkels-Zuid tasten het weidevogelgebied aan, evenals locaties bij Lopik. Deze locaties moeten in gezamenlijkheid beschouwd worden en pas daarna kan een keuze gemaakt worden of en welke locatie(s) ontwikkeld kunnen worden. Het cumulatieve effect van alle locaties op weidevogels is immers veel groter dan de som van de individuele plannen. En zelfs die som van de individuele plannen is niet eens beschouwd! Hetzelfde geldt voor effecten op landschap, Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000.
		• Er wordt nogal vaak de conclusie getrokken dat 'het onzeker blijft of de provinciale ambities worden gehaald'.
		• Ook wordt vaak geconcludeerd dat de effecten op het beleidsthema sterk afhankelijk zijn van de wijze waarop de woon- en werklocaties ontwikkeld worden of plannen geconcretiseerd worden.
		Ondanks deze conclusies worden alle locaties opgenomen in het provinciaal Programma Wonen en werken. Juist omdat de effecten van de locaties zo onzeker zijn en cumulatieve effecten voor de gehele provincie niet zijn beschouwd, moeten keuzes gemaakt worden. De provincie gaat nu immers met dit provinciaal Programma Wonen en werken toestaan dat locaties ontwikkeld kunnen worden. Daarbij worden geen harde ontwikkeleisen gesteld waarmee op voorhand gegarandeerd kan worden dat er geen effecten op het beleidsthema zullen ontstaan en waarmee dus nu al geconcludeerd zou kunnen worden dat de locaties de provinciale ambities niet in gevaar brengen. Dat betekent dat dit provinciaal Programma Wonen en werken niet kiest voor het behalen van de provinciale ambities maar juist ontwikkelingen mogelijk maakt die het behalen van de ambities zullen belemmeren. Dit kan voorkomen worden door:
		- keuzes te maken: nu kiezen voor alle locaties zou betekenen dat de provinciale ambities niet gehaald worden;
		  • alle mitigerende/optimaliserende maatregelen uit tabel 5.22 verplicht te stellen bij ontwikkeling van een locatie en de maatregelen doelgericht, specifiek en meetbaar te maken (dus niet: 'afspraken maken over' en 'zoveel mogelijk behoud' maar bijvoorbeeld een minimum van vergroeningsmaatregelen kwantitatief benoemen per woning of per m2 bedrijfsoppervlak);
		• de aanbevolen maatregelen uit hoofdstuk 6 als verplichte maatregelen op te nemen en deze ook doelgericht, specifiek en meetbaar te maken;
		  • deze verplichte mitigerende/optimaliserende maatregelen aan te vullen met onze opmerkingen voor maatregelen uit deze zienswijze.
			aanscherping daarop. Via de regionale effectanalyses is beoogd om de cumulatieve effecten aan te scherpen. De resultaten van de regio-analyses en met name de gebiedsanalyses van de uitleglocaties zijn gehanteerd bij de afweging van opname van nieuwe uitleglocaties in het programma wonen en werken:
			- Natura 2000: de passende beoordeling bij dit eerste programma vormt een aanscherping op de beschreven effecten in de passende beoordeling bij het planMER bij de Omgevingsvisie. In paragraaf 5.4 van het planMER zijn de resultaten van de gezamenlijke effecten op Natura 2000 samengevat.
			- Weidevogelgebieden: In de gebiedsanalyses zijn de effecten van de locaties op de weidevogelgebieden in beeld gebracht. Zoals beschreven in paragraaf 6.5 van het planMER blijkt dat geen enkele uitleglocatie is gelegen in een weidevogelkerngebied. De volgende uitleglocaties, te weten, woonlocatie Kerkwetering te Oudewater, woonlocatie Lopik Oost I, werklocatie De Copen te Lopik en werklocatie van Zwietenweg te Oudewater liggen in de weidevogelrandzone. Werklocatie Kronkels Zuid fase 1 grenst aan de weidevogelrandzone. Effecten zijn afhankelijk van het voorkomen van beschermde soorten weidevogels. Dit moet bij de verder planuitwerking van deze locaties in een natuuronderzoek nader worden onderzocht, in lijn met de Interim Omgevingsverordening en de generieke regelgeving ten aanzien van Wet natuurbescherming waarvan de provincie het bevoegd gezag is. In hoofdstuk 5 van het planMER worden de gezamenlijke effecten op weidevogelgebieden per regio opgenomen.
			- Landschap: in paragraaf 5.1.2, 5.2.2 en 5.3.2 zijn per regio de gezamenlijke effecten van de woon- en werklocaties op het landschap beschreven.
			- Locatie Amersfoort Bovenduist/Vathorst-west: de effecten van deze locatie zijn reeds in het MER bij de Provinciaal Ruimtelijke Structuurvisie (PRS) onderzocht, zie tabel 4.7 van het MER. Hiervan is dus geen aparte gebiedsanalyse uitgevoerd.
			
			De ambities uit de Omgevingsvisie en de regels uit de Interim Omgevingsverordening tezamen vormen reeds de kwalitatieve uitgangspunten voor de nieuwe woon- en werklocaties. Wij hebben in de regionale programma's een aantal kwalitatieve aspecten voor de nieuwe woon- en werklocaties uitgelicht, waar wij specifiek aandacht voor vragen in de regionale programma's (zie ook paragraaf 3.7 van het planMER). Het planMER beveelt daarbovenop diverse maatregelen per uitleglocatie aan ten gunste van het behalen van de provinciale ambities. Wij brengen deze maatregelen onder de aandacht bij de gemeenten en zullen bij de beoordeling van de bestemmingsplanprocedures van de uitleglocaties hiervoor aandacht houden. De verantwoordelijkheid ligt verder bij de gemeenten om de ontwikkellocaties uit te werken binnen de kaders van het provinciaal omgevingsbeleid.
			
			Aanvulling: Toevoegen gezamenlijke effecten op weidevogelgebieden per regio

028	NMU c.s.	De optimistische kijk in het MER valt op. Bij vrijwel elke locatie wordt ervan uitgegaan dat het scenario met de minste negatieve milieugevolgen ook verwezenlijkt zal worden.	Ter toelichting over de beoordeling van de uitleglocaties op energiebesparing is de analyse hiervan uit de gebiedsanalyses opgenomen (zie hoofdstuk 5 van de gebiedsanalyses

		Als voorbeeld geven we hier de ontwikkelingen op het vlak van energiebesparing, die worden veelal beoordeeld met een '+' terwijl er enkel sprake is van het voldoen aan de wettelijke normen. Aangezien er geen sprake is van enige borging van bovenwettelijke maatregelen zou een beoordeling met een '0' meer op zijn plaats zijn. Een beoordeling met een '+' zou alleen op zijn plaats zijn indien er voorwaarden worden gesteld zodat gebouwen energieleverend worden. Dit dient dan ook in het provinciaal Programma Wonen en werken vast te worden gelegd.	per uitleglocatie): Over het algemeen geldt wel dat alle nieuwe ontwikkelingen energieneutraal uitgevoerd worden. Voor alle nieuwbouw, zowel woningbouw als utiliteitsbouw, geldt dat aanvragen van de omgevingsvergunning moeten voldoen aan de eisen voor bijna energieneutrale gebouwen (BENG). Dit zorgt ervoor dat de extra woningen en utiliteitsgebouwen goed geïsoleerd worden gebouwd, waardoor in vergelijking met reeds bestaande bebouwing (die vaak minder goed geïsoleerd is) minder energie nodig is om deze nieuwe bebouwing te verwarmen. Daarentegen stijgt de energievraag bij goed geïsoleerde gebouwen voor ventileren en koelen. Per saldo levert het (in vergelijking met energiegebruik van bestaande bebouwing) echter een energiebesparing op. Dat wil zeggen dat de woningen en bedrijven in de gebruiksfase voldoen aan de doelstellingen. Daarmee scoren alle locaties in beginsel gunstig op duurzame energie, dit is daarom positief (+) beoordeeld.

Natuur en Passende Beoordeling

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie
028	NMU c.s.	Indiener constateert dat voor verkeersbewegingen AERIUS-berekeningen worden gebruikt. Deze berekeningen houden geen rekening met het afkapeffect na 5 km. Hiermee moet wel rekening worden gehouden, zie uitspraak RvS ViA15. Nu dat niet is gebeurd valt niet met zekerheid uit te sluiten dat er geen stikstofeffecten als gevolg van de gebruiksfase van de getoetste woon/werklocaties ontstaan. Effecten zijn dus niet volledig in beeld gebracht en om die reden mag niet over de locaties besloten worden in het provinciaal Programma Wonen en werken Met betrekking tot verkeersgeneratie van de verschillende plannen is er ten onrechte niet (altijd) uitgegaan van CROW publicatie 381, Toekomstbestendig parkeren. Hierdoor wordt er in het MER uitgegaan van te weinig verkeersbewegingen en dus van een onterecht lage stikstofuitstoot. Als de CROW-publicatie wordt gebruikt leidt dit tot een hogere verkeersgeneratie. De effecten op Natura 2000-gebieden zijn nog niet te bepalen, door de vaagheid van de plannen, waardoor dit aspect ook niet of nauwelijks is meegewogen in het MER. Bovendien wordt bij de stikstofbeoordeling de inmiddels achterhaalde afkapgrens van 5 kilometer gehanteerd. De werkelijke stikstofdepositie is derhalve zo goed als zeker hoger dan waar het MER vanuit gaat. Dat de beoordeling in het MER met grote stelligheid stelt dat er voldoende mitigerende maatregelen mogelijk zijn, is onterecht. Het is immers nog onvoldoende duidelijk wat en hoeveel er gemitigeerd dient te worden. Alleen al omdat de stikstof effecten niet volledig in beeld zijn gebracht mag niet over de locaties besloten worden. In de Passende beoordeling lijkt een misverstand te bestaan over Natura 2000-gebieden: "Om optische verstoring te beperken, kan de routering en zonering van de recreatieve delen van de Natura 2000- gebieden worden aangepast en nieuwe bezienswaardigheden en horeca zo worden gepositioneerd dat deze goed aansluit op de routering en zonering. Recreanten kunnen zo naar één bepaalde plek worden geleid, en vanaf daar verspreiden over een groter gebied, of richting minder drukke en kwetsbare natuur geleid. Op deze manier verspreiden de recreanten zich meer, waardoor sommige zones worden ontzien van grote bezoekersaantallen en de daaraan gekoppelde optische verstoring." De hoofdfunctie van Natura 2000-	In z'n algemeenheid past het abstractieniveau van de passende beoordeling met de indicatieve stikstofberekeningen bij het abstractieniveau van dit programma. De passende beoordeling heeft dan ook het karakter van een risico-analyse waarbij een stoplichtmethode is uitgevoerd conform het advies van de Commissie m.e.r.. De planuitwerking van de locaties moet veelal nog starten. Bij het bestemmingsplan dienen detailberekeningen en beoordelingen te worden uitgevoerd, waarbij de verkeersgeneratie gedetailleerder kan worden afgebakend, mede met behulp van CROW kencijfers. Die detailberekeningen kunnen dan ook inzichtelijk maken of er effecten optreden buiten de 5 km-grens. Vervolgens kan dan het effect van de te treffen maatregelen pas goed zichtbaar worden gemaakt. Uit de nu uitgevoerde berekeningen in het planMER blijkt dat bij een aantal locaties effecten kunnen gaan optreden, dus het is nu aan de gemeente om dit bij de planvorming mee te nemen en deze effecten te voorkomen. De berekening voor De Geer III en Alexanderkwartier worden geüpdatet naar de gewijzigde aantallen. Mitigerende maatregelen: In paragraaf 6.4 van het planMER en hoofdstuk 5 van de passende beoordeling is gesteld dat er voldoende (mitigerende) maatregelen mogelijk zijn om het programma uitvoerbaar te maken. Maar dat de uitvoerbaarheid van de beleidsuitgangspunten, en daarmee het Programma Wonen en werken, mede bepaald wordt door: - De verdere uitwerking van de programma's en de concretisering van de plannen; - De bereidheid van ontwikkelaars\bedrijven om hun plannen aan te passen en te investeren in bepaalde technieken die leiden tot stikstofreductie; - De beschikbaarheid van voldoende ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofdioxiden en/of ammoniak; - De wijze waarop het regelen van de recreatiedruk vorm krijgt in relatie tot de afstand tot de verstoringsgevoelige Natura 2000-gebieden.

		gebieden is uiteraard natuurbehoud en natuurherstel, recreatie staat hiermee op gespannen voet. Hoewel recreatief medegebruik vaak mogelijk is, is het positioneren van nieuwe bezienswaardigheden of horeca in, of in de directe nabijheid van Natura 2000-gebieden onwenselijk. Dergelijke ontwikkelingen leiden immers tot meer stikstofdepositie en verstoring door onder andere geluid, licht en menselijke aanwezigheid.	Wij zullen bij de verdere planuitwerking van de locaties toetsen of deze plannen uitvoerbaar zijn in lijn met de generieke regelgeving ten aanzien van Wet natuurbescherming waarvan de provincie het bevoegd gezag is. Vanzelfsprekend staan in de Natura 2000-gebieden de Natura 2000-waarden voorop, daarom zijn ook de recreatieve uitloopgebieden als eerste maatregel genoemd. Indien optische verstoring dusdanig is dat maatregelen nodig zijn, dan heeft de aanpassing van routering de voorkeur ten opzichte van de realisatie van nieuwe bezienswaardigheden en horeca. De Natura 2000-waarden worden bij de uitvoering van het beleid ook beschermd doordat bij een nieuwe bezienswaardigheid of horeca ook een plan- en/of projecttoets Wet natuurbescherming-gebiedsbescherming plaats moeten vinden. Ook bij de vaststelling van elk Natura 2000-beheerplannen (verplicht programma onder de Omgevingswet) krijgt de recreatiedruk en de mogelijke maatregelen in dat verband een plek. **Aanvulling:** - **Aanpassen stikstofberekeningen voor De Geer III en Alexanderkwartier naar de gewijzigde woningaantallen.** - **Kwalitatieve beoordeling met welke mitigerende maatregelen stikstofeffecten kunnen worden beperkt van de locaties met de grotere berekende toenames**

Specifieke locaties

Nr.	Indieners	Samenvatting zienswijze	Reactie en eventuele aanpassing
028	NMU c.s.	Baarn, Alexanderkwartier • In het MER wordt uitgegaan van de bouw van 72 woningen. Dit zijn echter niet de actuele plannen. Het actuele voorontwerp bestemmingsplan betreft 98 woningen. De effecten op natuur en milieu zijn derhalve vrijwel zeker groter dan waar het MER vanuit gaat. Het betreft geen kleinschalig plan, maar een plan met een forse impact. • Er is ontegenzeggelijk sprake van een verslechtering vanuit natuuroogpunt op deze locatie. Er worden 98 woningen gebouwd in een gebied dat nu erg rustig is. Er gaat oppervlak NNN verloren en in omliggend NNN neemt de verstoring toe. Voor NNN moet de score derhalve niet '-', maar '- -' (dubbelmin) zijn. Ook op het vlak van landschap is er sprake van een significante verslechtering. Een deel van het aaneengesloten boslandschap wordt aangetast, de score op dit vlak dient niet '0/-', maar '-' of zelfs dubbel min te zijn. Dat het deel van het landschap dat niet verloren gaat door deze ontwikkeling wellicht beleefbaarder wordt maakt nog niet dat het landschap versterkt wordt. Ook ten aanzien van biodiversiteit is er sprake van een wezenlijke verslechtering, door habitatverlies, de score moet niet '0/-', maar '-' zijn. Het is volstrekt onbegrijpelijk dat het MER concludeert dat het uitgangspunt bij deze ontwikkelingen is dat er geen negatieve effecten op het NNN zullen optreden. • Ook op het vlak van mobiliteit wordt er een te rooskleurig beeld geschetst in het MER. Hierbij is verzuimd uit te gaan van CROW publicatie 381. Vanwege de ligging van de	- De gebiedsanalyse van de uitleglocatie Alexanderkwartier wordt aangepast aan het juiste aantal woningen van 98 en het daarbij behorende ruimtebeslag en de laatste inzichten die opgedaan zijn in het kader van de bestemmingsplanprocedure. - De ontwikkeling Alexanderkwartier neemt overigens een atypische rol in binnen de gebiedsanalyses. Het betreft voor een belangrijk gedeelte een transformatielocatie van het oude kazerneterrein. Voor zover dit niet zo is, is de ruimte geboden op basis van de provinciale regel die enige verstedelijking op buitenplaatsen/landgoederen toestaat als dit bijdraagt aan behoud van een buitenplaats of landgoed. - In het MER is aangegeven dat weldegelijk negatieve effecten kunnen optreden door de bouw van woningen binnen het NNN en de daarbij horende maatregelen die verstoringen van beschermde soorten kunnen veroorzaken. Daarom is dit effect ook negatief (-) gescoord. In het MER zijn aanbevelingen opgenomen om het effect te mitigeren (zie paragraaf 6.2.1 van het MER). - Gezien het relatief beperkte oppervlakte van de nieuwe bebouwing op het kazerneterrein in het bosgebied zijn de effecten op de biodiversiteit licht negatief (0/-) beoordeeld. De bouw van woningen mag echter niet ten koste gaan van natuurwaarden. Als mitigerende maatregel is daarom opgenomen dat de bouw en het ontwerp natuurinclusief te zijn en verstoringen van beschermde soorten gecompenseerd moeten worden (zie paragraaf 6.2.1 van het MER). De effectanalyse op natuur in de

		toegangsweg, buiten het bereik van de twee dichtstbijzijnde bushaltes en van het station, is er bovendien feitelijk niet of nauwelijks sprake van OV-bereikbaarheid. Hierdoor zal het autogebruik op deze locatie onwenselijk hoog zijn. • Wat indiener betreft moet deze locatie verwijderd worden uit het provinciaal Programma Wonen en werken. De kans dat over de grootte van de ecologische effecten een rechtszaak wordt uitgevoerd is 100%. Eenvoudig concluderen in het MER dat het uitgangspunt bij deze ontwikkelingen is dat er geen negatieve effecten op het NNN optreden, is niet correct	gebiedsanalyse sluit aan op de bevindingen in het bestemmingsplan. Hier wordt ook aangegeven dat geen areaalverlies van NNN en verlies van beschermde soorten op mag treden, mede doordat er alternatieven aanwezig zijn. In het bestemmingsplan is daarnaast opgenomen dat in de ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming moet worden aangegeven hoe het verlies wordt gecompenseerd. - Ten aanzien van mobiliteit wordt dezelfde conclusie getrokken in gebiedsanalyse als in de zienswijze van de indiener. De kwaliteit van de trein als vervoersmiddel is voor deze locatie laag. De conclusie in de gebiedsanalyse is genuanceerder. Zoals reeds aangegeven worden er in de gebiedsanalyse wel degelijk risico's ten aanzien van natuur gesignaleerd. De ontwikkeling is in principe uitvoerbaar, mits er voldaan wordt aan de provinciale natuurwetgeving (NNN) en generieke natuurwetgeving (Nbw). De nadere uitwerking van deze ontwikkeling wordt in het kader van het de bestemmingsplanprocedure, mede op juridische uitvoerbaarheid nader getoetst. **Aanpassing: wijzigen aantal woningen (van 72 naar 98, met aangepast gebiedsbeslag) en de laatste inzichten die opgedaan zijn in het kader van de bestemmingsplanprocedure.**
028	NMU c.s.	Lopik - Oost 1 • Het MER stelt correct vast dat er in de nabijheid van deze locatie onvoldoende mogelijkheden voor buitenrecreatie zijn. Er ligt dus een groen-ontwikkelopgave. Ook in het kader van het programma "Groen groeit mee". • De bodem van het plangebied is onderhevig aan bodemdaling ten gevolge van veenoxidatie. Enkel een fundering op palen is onvoldoende in een dergelijke omgeving. De bodemdaling moet een halt toegeroepen worden en de uitstoot van broeikasgassen door veenoxidatie dient voorkomen te worden. Er dienen voorwaarden aan deze locatie verbonden te worden om dit te borgen • Op het vlak van mobiliteit zijn er de nodige problemen op deze locatie. Er zijn slechts twee buslijnen aanwezig in de omgeving en het kost bijna drie kwartier om met de bus het dichtstbijzijnde OV-knooppunt te bereiken. Het dichtstbijzijnde treinstation Woerden is vrijwel onbereikbaar met de bus. Dit blijkt ook uit het zeer lage aandeel OV-gebruik (2% van de modal split). Ook op de fiets zijn er geen OV-knooppunten bereikbaar binnen een half uur. Dit in ogenschouw nemende zou de Multimodale bereikbaarheid en de Mobiliteitstransitie allebei met dubbel min gescoord moeten worden. Dit zou enkel anders zijn als er kaders gesteld worden die leiden tot verbetering van OV- en fietsbereikbaarheid. Helaas ontbreken deze. • Op het vlak van biodiversiteit is het MER onjuist. Er gaat weidevogelrandzone verloren. Het is onmogelijk dit verlies aan biodiversiteit te compenseren middels een natuurinclusieve inrichting van de bebouwde omgeving. Dat neemt niet weg dat een natuurinclusieve inrichting beter is dan een reguliere inrichting van de bebouwde omgeving.	- Voor deze ontwikkeling is al een bestemmingsplan vastgesteld. Wij gaan met de gemeente in gesprek over de behoefte aan recreatief groen. - Het MER is bedoeld om risico's zoals kans op bodemdaling aan het licht te brengen. Borging hiervan geschiedt in de vervolguitwerking. In de gebiedsanalyse is bodemdaling dan ook als aandachtspunt aangegeven. - De door indiener getrokken conclusie ten aanzien van mobiliteit wordt onderschreven in de gebiedsanalyse (*"de trein is voor deze locatie geen redelijke optie")*. Vandaar de negatieve (-) score, deze systematiek is consequent doorgevoerd in alle gebiedsanalyses. - De locatie is inderdaad gelegen in de weidevogelrandzone. De soorten die in deze gebieden goed gedijen genieten bescherming in de Wet natuurbescherming. Dat betekent niet één-op-één dat deze effecten optreden. Het MER agendeert dit punt als belangrijke vervolgopgave voor de nadere totstandkoming van de plannen. Dit in combinatie met genoemde natuurinclusieve inrichting.

028	NMU c.s.	Wijk bij Duurstede – De Geer III • De fijnmazigheid van groene recreatieve mogelijkheden is beperkt en de 1250 nieuwe woningen zorgen voor een sterke toename van de vraag hiernaar. Er ligt dus een groen-ontwikkelopgave. Ook in het kader van het programma "Groen groeit mee". Dit is onvoldoende geborgd in het provinciaal Programma Wonen en werken. Er is derhalve sprake van een sterk negatief effect. Slechts indien het provinciaal Programma Wonen en werken kaders zou stellen op dit punt zou er (afhankelijk van de gestelde kaders) sprake kunnen zijn van een minder negatief effect, zoals het MER vermeldt, of mogelijk zelfs van een positief effect. • Op regionaal niveau is Wijk bij Duurstede, en dus ook De Geer III, vrijwel alleen per auto bereikbaar. De Geer III ligt aan het einde van twee buslijnen die beide eerst een krul door Wijk bij Duurstede rijden. De slechte bereikbaarheid met het OV vertaalt zich ook in het zeer lage OV-gebruik (3% modal split). Op het vlak van OV is een grote verbeterslag noodzakelijk voordat het verantwoord is de 1250 woningen in de Geer III te bouwen. • Met betrekking tot regionale fietsmobiliteit is de locatie dermate geïsoleerd dat dit geen reële optie is. In dit verband is het onbegrijpelijk dat het MER de mobiliteitstransitie beoordeelt als neutraal, of licht positief. Enkel indien het provinciaal Programma Wonen en werken harde verplichtingen stelt inzake aanvullend hoogwaardig OV op deze locatie zou dat mogelijk aan de orde kunnen zijn. Het maken van een sprong in het stedelijkheidsniveau maakt dit niet anders, want ook een kleine stad heeft regionale bereikbaarheid nodig. • Wat betreft Natura 2000 leidt het MER tot zorgen. Deze ontwikkeling leidt tot een verslechtering van de reeds overbelaste Natura 2000-gebieden in de omgeving. Deze ontwikkeling is enkel mogelijk als er in de directe nabijheid aanzienlijke reducties van de stikstofuitstoot worden gerealiseerd.	- De Geer III is als uitbreidingslocatie met 250 woningen opgenomen in de PRS/PRV. Dit is dus de autonome ontwikkeling. In het programma is een ophoging met 280 woningen opgenomen. Geen 1250 dus. - Voor de uitleglocaties voor woningen geldt inderdaad de opgave voor evenwichtige groenontwikkeling, conform de regels van de interim verordening. Bij de beoordeling wordt ervanuit gegaan dat dit geeffectueerd wordt. De door indiener getrokken conclusie wordt onderschreven in de gebiedsanalyse. De bereikbaarheid is in sterke mate gericht op autobereikbaarheid. Dit aandachtspunt verdient aandacht in de vervolguitwerking. - De modal split bij De Geer III kent een iets lager aandeel autoverkeer dan het Utrechts "ommeland"-gemiddelde en een iets hoger aandeel fietsers en voetgangers. Er wordt daarom een kleine positieve bijdrage aan de mobiliteitstransitie verwacht (0/+). - De conclusie dat deze ontwikkeling enkel mogelijk is als er in de directe nabijheid aanzienlijke reducties van de stikstofuitstoot gerealiseerd worden, is correct en wordt als zodanig in de gebiedsanalyse beschreven. **Aanpassing: wijzigen aantal woningen (van 1.250 naar 280 woningen, met aangepast gebiedsbeslag)**
028	NMU c.s.	Oudewater - Statenland • De fijnmazigheid van groene recreatieve mogelijkheden is beperkt en de 101 nieuwe woningen zorgen voor een toename van de vraag hiernaar. Er ligt dus een groen-ontwikkelopgave. Ook in het kader van het programma "Groen groeit mee". Er is derhalve sprake van een sterk negatief effect. Slechts indien het provinciaal Programma Wonen en werken kaders zou stellen op dit punt zou er (afhankelijk van de gestelde kaders) sprake kunnen zijn van een minder negatief effect, of mogelijk zelfs van een positief effect. • Het MER gaat er ten onrechte vanuit dat woningbouw enkel mogelijk is met diepere drooglegging en de daaraan verbonden veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. Er zijn alternatieven voor bemaling en ophogen mogelijk, zoals drijvende infrastructuur. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient kaders te stellen zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt en niet, zoals het MER stelt, om enkel sommige gevolgen op te lappen. • Deze locatie kent uitdagingen op het vlak van multimodale mobiliteit. Er zijn slechts twee buslijnen aanwezig in de omgeving en het kost ruim een half uur om met de bus	- Voor de uitleglocaties voor woningen geldt inderdaad de opgave voor evenwichtige groenontwikkeling, conform de regels van de Interim Omgevingsverordening. Bij de beoordeling wordt ervanuit gegaan dat dit geeffectueerd wordt. Dit beleid hoeft dus niet opnieuw in het Programma Wonen en werken te worden vastgesteld. In het MER wordt wel aandacht gevraagd voor de evenwichtige groenontwikkeling: voor deze locatie is als mitigerende maatregel dan ook opgenomen dat in het kader van "Groen Groeit Mee, een oplossing gevonden dient te worden bij de uitvoering voor de realisatie van extra groen gezien de beperkte ruimte binnen de uitleglocatie zelf hiervoor (zie paragraaf 6.2.4 van het planMER). - In de gebiedsanalyse worden de genoemde alternatieven voor bemaling en ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien

		de twee dichtstbijzijnde OV-knooppunten te bereiken. Dit blijkt ook uit het zeer lage OV-gebruik (1% modal split). Ook op de fiets liggen deze OV-knooppunten op een ruim half uur afstand. Indien de reistijd met zowel het OV als met de fiets verlaagd wordt, dan wordt de drempel tot deze vervoersmodaliteiten significant verlaagd. Deze ontwikkeling biedt kansen voor multimodale bereikbaarheid en de mobiliteitstransitie voor de hele kern Oudewater, die het provinciaal Programma Wonen en werken niet onbenut moet laten. Er dienen kaders gesteld te worden om te borgen dat deze kansen benut worden. Helaas ontbreken deze.	van bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt - De conclusies ten aanzien van de multimodale bereikbaarheid worden onderschreven in de gebiedsanalyse. Beleid en regels ten aanzien van multimodale bereikbaarheid zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening en het Mobiliteitsprogramma, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van mobiliteit. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking voor de betreffende locaties. **Aanpassing: tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling**
028	NMU c.s.	Oudewater - Kerkwetering • De fijnmazigheid van groene recreatieve mogelijkheden is beperkt en de 500 nieuwe woningen zorgen voor een toename van de vraag hiernaar. Er ligt dus een groen-ontwikkelopgave. Ook in het kader van het programma “Groen groeit mee”. Dit is onvoldoende geborgd in het provinciaal Programma Wonen en werken. Er is derhalve sprake van een sterk negatief effect. Slechts indien het provinciaal Programma Wonen en werken kaders zou stellen op dit punt zou er (afhankelijk van de gestelde kaders) sprake kunnen zijn van een minder negatief effect, of mogelijk zelfs van een positief effect. • Het MER gaat er ten onrechte vanuit dat woningbouw enkel mogelijk is met diepere drooglegging en de daaraan verbonden veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. Er zijn alternatieven voor bemaling en ophogen mogelijk, zoals drijvende infrastructuur. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient kaders te stellen zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt en niet, zoals het MER stelt, om enkel sommige gevolgen op te lappen.	- Voor de uitleglocaties voor woningen geldt inderdaad de opgave voor evenwichtige groenontwikkeling, conform de regels van de Interim Omgevingsverordening. Bij de beoordeling wordt ervanuit gegaan dat dit geeffectueerd wordt. Dit beleid hoeft dus niet opnieuw in het Programma Wonen en werken te worden vastgesteld. - In de gebiedsanalyse worden de genoemde alternatieven voor bemaling en ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt **Aanpassing: tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling**
028	NMU c.s.	Montfoort – Heeswijk-Oost • Het MER stelt onder punt 3.6 ‘Recreatie’ van de gebiedsanalyse dat er geen groen verloren gaat. Aangezien dit een uitleglocatie betreft, lijkt ons dit niet aannemelijk. Mogelijk werd hier bedoeld dat het groen dat verloren gaat niet toegankelijk is voor recreatie. • Onder punt 4.4 ‘Grondwaterbescherming’ neigt het MER naar de cirkelredenering dat er geen negatieve effecten op de kwaliteit van het grondwater worden verwacht, omdat negatieve effecten op de kwaliteit van het grondwater op deze locatie boven de strategische grondwatervoorraad ongewenst zijn. Het MER had op dit punt dienen vast te stellen dat dit bedrijventerrein uitsluitend geschikt is voor bedrijven die de kwaliteit van het grondwater niet kunnen aantasten.	- We zijn het met de indiener eens dat de passage onder punt 3.6 niet helder is. In de tekst wordt verduidelijkt dat er uitsluitend groen in de vorm van agrarisch landschap verloren gaat. - In het planMER wordt geconstateerd dat het plangebied niet ligt in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die gelegen zijn boven strategische grondwatervoorraden. De ontwikkeling wordt daardoor niet op voorhand onmogelijk gemaakt door de beschermingsregimes die verband houden met het grondwater. Bij nieuwe ontwikkelingen waarbij een bestemmingswijziging aan de orde is, moet onderzoek naar de effecten op het grondwater plaatsvinden in het watertoetsproces.

			Aanpassing: in tekst gebiedsanalyse Heeswijk – Oost wordt verduidelijkt dat er uitsluitend groen in de vorm van agrarisch landschap verloren gaat
028	NMU c.s.	Lopik – De Copen • Deze locatie bevindt zich in een laaggelegen veenontginning. Dit gebied is kwetsbaar voor veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. Bovendien is het veenweidelandschap zowel landschappelijk als op het vlak van natuur uniek in Europa. Een dergelijk kwetsbaar en uniek gebied, dat bovendien gelegen is in de weidevogelrandzone en grenst aan het NNN, is niet de meest aangewezen keuze voor een bedrijventerrein. Indien er toch besloten wordt deze locatie te ontwikkelen, dan zijn er alternatieven voor bemaling en ophogen mogelijk, zoals drijvende infrastructuur. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient kaders te stellen zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt. • Onder punt 4.4 'Grondwaterbescherming' neigt het MER naar de cirkelredenering dat er geen negatieve effecten op de kwaliteit van het grondwater worden verwacht, omdat negatieve effecten op de kwaliteit van het grondwater op deze locatie boven de strategische grondwatervoorraad ongewenst zijn. Het MER had op dit punt dienen vast te stellen dat dit bedrijventerrein uitsluitend geschikt is voor bedrijven die de kwaliteit van het grondwater niet kunnen aantasten. • De mobiliteit schiet op het vlak van OV-bereikbaarheid duidelijk te kort. Daarnaast roept ook de relatief grote afstand tot snelwegen de vraag op of deze locatie geschikt is voor een bedrijventerrein. Ook vanuit het oogpunt van mobiliteit zijn er geschiktere locaties voor een bedrijventerrein denkbaar.	- In de gebiedsanalyse worden de genoemde alternatieven voor bemaling en ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt - In het MER wordt geconstateerd dat het plangebied niet in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die gelegen zijn boven strategische grondwatervoorraden ligt. De ontwikkeling wordt daardoor niet op voorhand onmogelijk gemaakt door de beschermingsregimes die verband houden met het grondwater. Bij nieuwe ontwikkelingen waarbij een bestemmingswijziging aan de orde is, moet onderzoek naar de effecten op het grondwater plaatsvinden in het watertoetsproces. - De conclusie ten aanzien van de matige OV-bereikbaarheid van indiener worden in het MER bevestigd. De multimodale bereikbaarheid is dan ook licht negatief (0/-) en de kansen voor mobiliteitstransitie zijn negatief (-) beoordeeld. Ondanks de afstand tot de dichtstbijzijnde snelweg A2 (10 tot 15 minuten) is, is deze locatie wel goed bereikbaar vanuit verschillende kernen in de omgeving. - Bij niet alle werklocaties, met name bij kleinere kernen, kan de OV-bereikbaarheid optimaal zijn. In overleg met de gemeente wordt gezocht naar passende mobiliteitsmaatregelen, voor zover deze kansrijk en rendabel zijn. Voor deze locatie is er met name vraag naar bedrijfsruimte voor bestaande bedrijven, dat maakt OV-bereikbaarheid minder relevant en redelijkerwijs te beschouwen alternatieven onmogelijk (omdat het om uitbreiding van bestaande bedrijvigheid gaat). Mede op basis van de behoefte aan extra bedrijfsruimte voor bestaande bedrijven en de resultaten van de gehele gebiedsanalyse is besloten deze werklocatie De Copen (van 4 hectare groot) op te nemen in het programma. **Aanpassing: tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling**
028	NMU c.s.	Vijfheerenlanden – Meerkerk IVa • Op deze locatie bevinden zich veenlagen in de ondergrond. Hierdoor is dit gebied kwetsbaar voor veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. Het provinciaal Programma Wonen	- In de gebiedsanalyse worden de genoemde alternatieven voor bemaling en ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen

		en werken dient kaders te stellen zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt. • De OV-bereikbaarheid is onvoldoende. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient in verband met deze ontwikkeling een verbetering van de OV-bereikbaarheid te borgen. Ook illustreert deze ontwikkeling de behoefte aan de realisatie van de Merwedelijn (of althans een hoogwaardige spoorverbinding Utrecht-Nieuwegein- Vianen-Meerkerk- Gorinchem). • De biodiversiteit van de Kronkels Zuid (op circa 45 km van deze locatie) wordt besproken in de gebiedsanalyse van deze locatie. Dit versterkt het vermoeden dat het MER onvoldoende locatie specifieke beoordelingen heeft verricht, althans dat deze onvoldoende zorgvuldig zijn geweest.	zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt - De conclusies ten aanzien van de OV-bereikbaarheid worden onderschreven in de gebiedsanalyse. Beleid en regels t.a.v. van multimodale bereikbaarheid zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening en het Mobiliteitsprogramma, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van mobiliteit. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking voor de betreffende locaties. - De passage over biodiversiteit is inderdaad onjuist. We passen deze passage aan. **Aanpassing:** - **tekst over biodiversiteit bij Meerkerk IVa wordt aangevuld en aangepast.** - **tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling.**
028	NMU c.s.	Woerden – De Voortuin • Op deze locatie bevinden zich veenlagen in de ondergrond. Hierdoor is dit gebied kwetsbaar voor veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. Er zijn alternatieven voor ophogen mogelijk, zoals drijvende infrastructuur. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient kaders te stellen, zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt.	- In de gebiedsanalyse worden de genoemde alternatieven voor bemaling en ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt **Aanpassing: tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling.**
028	NMU c.s.	Woerden – De Putkop • Hetgeen al opgevallen was bij de gebiedsanalyse van Meerkerk IVa, wordt hier bevestigd. De gebiedsanalyses zijn niet altijd met voldoende zorgvuldigheid uitgevoerd. In alinea 2.5 wordt namelijk vermeld dat er geen informatie van de provincie is ontvangen die gebruikt kan worden voor de gebiedsanalyse van de Putkop.	Deze zin in de planMER is inderdaad onjuist. De benodigde informatie is ontvangen en gebruikt bij het uitvoeren van de gebiedsanalyse, maar is per abuis in de inleiding niet verwerkt. **Aanpassing: schrappen passage dat geen informatie van de provincie is ontvangen.**
028	NMU c.s.	Woerden – Van Zwietenweg • Op deze locatie bevinden zich veenlagen in de ondergrond. Hierdoor is dit gebied kwetsbaar voor veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de	- In de gebiedsanalyse worden de genoemde alternatieven voor bemaling en ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve

		uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. De uitstoot van broeikasgassen is een negatief effect. Er zijn alternatieven voor ophogen mogelijk, zoals drijvende infrastructuur. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient kaders te stellen zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt. • Onder punt 4.4 'Grondwaterbescherming' neigt het MER naar de cirkelredenering dat er geen negatieve effecten op de kwaliteit van het grondwater worden verwacht, omdat negatieve effecten op de kwaliteit van het grondwater op deze locatie boven de strategische grondwatervoorraad ongewenst zijn. Het MER had op dit punt dienen vast te stellen dat dit bedrijventerrein uitsluitend geschikt is voor bedrijven die de kwaliteit van het grondwater niet kunnen aantasten. • De mobiliteit schiet op het vlak van OV-bereikbaarheid te kort. Aan deze locatie dient de voorwaarde verbonden te worden dat de OV-bereikbaarheid verbeterd wordt. Dit is betrekkelijk eenvoudig mogelijk met buslijn 3. • Negatieve effecten op beschermde soorten weidevogels zijn niet met zekerheid vast te stellen, maar gezien de ligging in een weidevogelrandzone wel aannemelijk	en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt - In het MER wordt geconstateerd dat het plangebied niet in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die gelegen zijn boven strategische grondwatervoorraden ligt. De ontwikkeling wordt daardoor niet op voorhand onmogelijk gemaakt door de beschermingsregimes die verband houden met het grondwater. Bij nieuwe ontwikkelingen waarbij een bestemmingswijziging aan de orde is, moet onderzoek naar de effecten op het grondwater plaatsvinden in het watertoetsproces. - De conclusies ten aanzien van de OV-bereikbaarheid worden onderschreven in de gebiedsanalyse. Beleid en regels ten aanzien van multimodale bereikbaarheid zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening en het Mobiliteitsprogramma, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten t.a.v. mobiliteit. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking voor de betreffende locaties. - De conclusie dat negatieve effecten op beschermde soorten weidevogels aannemelijk zijn door de ligging wordt onderschreven in de gebiedsanalyse. Deze conclusie dient bij de verdere uitwerking van het plan nader getoetst te worden in het Natuurtoetsproces dat hoort bij een bestemmingswijziging. **Aanpassing: tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling.**
028	NMU c.s.	Bunschoten – De Kronkels-Zuid • Dit betreft een locatie die van groot belang is voor weidevogels. Hoewel deze locatie op dit moment niet is aangeduid als weidevogelkerngebied, was dit in het verleden wel degelijk zo. Vanwege de ligging in een gebied dat van groot belang is voor weidevogels, is deze locatie ongeschikt voor de aanleg van een bedrijventerrein. Ook de landschappelijke waarden verzetten zich tegen de aanleg van een bedrijventerrein. • Op deze locatie bevinden zich veenlagen in de ondergrond. Hierdoor is dit gebied kwetsbaar voor veenoxidatie. Veenoxidatie leidt zowel tot bodemdaling als tot de uitstoot van broeikasgassen en is dus zeer onwenselijk. Er zijn alternatieven voor ophogen mogelijk, zoals drijvende infrastructuur. Het provinciaal Programma Wonen en werken dient kaders te stellen, zodat er bij deze ontwikkeling geen veenoxidatie optreedt.	- De conclusie dat negatieve effecten op beschermde soorten weidevogels aannemelijk zijn door de ligging wordt onderschreven in de gebiedsanalyse. Deze conclusie dient nader getoetst te worden in het Natuurtoetsproces dat hoort bij een bestemmingswijziging. De landschappelijke geschiktheid van het gebied wordt in de gebiedsanalyse eveneens negatief beoordeeld. Nadere afweging geschiedt in de bestemmingsplanprocedure. - In de gebiedsanalyse wordt het genoemde alternatief voor ophoging opgenomen. Het provinciaal Programma Wonen en werken is een uitwerking van het onderdeel wonen en werken uit de Omgevingsvisie, waarin de kwantitatieve en kwalitatieve hoeveelheid woningen en hectaren bedrijventerreinen opgenomen zijn. Beleid en regels ten aanzien van bodemdaling zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening, het Uitvoeringsprogramma Bodemdaling Provincie Utrecht en het Bodem, Water en Milieuplan (BWM-plan), waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van

			bodem. In de Interim Omgevingsverordening is al expliciet geborgd dat uitbreiding van woningbouw en bedrijventerreinen niet mag leiden tot extra bodemdaling. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking hoe er gebouwd kan worden zonder dat dit tot extra bodemdaling leidt **Aanpassing: tekst wordt m.b.t. bodemdaling aangevuld met alternatieven voor ophogingen en bemaling.**
028	NMU c.s.	Renswoude – Groot Overeem • De circa 20 meter brede zone langs de Lunterse beek is in de provinciale omgevingsvisie opgenomen als nieuw te ontwikkelen natuur als onderdeel van het NNN. Deze ontbreekt in de gebiedsanalyse van het MER en moet daar wel in opgenomen worden. • Deze ontwikkeling kan worden aangegrepen om de OV-bereikbaarheid van Renswoude als geheel te verbeteren. Renswoude is immers een relatief grote en groeiende kern die maar door één buslijn ontsloten wordt. Als gevolg hiervan is het autogebruik nodeloos hoog. In dit verband dient het provinciaal Programma Wonen en werken kaders te stellen.	- De genoemde NNN-zone is ook in het Natuurbeheerplan 2022 opgenomen als "te ontwikkelen natuur". Overeenkomstig deze status wordt deze strook in het definitief bestemmingsplan als zodanig beschermd. Daarmee is dit geborgd. Deze kanttekening wordt opgenomen en gewaardeerd in de gebiedsanalyse. - De conclusies ten aanzien van de OV-bereikbaarheid worden onderschreven in de gebiedsanalyse. Beleid en regels t.a.v. multimodale bereikbaarheid zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening en het Mobiliteitsprogramma, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van mobiliteit. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking voor de betreffende locaties. **Aanpassing: opnemen Lunterse Beek als te ontwikkelen nieuwe natuur in het NNN.**
028	NMU c.s.	Rhenen - Remmerden • In de direct nabijheid van deze locatie ligt NNN en een Natura 2000-gebied. Deze ontwikkeling zal de stikstofdepositie op reeds overbelast Natura 2000-gebied nog verder doen toenemen. Hoewel het op voorhand nooit helemaal uit te sluiten is dat er voldoende mitigerende maatregelen getroffen kunnen worden, is dat voor deze locatie wel zeer onwaarschijnlijk. De verwachtte toename van de stikstofbelasting op het Natura 2000-gebied Rijntakken is dermate onwenselijk dat deze locatie moet komen te vervallen. • Deze locatie ligt te ver van bushaltes, maar dit is eenvoudig op te lossen door aan ontwikkeling de eis te verbinden dat er een bushalte toegevoegd moet worden aan de buslijn die langs de locatie rijdt.	- De conclusie ten aanzien van Natura 2000 wordt onderschreven in het planMER. Deze ontwikkeling kan alleen doorgang vinden indien negatieve effecten op Natura 2000-gebieden voorkomen kunnen worden. Dit dient bij de verdere uitwerking van het plan nader onderzocht en aangetoond te worden. - De conclusies ten aanzien van de OV-bereikbaarheid worden onderschreven in de gebiedsanalyse. Beleid en regels ten aanzien van multimodale bereikbaarheid zijn opgenomen in de Omgevingsvisie, de Interim Omgevingsverordening en het Mobiliteitsprogramma, waarmee de provincie bij nieuwe ontwikkelingen stuurt op het behalen van de kwaliteiten ten aanzien van mobiliteit. Het planMER geeft aandachtspunten en mogelijke maatregelen voor de planuitwerking voor de betreffende locaties. .
028	NMU c.s.	Locaties zijn niet opgenomen in het PlanMER Verder zijn er locaties die (deels) al eerder in de PRS/PSV waren opgenomen, maar niet zijn opgenomen in het provinciaal Programma Wonen en werken, terwijl ze nog wel actueel zijn en dus ook een gebiedsanalyse in het MER vereisen. Dat zijn: • Wijk bij Duurstede – Uitbreiding Broekweg • Amersfoort Smink – Vathorst • Oudewater – Uitbreiding Tappersheul • Overberg – Linschoten Zuid-oost • Montfoort – Lindeboomsweg • Nieuwer ter Aa	We nemen aan dat de indiener Montfoort – Linschoten Zuid-Oost bedoelt en niet 'Overberg - Linschoten Zuid-Oost. Locaties die eerder in de PRS/PRV waren opgenomen, zijn in dat kader reeds van een m.e.r.beoordeling voorzien en behoren tot de autonome ontwikkeling. Dat geldt echter niet voor de locaties Smink-Vathorst, Nieuwer ter Aa en Montfoort – Lindeboomseweg. Voor deze locaties geldt dat zij onder de ondergrens blijven die we hanteren voor specifieke gebiedsanalyses (meer dan 50 woningen en minimaal 1,5 hectare bedrijfsruimte per uitleglocatie). Ze maken wel onderdeel uit van het beschouwde volumes aan nieuwe woon- en werklocaties in de regio-analyses.

8. Voorgestelde wijzigingen in het provinciaal Programma Wonen en werken 2021 en het PlanMER

Overzicht van voorgestelde wijzigingen in het provinciaal Programma Wonen en werken 2021 n.a.v. zienswijzen en vanwege voorschrijdende ontwikkelingen / voortschrijdend inzicht.

Hoofdstuk	Originele tekst	Aangepaste tekst	Reden en bron
H.1.2 (keuze voor opgenomen locaties)	Voorts is het aan gemeenten om nieuwe (uitbreidings)locaties voor het programma aan te dragen. Geheel nieuwe uitbreidingslocaties worden door de provincie van een eerste ambtelijke opvatting voorzien, in de vorm van al of niet 'kansrijk', randvoorwaarden en aandachtspunten bij ontwikkeling. Door overleg over en nadere planontwikkeling van de beoogde locaties kunnen deze opmerkingen in de loop der tijd nader worden gespecificeerd of zelfs vervallen. Niet-kansrijke locaties nemen wij (nog) niet over in het realisatiedeel van het provinciale programma. In voorkomende gevallen vindt hierover meestal nog overleg plaats tussen provincie en gemeente.	Voorts is het aan gemeenten om nieuwe (uitbreidings)locaties voor het programma aan te dragen. Daarbij zijn twee soorten locaties te onderscheiden: concrete locaties die gemeenten willen opnemen in het realisatiedeel (en dus in het provinciale Programma) en minder concrete locaties waar gemeenten in een vroegtijdig stadium een 1e signaal van de provincie over wil ontvangen. De concrete locatievoorstellen van gemeenten voor nieuwe uitleglocaties in het realisatiedeel zijn over het algemeen na een uitvoering voortraject binnen de gemeente totstandgekomen. Geheel nieuwe, nog niet eerder in provinciaal plan (PRS/PRV) opgenomen, uitbreidings-locaties zijn door de provincie van een eerste ambtelijke opvatting voorzien, in de vorm van al of niet 'kansrijk', randvoorwaarden en aandachtspunten bij ontwikkeling. Daarbij is onder ander nagegaan hoe de locatie zich verhoudt tot de basisprincipes verstedelijking (Omgevingsvisie/verordening) en in hoeverre de uitlocatie nodig is in relatie tot het (regionale) woningbouwprogramma of vanuit vitaliteitsoogpunt. Door overleg over en nadere planontwikkeling van de beoogde locaties kunnen deze opmerkingen in de loop der tijd nader worden gespecificeerd of zelfs vervallen. Niet-kansrijke locaties nemen wij (nog) niet over in het realisatiedeel van het provinciale programma. In voorkomende gevallen vindt hierover meestal nog overleg plaats tussen provincie en gemeente. Tot slot merken we op dat de Ladder voor duurzame verstedelijking een Rijksregel is die bij ontwikkeling van gemeentelijke plannen altijd in acht moet worden genomen. Gemeenten zullen in o.a. bestemmingsplannen, ontwikkelingen buiten het bestaand stedelijk gebied uitgebreid moeten motiveren volgens de Ladder.	Ambtshalve aanpassing (verduidelijking)
H2.1	Voorts zijn door gemeenten specifiek locaties aangedragen voor het realisatiedeel van het programma. Deze nieuwe uitbreidingslocaties zijn door de provincie voorzien van een 'eerste ambtelijke opvatting', in de vorm van kansrijkheid, randvoorwaarden en aandachtspunten.	Voorts zijn door gemeenten specifiek locaties aangedragen voor het realisatiedeel van het programma. Deze nieuwe (of opgehoogde) uitbreidingslocaties zijn door de provincie voorzien van een 'eerste ambtelijke opvatting', in de vorm van kansrijkheid, randvoorwaarden en aandachtspunten. Deze zijn als locatie-specifieke en algemene aandachtspunten, opgenomen in de bijlagen bij de regionale programma's.	Zienswijze 022 in H1.
H.2.2 (boven tabel 3)	*Aanvulling tekst:* Van nog niet alle plannen die in het programma zijn opgenomen is de onderverdeling naar prijssegmenten bekend. Die onbekendheid is deels reëel: de gemeente, die de planmonitor invult, beschikt dan nog niet over alle informatie per locatie; deels wordt deze echter helaas ook veroorzaakt doordat niet alle gemeentes de planmonitor volledig invullen. Hier zullen wij in het vervolg van regionale programmering aandacht voor vragen.	Van nog niet alle plannen die in het programma zijn opgenomen is de onderverdeling naar prijssegmenten bekend. Die onbekendheid is deels reëel: de gemeente, die de planmonitor invult, beschikt dan nog niet over alle informatie per locatie; deels wordt deze echter helaas ook veroorzaakt doordat niet alle gemeentes de planmonitor volledig invullen. Hier zullen wij in het vervolg van regionale programmering aandacht voor vragen. Ook zullen wij deze ambitie (50% betaalbare woningen) nadrukkelijk bij gemeenten onder de aandacht brengen bij de verdere planontwikkeling.	Ambtshalve aanpassing (extra toelichting belang 50%, gekoppeld aan nu nog deels onbekendheid prijssegment plannen)

H.2.2	*Aanpassing voetnoot bij de tabel kwalitatieve afspraken over energie neutrale nieuwbouw in H2.2.* Deze in het regionaal programma opgenomen toelichting is achterhaald. Voorbereiding convenant duurzaam bouwen loopt nu onder leiding van de provincie en besluitvorming staat gepland in Q4 2021.	Deze in het regionaal programma opgenomen toelichting is achterhaald. Voorbereiding convenant duurzaam bouwen loopt nu onder leiding van de provincie. Eind 2021 is deze gereed, ondertekening volgt in Q1 2022.	Ambtshalve aanpassing (actualiteit)
H4.1	In tabel 8 (pagina 23), tekst pagina 26, tabel 15 (pagina 33) staat 'Van Zwietenweg' vermeld.	Op hiernaast genoemde locaties zal 'Van Zwietenweg' worden vervangen door 'Van Zwietenweg-Oost'.	Zienswijze 008.
H.4.1.1	Kerkwetering is een locatie die voor de komende decennia een rol kan vervullen ten behoeve van de lokale woningbehoefte en vitaliteit. Slechts een beperkt deel (150 woningen) is thans concreet in het realisatiedeel van het programma opgenomen.	Kerkwetering is een locatie met een totale capaciteit van 500 woningen die voor de komende decennia een rol kan vervullen ten behoeve van de lokale woningbehoefte en vitaliteit. Slechts een beperkt deel (150 woningen) is thans concreet in het realisatiedeel van het programma opgenomen om een gefaseerde ontwikkeling te borgen.	Zienswijze 020 bij H4.1.1.
H.4.1.1 En diverse tabellen.	H.4.1.1 In Vijfheerenlanden tenslotte bestaat het grootste deel van het realisatiedeel van het programma uit de (voormalige) uitbreidingslocatie Hoef en Haag in Vianen. Over verdere uitbreidingen bij andere kernen kan, nadat die door de gemeente voor het realisatiedeel worden ingebracht, bij een volgende actualisatie een keuze worden gemaakt.	In Vijfheerenlanden tenslotte bestaat het grootste deel van het realisatiedeel van het programma uit de (voormalige) uitbreidingslocatie Hoef en Haag in Vianen. Bij de kern Schoonrewoerd is een kleinschalige uitleglocatie (50 woningen) opgenomen (vitaliteitslocatie conform art 9.12). Over verdere uitbreidingen bij andere kernen kan, nadat die door de gemeente voor het realisatiedeel worden ingebracht, bij een volgende actualisatie een keuze worden gemaakt. Aanpassingen tabellen: Tabel 1: U16: realisatie 2021 t/m 2024: + 50 U16: pijplijn 2030 t/m 2030: - 50 Plus doorwerking +/- 50 in de "kolom totaal" en regels "provincie totaal". Tabel 2: U16: kolom capaciteit tot 2030, absoluut: + 50 Provincie Utrecht: kolom capaciteit tot 2030, absoluut: + 50 Tabel 6: Vijfheerenlanden: kolom uitleg 2020 t/m 2024: + 50 U16 west (totaal): realisatie & pijplijn kolom uitleg 2021 t/m 2024: + 50 U16 west (totaal) pijplijn: kolom vanaf 2030: - 50 Plus doorwerking in aantallen in diverse kolommen totaal Plus doorwerking in aantallen van regio U16 totaal. Tabel 7: Extra regel opnemen: Vijfheerenlanden; Schoonrewoerd; 50; vitaliteitslocatie (art 9.12 Interim verordening) Tabel 14: extra regel opnemen: Vijfheerenlanden; Schoonrewoerd; 50 *(in kolom in realisatiedeel);* Betreft vitaliteitslocatie; via Interim Omgevingsverordening rechtstreeks mogelijk	Zienswijze 017 in H4.1.1.

H.4.1.1	In Vijfheerenlanden tenslotte bestaat het grootste deel van het realisatiedeel van het programma uit de (voormalige) uitbreidingslocatie Hoef en Haag in Vianen. Over verdere uitbreidingen bij andere kernen kan, nadat die door de gemeente voor het realisatiedeel worden ingebracht, bij een volgende actualisatie een keuze worden gemaakt.	In Vijfheerenlanden tenslotte bestaat het grootste deel van het realisatiedeel van het programma uit de (voormalige) uitbreidingslocatie Hoef en Haag in Vianen. Bij de kern Schoonrewoerd is een kleinschalige uitleglocatie (50 woningen) opgenomen (vitaliteitslocatie conform art 9.12). Over verdere uitbreidingen bij andere kernen kan, nadat die door de gemeente voor het realisatiedeel worden ingebracht, bij een volgende actualisatie een keuze worden gemaakt. Opgemerkt wordt een deel van de concrete binnenstedelijke plannen niet in het realisatiedeel van dit programma is opgenomen. Onder meer de al geplande woningen in de huidige binnenstedelijke locatie Broekgraaf. Deze locatie is opgenomen in het totaal van de binnenstedelijke pijplijnplannen. In dit programma is aangegeven dat de regionale programma's voor wat betreft binnenstedelijke locaties niet limitatief is: ook andere binnenstedelijke plannen kunnen worden ontwikkeld. Hiermee is er geen belemmering voor de uitvoering van de al concrete plannen. Bij de eerstvolgende actualisatie zullen wij in overleg met de gemeente de plannen in het realisatiedeel hierop aanpassen. Extra voetnoot bij tabel 6: NB: Voor Vijfheerenlanden wordt voor het aantal woningen binnenstedelijk, verwezen naar de opmerking hierover bij de toelichting van deze gemeenten H4.1.1.	Zienswijze 017 in H4.1.1.
H.4.2	*Tekst onder tabel 10:* De enige uitbreidingslocatie die voor deze regio is opgenomen betreft Alexanderkwartier. Dit betreft een transformatielocatie, onderdeel van de herontwikkeling Paleis Soestdijk e.o.	De enige uitbreidingslocatie die voor deze regio is opgenomen betreft Alexanderkwartier. Dit betreft een transformatielocatie, onderdeel van de herontwikkeling Paleis Soestdijk e.o. binnen de kaders die daarvoor gelden in de provinciale (Interim) Omgevingsverordening. Vanwege de kwantitatieve betekenis voor de woningbouw is de locatie wel in het programma opgenomen.	Zienswijzen 001, 002, 005, 022, 028, in H5
H4.4	Toevoeging onder tabel 14.	Nieuwe (of opgehoogde) uitbreidingslocaties zijn door de provincie voorzien van een 'eerste ambtelijke opvatting', in de vorm van kansrijkheid, randvoorwaarden en aandachtspunten. Deze zijn als locatie-specifieke en algemene aandachtspunten, opgenomen in de bijlagen bij de regionale programma's.	Zienswijze 022 in H1.
H4.4	Tabel 15 (pagina 33) staat voor Wijk bij Duurstede, locatie Uitbreiding Broekweg-Noord, benoemd dat er nog 1,6 ha. uitbreiding is opgenomen in de PRS/PRV.	In de toelichting van deze tabel 15 zal worden opgenomen dat: de 1,6 ha. het restant is van de oorspronkelijke PRS-locatie Broekweg Noord van oorspronkelijk 4,2 hectare.	Zienswijze 007

Overzicht van voorgestelde wijzigingen in het PlanMER n.a.v. zienswijzen en vanwege voorschrijdende ontwikkelingen/inzicht.

Hoofdstuk	Aanpassing / aanvulling	Omschrijving aanpassing	Reden en bron
H 3.9	Uitbreiden onderbouwing waarom geen alternatievenvergelijking heeft plaatsgevonden	Aan de passages over alternatieven wordt toegevoegd dat het proces bottom-up ingericht is met de uitnodiging aan regio's en gemeenten om locaties voor te dragen. De provincie heeft vervolgens deze locaties integraal afgewogen voordat deze in het programma met bijbehorend MER zijn opgenomen. Dit voortraject kan worden gezien als een alternatievenvergelijking van uitbreidingslocaties zien. In het MER opnieuw een proces starten met een alternatievenvergelijking door de provincie heeft geen meerwaarde.	Zienswijze 021 en 028 in H7.
H 4.3	Opnemen passage omtrent de binnenstedelijke locaties en daarmee de status van binnenstedelijke locaties verduidelijken.	Voor de bepaling van 'binnenstedelijk' hanteren we de aanduiding stedelijk gebied zoals opgenomen in de Omgevingsverordening. Deze gebiedsaanduiding valt nagenoeg samen met het bestaande fysiek bebouwde gebied, aangevuld met een beperkt aantal beoogde bouwlocaties waarover besluitvorming grotendeels is	Zienswijze 012 en 028 in H7.

		afgerond. Deze werkwijze is ten opzichte van de PRS/PRV niet veranderd. Binnenstedelijke locaties kunnen in het kader van de MER worden gezien als een autonome ontwikkeling, die immers ook al op grond van het 'oude' beleid mogelijk was. Dat neemt niet weg dat specifieke locaties bij de planbeoordeling door ons beoordeeld zullen worden op basis van provinciaal beleid en regels.	
H 4.3	Verduidelijken referentiesituatie uitbreidingslocaties en in hoeverre het milieubelang is afgewogen.	Bij de overzichten van welke uitbreidingslocaties onderdeel uitmaken van de referentiesituatie en in welk traject daarover is besloten een toelichting opnemen in hoeverre het milieubelang is afgewogen.	Zienswijze 012 en 028 in H7.
H. 5.1.2, 5.2.2 en 5.3.2	Analyse op weidevogelgebieden per regio ontbreekt.	Geen enkele uitleglocatie is gelegen in een weidevogelkerngebied. De volgende uitleglocaties, te weten, woonlocatie Kerkwetering te Oudewater, woonlocatie Lopik Oost I, werklocatie De Copen te Lopik en werklocatie van Zwietenweg te Oudewater liggen in de weidevogelrandzone. Werklocatie Kronkels Zuid fase 1 grenst aan de weidevogelrandzone. Effecten zijn afhankelijk van het voorkomen van beschermde soorten weidevogels. Dit moet bij de verder planuitwerking van deze locaties in een natuuronderzoek nader worden onderzocht, in lijn met de Interim Omgevingsverordening en de generieke regelgeving ten aanzien van Wet natuurbescherming waarvan de provincie het bevoegd gezag is.	Zienswijze 028 bij H7
Gebiedsanalyses De Geer III en Alexanderkwartier, passende beoordeling en H 5.4 van het MER.	Aanpassen stikstofberekeningen voor De Geer en Alexanderkwartier naar de gewijzigde woningaantallen	Voor woonlocatie De Geer III wordt de stikstofberekening aangepast van 1.250 naar 530 woningen. Voor het in beeld brengen van de planbijdrage van de stikstofeffecten moet – anders dan in het MER waar het verschil tussen de referentiesituatie en de plansituatie in beeld wordt gebracht - het verschil tussen de feitelijke en de plansituatie in beeld worden gebracht. De gemeente heeft reeds een akkoord met de provincie over 250 woningen in De Geer III, maar deze zijn nog niet gerealiseerd. Daarom wordt een stikstofberekening van 250 (conform het eerdere akkoord) + 280 woningen (conform het eerste programma) = 530 woningen uitgevoerd. Voor woonlocatie Alexanderkwartier wordt de stikstofberekening aangepast van 72 naar 98 woningen. De resultaten worden verwerkt in de gebiedsanalyses, de passende beoordeling en paragraaf 5.4 van het MER.	Zienswijze 028 bij H7.
Passende beoordeling en H.5.4 van het MER	Kwalitatieve beoordeling met welke mitigerende maatregelen stikstofeffecten kunnen worden beperkt van de locaties met de grotere berekende toenames	De kwalitatieve beoordeling met welke mitigerende maatregelen stikstofeffecten kunnen worden beperkt betreffen de woonlocatie De Geer III in Wijk bij Duurstede en de werklocatie Remmerden in Rhenen. Overigens, de stikstofeffecten van woonlocatie De Geer III zullen met de nieuwe berekening lager uitvallen.	Zienswijze 028 bij H7.
Gebiedsanalyses woonlocaties Statenland en Kerkwetering, en werklocaties De Copen, Meerkerk IVa, Voortuin, Van Zwietenweg en De Kronkels-Zuid	Passages over bodemdaling in de genoemde gebiedsanalyses aanvullen.	Aan de passages over bodemdaling wordt toegevoegd dat er meerdere mogelijkheden bestaan voor het verantwoord realiseren van bebouwing op deze gronden.	Verschillende zienswijzen 028 bij H7.
Gebiedsanalyse woonlocatie Alexanderkwartier, H. 6.2.1.	Aanpassing gebiedsanalyse van 72 woningen naar 98 woningen met aangepast gebiedsbeslag en de laatste inzichten die opgedaan zijn in het kader van de bestemmingsplanprocedure.	Op alle plaatsen in de gebiedsanalyse wordt het aantal woningen gewijzigd naar 98. Inclusief aanpassing locatie (kleiner ruimtebeslag). Ook zijn op aantal plekken teksten aangepast aan de actuele inzichten.	Zienswijze 028 bij H7.
Alle gebiedsanalyses	Passage grondwaterbeschermingsgebied	Het plangebied is niet in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die gelegen zijn boven strategische grondwatervoorraden gelegen. De ontwikkeling wordt daardoor niet op voorhand	Zienswijze 028 bij H7.

		onmogelijk gemaakt door de beschermingsregimes die verband houden met het grondwater. Bij nieuwe ontwikkelingen waarbij een bestemmingswijziging aan de orde is, moet onderzoek naar de effecten op het grondwater plaatsvinden in het watertoetsproces.	
Gebiedsanalyse werklocaties De Putkop en Meerkerk IVa	Doorvoeren kleine tekstuele aanpassingen	Verwijzingen naar Kronkels-Zuid worden aangepast naar de juiste uitleglocatie en passage over te ontvangen informatie in inleiding wordt aangepast	Zienswijze 028 bij H7.
Gebiedsanalyse werklocatie Groot Overeem	Natuureffect aan te leggen natuurzone	De te bestemmen natuurzone parallel aan de beek wordt in de gebiedsanalyse opgenomen en gewaardeerd.	Zienswijze 028 bij H7.
Gebiedsanalyse werklocatie Heeswijk oost	Verduidelijken dat er uitsluitend groen in de vorm van agrarisch landschap verloren gaat	In de effectanalyse van het beoordelingscriterium recreatie wordt de volgende passage toegevoegd: Het groen dat verdwijnt is strikt agrarisch, dit vertegenwoordigt geen wezenlijke recreatieve functie.	Zienswijze 028 bij H7